

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING МАЪМУРИЙ СУД ИШЛАРИНИ ЮРИТИШ ТЎҒРИСИДАГИ КОДЕКСИ

I БЎЛИМ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-боб. Асосий қоидалар

1-модда. Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги қонун ҳужжатлари

Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ушбу Кодекс ва бошқа қонун ҳужжатларидан иборатдир.

Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида Ўзбекистон Республикаси маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланилади.

2-модда. Маъмурий суд ишларини юритиш вазифалари

Маъмурий суд ишларини юритиш вазифалари қуйидагилардан иборат:

маъмурий органлар билан муносабатларда қонун устуворлигини, фуқаролар, шунингдек корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг (бундан буён матнда юридик шахслар деб юритилади) ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини таъминлаш;

маъмурий ва бошқа оммавий ҳуқуқий муносабатлар соҳасида фуқаролар ва юридик шахсларнинг бузилган ёки низолашилаётган ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш;

маъмурий ва бошқа оммавий ҳуқуқий муносабатлар соҳасида қонунийликни мустаҳкамлаш ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишга кўмаклашиш;

қонунга ва судга нисбатан ҳурмат муносабатини шакллантириш.

3-модда. Ушбу Кодекснинг амал қилиш соҳаси

Ушбу Кодекс фуқаролар ва юридик шахсларнинг бузилган ёки низолашилаётган ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги маъмурий ишларни кўриб чиқиш ҳамда ҳал этишда маъмурий суд ишларини юритишни амалга ошириш тартибига нисбатан татбиқ этилади.

Ушбу Кодекс маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритишга нисбатан татбиқ этилмайди.

4-модда. Судга мурожаат қилиш ҳуқуқи

Ҳар қандай манфаатдор шахс ўзининг бузилган ёки низолашилаётган ҳуқуқларини ёхуд қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш учун маъмурий судга (судга) мурожаат қилишга ҳақли.

Қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда, судга прокурор, давлат органлари ва бошқа шахслар мурожаат қилишга ҳақли.

Судга мурожаат қилиш ҳуқуқидан воз кечиш ҳақиқий эмас.

5-модда. Судга мурожаат қилиш шакли

Судга мурожаат қилиш:

фуқаролар ва юридик шахсларнинг бузилган ёки низолашилаётган ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги маъмурий ишлар бўйича, шунингдек ушбу Кодексда назарда тутилган бошқа ҳолларда — ариза (шикоят) ва илтимоснома шаклида;

апелляция, кассация ва назорат инстанцияси судларига мурожаат этилганда, шунингдек ушбу Кодекс ҳамда бошқа қонунларда назарда тутилган ҳолларда шикоят (протест) шаклида амалга оширилади.

Мурожаат ва унга илова қилинадиган ҳужжатлар судга электрон ҳужжат тарзида юборилиши мумкин.

6-модда. Маъмурий иш

Маъмурий иш ишда иштирок этувчи шахслар ва маъмурий суд ишларини юритишнинг бошқа иштирокчилари томонидан судга тақдим этилган ёхуд суд томонидан талаб қилиб олинган ҳужжатлар, шунингдек қоғозда расмийлаштирилган суд ҳужжатлари ва бошқа ҳужжатлар асосида шакллантирилади.

Маъмурий иш электрон шаклда шакллантирилиши мумкин.

Маъмурий иш электрон шаклда шакллантирилган ҳолларда, ишда иштирок этувчи шахслар ва маъмурий суд ишларини юритишнинг бошқа иштирокчилари ўзларининг электрон рақамли имзоси билан тасдиқланган ҳужжатларни судга электрон шаклда тақдим этишга ҳақли. Ишда иштирок этувчи шахслар ва маъмурий суд ишларини юритишнинг бошқа иштирокчилари томонидан судга тақдим этилган ёзма ҳужжатлар ишга электрон шаклда қўшиб қўйилади, шундан сўнг ёзма ҳужжатлар уларни тақдим этган шахсларга қайтарилади.

Маъмурий иш электрон шаклда шакллантирилган тақдирда, суд ҳужжатлари судьянинг (судьяларнинг) электрон рақамли имзоси билан тасдиқланади, суд мажлисларининг ҳамда алоҳида процессуал ҳаракатларнинг баённомалари эса раислик қилувчининг ва суд мажлиси котибининг электрон рақамли имзоси билан тасдиқланади.

Электрон шаклдаги маъмурий ишни бошқа маъмурий судга ёки бошқа органга ўтказиш ахборот тизими орқали амалга оширилади.

Электрон шаклда шакллантирилган маъмурий иш қоғоздаги кўчирма нусхасига эга бўлиши мумкин.

7-модда. Суд ҳужжатлари

Суд ҳал қилув қарори, ажрим, қарор шаклидаги суд ҳужжатларини қабул қилади.

Биринчи инстанция судида ишни мазмунан кўриш натижалари бўйича ҳал қилув қарори, қарор қабул қилинади.

Апелляция ва кассация шикоятларини (протестларини) кўриш натижалари бўйича апелляция ва кассация инстанциялари судлари томонидан, шунингдек апелляция, кассация ва назорат шикоятларини (протестларини) кўриш натижалари бўйича Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъати томонидан қарорлар қабул қилинади.

Назорат тартибида суд ҳужжатларини қайта кўриш натижалари бўйича Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсати томонидан қарорлар қабул қилинади.

Иш мазмунан ҳал этилмасдан қабул қилинадиган суд ҳужжатлари ажримлар шаклида чиқарилади.

2-боб. Маъмурий суд ишларини юритиш принциплари

8-модда. Одил судловнинг фақат суд томонидан амалга оширилиши

Маъмурий ишлар бўйича одил судлов ушбу Кодексда белгиланган қоидалар бўйича фақат суд томонидан амалга оширилади.

9-модда. Қонун ва суд олдида тенглик

Маъмурий ишлар бўйича одил судлов фуқароларнинг жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахсий ва ижтимоий мавқеидан, юридик шахсларнинг эса мулкчилик шаклидан, жойлашган еридан, шунингдек бошқа ҳолатлардан катъи назар қонун ва суд олдида тенглиги асосида амалга оширилади.

10-модда. Судьяларнинг мустақиллиги ва фақат қонунга бўйсунлиши

Одил судловни амалга оширишда судьялар мустақилдирлар ва фақат қонунга бўйсундилар.

Судьяларнинг одил судловни амалга ошириш борасидаги фаолиятига бирон-бир тарзда аралашушга йўл қўйилмайди ва бундай аралашув қонунга мувофиқ жавобгарликка сабаб бўлади.

Судьялар мустақиллигининг кафолатлари қонун билан белгиланади.

11-модда. Тарафларнинг тортишуви ва тенг ҳуқуқлилиги

Маъмурий суд ишларини юритиш тарафларнинг тортишуви ва тенг ҳуқуқлилиги асосида амалга оширилади.

Суд холислик ва беғаразликни сақлаган ҳолда, тарафлар ўз процессуал мажбуриятларини бажариши ва ўзларига берилган ҳуқуқларни амалга ошириши учун зарур шароитлар яратиб беради.

Суд маъмурий иш бўйича барча ҳақиқий ҳолатларни ҳар томонлама ва тўлиқ аниқлаш чораларини кўради.

12-модда. Маъмурий суд ишлари юритиладиган тил

Маъмурий суд ишлари ўзбек тилида, қорақалпоқ тилида ёки муайян жойдаги кўпчилик аҳоли сўзлашадиган тилда юритилади.

Маъмурий суд ишлари юритиладиган тилни билмайдиган суд процесси иштирокчиларининг таржимон орқали иш материаллари билан танишиш, суд ҳаракатларида иштирок этиш ҳамда судда ўз она тилида ёки эркин танланган мулоқот тилида сўзлаш ҳуқуқи таъминланади.

Суд муҳокамаси жараёнида қабул қилинадиган суд ҳужжатлари суд мажлиси қайси тилда ўтказилган бўлса, ўша тилда тузилади.

13-модда. Суд муҳокамасининг ошкоралиги

Судларда ишлар муҳокамаси ошкора ўтказилади.

Давлат сирини ёки қонун билан қўриқланадиган бошқа сирни сақлаш зарур бўлган тақдирда, ишни ёпиқ суд мажлисида эшитишга йўл қўйилади. Ишни ёпиқ мажлисида видеоконференцалоқа режимида эшитишга йўл қўйилмайди, бундай мажлиснинг аудио- ва видеоёзуви эса амалга оширилмайди.

Эшитиш ёпиқ суд мажлисида ўтказилган тақдирда, ишни электрон шаклда шаклантиришга йўл қўйилмайди.

Ишни ёпиқ суд мажлисида муҳокама қилиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Суднинг ҳал қилув қарори барча ҳолларда ошкора ўқиб эшиттирилади.

14-модда. Суд муҳокамасининг бевоситалиги

Суд маъмурий ишни кўриб чиқишда иш бўйича барча далилларни бевосита текшириши шарт.

15-модда. Маъмурий ишларни қонун ҳужжатлари асосида ҳал қилиш

Суд маъмурий ишларни Ўзбекистон Республикаси **Конституцияси** ва қонунлари, бошқа қонун ҳужжатлари, шунингдек Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари асосида ҳал қилади.

Суд маъмурий ишни кўраётганда маъмурий органнинг ҳужжати қонунга мувофиқ эмаслигини, шу жумладан ҳужжат ваколат доирасидан четга чиқилган ҳолда қабул қилинганлигини аниқласа, қонунга мувофиқ қарор қабул қилади.

Низоли муносабатни тартибга солувчи ҳуқуқ нормалари мавжуд бўлмаган тақдирда, суд шунга ўхшаш муносабатларни тартибга соладиган ҳуқуқ нормаларини қўллайди, бундай нормалар ҳам мавжуд бўлмаганда эса низони қонунларнинг умумий асослари ва мазмунидан келиб чиқиб ҳал қилади.

Маъмурий ишларни кўриб чиқишда қонун ҳужжатларидаги барча бартараф этиб бўлмайдиган зиддиятлар ва ноаниқликлар фуқаролар ва юридик шахсларнинг фойдасига талқин этилади.

16-модда. Суд ҳужжатларининг мажбурийлиги

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатлари барча давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, жамоат бирлашмалари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар,

мансабдор шахслар ва фуқаролар учун мажбурийдир ҳамда Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида ижро этилиши лозим.

Суд ҳужжатларини бажармаслик ушбу Кодексда ва бошқа қонунларда белгиланган жавобгарликка сабаб бўлади.

3-боб. Суднинг таркиби

17-модда. Ишларнинг якка тартибда ва ҳайъатда кўрилиши

Биринчи инстанция бўйича маъмурий ишлар (бундан буён матнда иш деб юритилади) туман (шаҳар) маъмурий судларида, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маъмурий судларида судья томонидан якка тартибда кўрилади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди биринчи инстанция бўйича ишларни ҳайъатда кўради.

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маъмурий судларида ишларни апелляция ва кассация тартибида ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатида апелляция, кассация ва назорат тартибида кўриш уч ёки ундан ортиқ тоқ нафар судьядан иборат ҳайъатда, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатида Раёсатнинг кўпчилик аъзолари ҳозир бўлган тақдирда амалга оширилади.

Иш ҳайъатда кўрилатганда судьялардан бири суд мажлисида раислик қилади.

Ишни кўришда барча судьялар тенг ҳуқуқлардан фойдаланади.

Ушбу Кодексга биноан судьяга ишни якка тартибда кўриш ва айрим масалаларни ҳал қилиш ҳуқуқи берилган тақдирда, судья суд номидан иш кўради.

18-модда. Суд таркибини шакллантириш

Муайян ишни кўриш учун суд таркиби судьяларнинг иш ҳажми ва ихтисослашуви ҳисобга олинган ҳолда, суд таркибини шакллантиришга суд муҳокамаси натижасидан манфаатдор бўлган шахсларнинг таъсир кўрсатиши истисно этиладиган тартибда, шунингдек автоматлаштирилган ахборот тизимидан фойдаланган ҳолда шакллантирилади.

Бир судья ёки суд таркиби томонидан кўрилиши бошланган иш айнан шу судья ёки суд таркиби томонидан кўриб чиқилиши керак.

Судья ёки судьялардан бири:

судья ушбу Кодексда белгиланган тартибда ўзини ўзи рад қилган ёки судьяни рад қилиш ҳақида ариза берилган ва бу қаноатлантирилган тақдирда;

судья йўқлиги сабабли ишни кўриш имкони бўлмаган тақдирда алмаштирилиши мумкин.

Судья алмаштирилганидан сўнг ишни кўриш бошидан бошланади.

19-модда. Масалаларни суд томонидан ҳайъат таркибида ҳал қилиш тартиби

Суд томонидан иш ҳайъат таркибида кўрилатганда юзага келадиган масалалар судьялар томонидан кўпчилик овоз билан ҳал қилинади. Судьяларнинг бирортаси овоз беришда бетараф қолишга ҳақли эмас. Суд мажлисида раислик қилувчи судья ҳаммадан кейин овоз беради.

Кўпчиликнинг фикрига қўшилмаган судья суд ҳужжатида имзо қўйиши шарт ва у ўзининг алоҳида фикрини ёзма шаклда баён қилишга ҳақли, алоҳида фикр муҳрланган конвертда ишга қўшиб қўйилади, лекин эълон қилинмайди. Ишда иштирок этувчи шахслар судьянинг алоҳида фикри билан таништирилмайди.

Юқори инстанция суди судьянинг алоҳида фикри билан танишишга ҳақли.

20-модда. Ишни кўришда судьянинг такрор иштирок этишига йўл қўйилмаслиги

Ишни биринчи инстанция судида кўришда иштирок этган судья, агар суднинг ҳал қилув қарори апелляция ёки кассация инстанцияси суди томонидан ёхуд назорат тартибида бекор қилинган бўлса, шу ишни биринчи инстанция судида янгидан кўришда иштирок эта олмайди, бундан янги очилган ҳолатлар бўйича ишларни кўриш ҳоллари мустасно.

Ишни биринчи инстанция судида кўришда иштирок этган судья шу ишни апелляция ёки кассация инстанцияси судида ёхуд назорат тартибида кўришда иштирок эта олмайди.

Ишни апелляция инстанцияси судида кўришда иштирок этган судья шу ишни биринчи инстанция ёки кассация инстанцияси судида ёхуд назорат тартибида кўришда иштирок эта олмайди.

Ишни кассация инстанцияси судида кўришда иштирок этган судья шу ишни биринчи инстанция ёки апелляция инстанцияси судида ёхуд назорат тартибида кўришда иштирок эта олмайди.

Ишни назорат тартибида Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатида кўришда иштирок этган судья шу ишни биринчи инстанция, апелляция ёки кассация инстанцияси судида ёхуд Ўзбекистон Республикаси Олий судининг Раёсатида назорат тартибида кўришда иштирок эта олмайди.

Ишни назорат тартибида Ўзбекистон Республикаси Олий судининг Раёсатида кўришда иштирок этган судья шу ишни биринчи инстанция, апелляция ёки кассация инстанцияси судида ёхуд Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатида назорат тартибида кўришда иштирок эта олмайди.

4-боб. Судьяни ва маъмурий суд ишларини юртишнинг бошқа иштирокчиларини рад қилиш

21-модда. Судьяни рад қилиш

Судья қуйидаги ҳолларда ишни кўришда иштирок этиши мумкин эмас ва рад қилиниши лозим, агар у:

- 1) мазкур иш илгари кўрилганда судья сифатида иштирок этган бўлса ва ишни кўришда унинг такрорий иштирок этишига ушбу Кодекс талабларига мувофиқ йўл қўйилмаса;
- 2) мазкур иш илгари кўрилганда унда прокурор, эксперт, мутахассис, таржимон, суд мажлиси котиби, вакил ёки гувоҳ сифатида иштирок этган бўлса;
- 3) ишда иштирок этувчи шахсларнинг ёки улар вакилларининг қариндоши бўлса;
- 4) ишнинг натижасидан шахсан, бевосита ёки билвосита манфаатдор бўлса ёхуд унинг ҳолислигига шубҳа туғдирувчи бошқа ҳолатлар мавжуд бўлса;
- 5) ишни кўраётган ҳайъат таркибидаги судьянинг қариндоши бўлса.

22-модда. Прокурорни, экспертни, мутахассисни, таржимонни ва суд мажлиси котибини рад қилиш

Прокурор, эксперт, мутахассис, таржимон ва суд мажлиси котиби қуйидаги ҳолларда ишни кўришда иштирок этиши мумкин эмас ва рад қилиниши лозим, агар у:

- 1) ишда иштирок этувчи шахсларнинг ёки улар вакилларининг қариндоши бўлса;
- 2) ишнинг натижасидан шахсан, бевосита ёки билвосита манфаатдор бўлса ёхуд унинг ҳолислигига шубҳа туғдирувчи бошқа ҳолатлар мавжуд бўлса.

Экспертни ва мутахассисни рад қилиш учун қуйидагилар ҳам асос бўлади:

- 1) унинг ишда иштирок этувчи шахсларга ёки уларнинг вакилларига ишнинг муҳокамаси пайтида ёки ўтмишда хизмат вазифаси юзасидан ёхуд бошқа жихатдан тобе бўлганлиги;
- 2) у ўтказган тафтиш материаллари судга мурожаат қилиш учун асос ёки сабаб бўлиб хизмат қилган бўлса ёхуд ишни кўришда улардан фойдаланилаётган бўлса.

23-модда. Рад қилиш тўғрисидаги аризалар

Ушбу Кодекснинг 21 ва 22-моддаларида кўрсатилган асослар мавжуд бўлса, судья, прокурор, эксперт, мутахассис, суд мажлиси котиби ва таржимон ўзини ўзи рад қилиш ҳақида арз қилиши шарт. Ишда иштирок этувчи шахслар томонидан ҳам шу асосларга кўра уларни рад қилиш ҳақида арз қилиниши мумкин. Прокурорни, экспертни, мутахассисни, суд мажлиси котибини, таржимонни рад қилиш суднинг ташаббусига кўра ҳам кўриб чиқилиши мумкин.

Ўзини ўзи рад қилиш ёки рад қилиш ҳақидаги ариза асослантирилган бўлиши ва ишни мазмунан кўриш бошлангунига қадар маълум қилиниши керак.

Иш кўрилатганда ўзини ўзи рад қилиш ёки рад қилиш ҳақида ариза беришга, агар ўзини ўзи рад қилиш ёки рад қилиш учун асос ўзини ўзи рад қилиш ёхуд рад қилиш ҳақида ариза берган шахсга ишни мазмунан кўриш бошланганидан кейин маълум бўлиб қолган тақдирдагина йўл қўйилади.

Айни бир шахс томонидан айни бир асослар бўйича такроран рад қилиш билдирилиши мумкин эмас. Такроран рад қилиш билдирилган тақдирда, у кўриб чиқилмайди.

24-модда. Рад қилиш тўғрисидаги аризани ҳал этиш тартиби

Рад қилиш тўғрисида арз қилинган тақдирда, суд ишда иштирок этувчи шахсларнинг фикрини, агар рад қилиниши талаб этилаётган шахс тушунтириш беришни хоҳласа, унинг ҳам фикрини эшитади.

Ишни яқка тартибда кўраётган судьяни рад қилиш тўғрисидаги масала суд раиси, бир таркибли судда эса шу судья томонидан ҳал қилинади.

Иш ҳайъат таркибида кўрилатганда судьяни рад қилиш тўғрисидаги масала рад қилиниши талаб этилаётган судьянинг иштирокисиз суд таркибининг кўпчилик овози билан ҳал қилинади. Рад қилишни ёқлаб ва унга қарши берилган овозлар сони тенг бўлиб қолса, судья рад қилинган ҳисобланади.

Бир нечта судьяни ёки ишни кўраётган суднинг бутун таркибини рад қилиш тўғрисидаги масала шу суд таркиби томонидан оддий кўпчилик овоз билан ҳал қилинади.

Прокурор, эксперт, мутахассис, суд мажлиси котибининг ва таржимоннинг ўзини ўзи рад қилиши ёки уларни рад қилиш тўғрисидаги масала ишни кўраётган суд томонидан ҳал этилади.

Судьянинг ўзини ўзи рад қилиш тўғрисидаги масала ушбу моддада назарда тутилган тартибда ҳал этилади.

Рад қилиш тўғрисидаги масалани кўриш натижалари бўйича ажрим чиқарилади.

25-модда. Рад қилиш тўғрисидаги аризани қаноатлантириш оқибатлари

Ўзини ўзи рад қилиш тўғрисидаги ёки судьяни ёхуд бир нечта судьяни ёинки бутун суд таркибини рад қилиш ҳақидаги ариза қаноатлантирилган тақдирда иш ўша судда, бироқ судьяларнинг бошқа таркибида кўрилади.

Агар ўзини ўзи рад қилишни ва рад қилишни қаноатлантириш натижасида ишни айни ўша судда кўриш учун суднинг янги таркибини шакллантириш имкони бўлмаса, иш бошқа судга ўтказилиши керак.

5-боб. Маъмурий ишларнинг судга тааллуқлилиги ва судловга тегишлилиги

1-§. Судга тааллуқлилиқ

26-модда. Судга тааллуқли ишлар

Маъмурий судга фуқаролар ва юридик шахсларнинг бузилган ёки низолашилаётган ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги, маъмурий ва бошқа оммавий ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган ишлар тааллуқлидир, бундан Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судига, фуқаролик ишлари бўйича судларга, иқтисодий судларга ва ҳарбий судларга тааллуқли ишлар мустасно.

Қонун билан маъмурий судга тааллуқли ишлар жумласига бошқа ишлар ҳам киритилиши мумкин.

Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, маъмурий суд ўзига тааллуқли ишларни фуқаролар, юридик шахслар ва маъмурий органлар, шунингдек ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида амалга ошираётган чет эл юридик шахслари, халқаро ташкилотлар, чет эл фуқаролари, фуқаролиги бўлмаган шахслар иштирокида кўради.

Ўзаро боғлиқ бўлиб, баъзилари маъмурий судга, бошқалари эса фуқаролик ишлари бўйича судга тааллуқли бўлган бир нечта талаб бирлаштирилган тақдирда, барча талаблар фуқаролик ишлари бўйича судда кўрилиши лозим.

Ўзаро боғлиқ бўлиб, баъзилари маъмурий судга, бошқалари эса иқтисодий судга тааллуқли бўлган бир нечта талабни бирлаштиришга йўл қўйилмайди.

27-модда. Суд томонидан ҳал этиладиган ишлар

Суд:

- 1) идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар юзасидан низолашиш тўғрисидаги;
- 2) давлат бошқаруви органларининг, маъмурий-ҳуқуқий фаолиятни амалга оширишга ваколатли бўлган бошқа органларнинг (бундан буён матнда маъмурий органлар деб юритилади), фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг ва улар мансабдор шахсларининг қонун ҳужжатларига мос келмайдиган ҳамда фуқаролар ёки юридик шахсларнинг ҳуқуқларини ва қонун билан кўриқланадиган манфаатларини бузадиган қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) юзасидан низолашиш тўғрисидаги;
- 3) сайлов комиссияларининг хатти-ҳаракатлари (қарорлари) юзасидан низолашиш тўғрисидаги;
- 4) нотариал ҳаракатни амалга ошириш, фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзишни рўйхатга олиш рад этилганлиги ёки нотариуснинг ёхуд фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш органи мансабдор шахсининг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) юзасидан низолашиш тўғрисидаги;
- 5) давлат рўйхатидан ўтказишни рад этиш ёхуд белгиланган муддатда давлат рўйхатидан ўтказишдан бўйин товлаш устидан шикоят қилиш тўғрисидаги ишларни ҳал қилади.

Суд фуқаролар ва юридик шахсларнинг бузилган ёки низолашилаётган ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги маъмурий ва бошқа оммавий ҳуқуқий муносабатлардан юзага келадиган, қонун билан ўзининг ваколатига киритилган бошқа ишларни ҳам ҳал қилади.

2-§. Судловга тегишлилик

28-модда. Ишларнинг судловга тегишлилиги

Судга тааллуқли ишлар туман (шаҳар) маъмурий судлари томонидан кўрилади, бундан Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар маъмурий суди ва Ўзбекистон Республикаси Олий суди судловига тегишли ишлар мустасно.

29-модда. Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар маъмурий суди судловига тегишли ишлар

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар маъмурий суди биринчи инстанция суди сифатида давлат сири билан боғлиқ бўлган ишларни кўради.

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар маъмурий суди алоҳида ҳолатларга қараб, ҳар қандай ишни туман (шаҳар) судидан олиб қўйишга ва уни биринчи инстанция бўйича ўзининг иш юритувига қабул қилишга, ишни бир суддан бошқасига ўтказишга ҳақли.

30-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий суди судловига тегишли ишлар

Ўзбекистон Республикаси Олий суди биринчи инстанция суди сифатида:

- 1) идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар юзасидан низолашиш тўғрисидаги;
- 2) Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси хатти-ҳаракатлари (қарорлари) юзасидан низолашиш ҳақидаги ишларни кўриб чиқади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди қонун билан ўз ваколатларига киритилган бошқа ишларни ҳам биринчи инстанция суди сифатида кўради.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди алоҳида ҳолатларга қараб, ҳар қандай ишни исталган маъмурий суддан олиб қўйишга ва уни биринчи инстанция бўйича ўзининг иш юритувига қабул қилишга, ишни бир суддан бошқасига ўтказишга ҳақли.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсати томонидан ҳал қилув қарори, қарор бекор қилиниб, иш янгидан кўриш учун биринчи инстанция судига юборилган тақдирда,

Ўзбекистон Республикаси Олий суди ишни биринчи инстанция суди сифатида ўзининг иш юритувиغا қабул қилишга ҳақли.

31-модда. Ҳарбий судлар судловига тегишли ишлар

Ўзбекистон Республикаси ҳарбий судлари қонун билан ўз ваколатига киритилган маъмурий ишларни кўриб чиқади.

32-модда. Судловга тегишлиликнинг умумий қоидалари

Фуқаронинг ёки юридик шахснинг аризаси (шикояти) қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилинаётган маъмурий орган жойлашган ер ёхуд мансабдор шахснинг иш жойи бўйича судга тақдим этилади.

33-модда. Аризачининг танлови бўйича судловга тегишлилик

Турли ерларда жойлашган бир нечта жавобгарга нисбатан ариза (шикоят) аризачининг танлови бўйича жавобгарлардан бири жойлашган ердаги судга тақдим этилади.

34-модда. Ишни бир маъмурий суддан бошқасига ўтказиш

Суд томонидан судловга тегишлилик қоидаларига риоя этилган ҳолда қабул қилиб олинган иш, гарчи кейинчалик бошқа маъмурий суднинг судловига тегишли бўлиб қолса ҳам, илгариги суд томонидан мазмунан кўрилиши керак.

Суд ишни қуйидаги ҳолларда бошқа маъмурий судга ўтказади, агар:

1) иш судловга тегишлилик қоидасини бузган ҳолда қабул қилинганлиги ишни шу судда кўриш вақтида маълум бўлса;

2) бир ёки бир нечта судья рад қилинганидан кейин уларни мазкур судда алмаштириш мумкин бўлмай қолса, шунингдек ишни ушбу судда кўриш мумкин бўлмай қолган бошқа ҳолларда.

Ишни бошқа маъмурий судда кўришга ўтказиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Бир суддан бошқа судга юборилган иш у юборилган судда кўриш учун қабул қилиб олинishi керак.

Маъмурий судлар ўртасида судловга тегишлилик тўғрисидаги низоларга йўл кўйилмайди.

6-боб. Маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчилари

1-§. Маъмурий процессуал ҳуқуқ лаёқати ва муомала лаёқати

35-модда. Маъмурий процессуал ҳуқуқ лаёқати

Барча фуқаролар ва юридик шахсларнинг маъмурий процессуал ҳуқуқ ва мажбуриятларга эга бўлиш лаёқати (маъмурий процессуал ҳуқуқ лаёқати) тенг равишда эътироф этилади.

36-модда. Маъмурий процессуал муомала лаёқати

Судда ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларини амалга ошириш лаёқати вояга етган фуқаролар ва юридик шахсларга тегишлидир.

Вояга етмаган шахс қонунда ўн саккиз ёшгача никоҳ қуриш мумкин бўлган ҳолда — никоҳ қурган вақтдан бошлаб, шунингдек у қонунда белгиланган тартибда тўлиқ муомалага лаёқатли деб эълон қилинган ҳолда (эмансипация) судда ўз процессуал ҳуқуқларини шахсан амалга ошириши ва процессуал мажбуриятларини бажариши мумкин.

Ўн тўрт ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган вояга етмаган шахснинг, шунингдек муомала лаёқати чекланган деб топилган фуқаронинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонун билан кўрикланадиган манфаатлари судда уларнинг қонуний вакиллари (ота-оналари, уларни фарзандликка олганлар, ҳомийлар, тарбияловчи, даволовчи муассасалар ёки бошқа шунга ўхшаш муассасалар маъмурияти) томонидан ҳимоя қилинади. Бироқ, суд вояга етмаган шахснинг ўзини ёки муомала лаёқати чекланган фуқарони бундай ишларда иштирок этишга жалб қилишга ҳақли.

Қонунда назарда тутилган ҳолларда, маъмурий ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган ишлар бўйича вояга етмаган шахс судда ўз ҳуқуқларини ва қонун билан кўриқланадиган манфаатларини шахсан ҳимоя қилиш ҳуқуқига эга. Бироқ, суд вояга етмаган шахснинг қонуний вакилларини бундай ишларда иштирок этишга жалб қилишга ҳақли.

Ўн тўрт ёшга тўлмаган вояга етмаган шахснинг, шунингдек руҳий ҳолати бузилганлиги (руҳий касаллиги ёхуд ақли заифлиги) натижасида муомалага лаёқатсиз деб топилган фуқаронинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонун билан кўриқланадиган манфаатлари судда уларнинг қонуний вакиллари томонидан ҳимоя қилинади.

2-§. Маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчиларининг таркиби, ҳуқуқ ва мажбуриятлари

37-модда. Маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчиларининг таркиби

Ишда иштирок этувчи шахслар ва одил судловни амалга оширишга кўмаклашувчи шахслар маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчиларидир.

38-модда. Ишда иштирок этувчи шахслар

Тарафлар, учинчи шахслар, прокурор, давлат органлари ва бошқа шахслар ўз зиммаларига юклатилган ваколатларга кўра ишда иштирок этувчи шахслардир.

39-модда. Ишда иштирок этувчи шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Ишда иштирок этувчи шахслар иш материаллари билан танишиш, улардан кўчирмалар олиш, кўчирма нусха олиш, рад қилиш тўғрисида арз қилиш, далиллар тақдим этиш, далилларни текширишда иштирок этиш, саволлар бериш, илтимосномалар киритиш, арз қилиш, судга оғзаки ва ёзма тушунтиришлар бериш, ишни кўриш давомида юзага келадиган барча масалалар бўйича ўз важларини, хулосаларини тақдим қилиш, ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг илтимосномалари, важларига эътироз билдириш, суд ҳужжатлари устидан шикоят қилиш (протест келтириш) ҳамда ушбу Кодексда ўзларига берилган бошқа процессуал ҳуқуқлардан фойдаланиш ҳуқуқига эга.

Ишда иштирок этувчи шахслар ушбу Кодексда назарда тутилган процессуал мажбуриятларга эга ва улар ўзларига тегишли барча процессуал ҳуқуқлардан инсофли равишда фойдаланиши керак.

40-модда. Тарафлар

Аризачи ва жавобгар маъмурий суд ишларини юритишдаги тарафлардир.

Ўзларининг ҳуқуқлари ва қонун билан кўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида талаб тақдим этаётган ёки манфаатларини кўзлаб талаб тақдим этилган фуқаролар ва юридик шахслар аризачилардир.

Ариза (шикоят) талаби қаратилган маъмурий органлар, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва уларнинг мансабдор шахслари жавобгарлардир.

Тарафлар тенг процессуал ҳуқуқлардан фойдаланади.

41-модда. Ишда бир нечта аризачи ва жавобгарнинг иштирок этиши

Талаб бир нечта аризачи томонидан биргаликда ёки бир нечта жавобгарга нисбатан тақдим этилиши мумкин.

Аризачилар ва жавобгарларнинг ҳар бири бошқа тарафга нисбатан суд процессида мустақил қатнашади.

Процессда биргаликда иштирок этувчилар ишни олиб боришни шерик иштирокчилардан бирига топшириши мумкин.

Бошқа жавобгарнинг иштирокисиз ишни кўриш мумкин бўлмаган тақдирда, биринчи инстанция суди ҳал қилув қарори қабул қилингунига қадар аризачининг розилиги билан ўша жавобгарни ишда иштирок этиш учун жалб этади.

Агар қонун ҳужжатларида ишда бошқа жавобгар иштирокининг мажбурийлиги назарда тутилган бўлса, суд ўз ташаббуси билан шу жавобгарни ишда иштирок этиш учун жалб этади.

Суд аризачининг илтимосномаси бўйича ҳам бошқа жавобгарни ишда иштирок этиш учун жалб этишга ҳақли. Бошқа жавобгарни ишда иштирок этишга жалб этиш ҳақида ёки жалб этишни рад қилиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Бошқа жавобгар ишда иштирок этиш учун жалб этилганда ишни кўриш бошидан бошланади.

42-модда. Ишга дахлдор бўлмаган жавобгарни алмаштириш

Суд ариза (шикоят) бўйича жавоб бериши лозим бўлмаган шахсга нисбатан талаб тақдим этилганини аниқласа, ҳал қилув қарори қабул қилингунига қадар дахлдор бўлмаган жавобгарни аризачи розилиги билан дахлдор бўлган жавобгар билан алмаштирилишига йўл қўйиши мумкин.

Агар аризачи жавобгарни бошқа шахс билан алмаштиришга рози бўлмаса, суд аризачининг розилиги билан бу шахсни иккинчи жавобгар сифатида ишга жалб этиши мумкин.

Ишга дахлдор бўлмаган жавобгар алмаштирилганлиги тўғрисида ажрим чиқарилади.

Ишга дахлдор бўлмаган жавобгар алмаштирилганидан сўнг ишни кўриш бошидан бошланади.

43-модда. Процессуал ҳуқуқий ворислик

Тарафлардан бири низоли ёки суд ҳужжати билан аниқланган ҳуқуқий муносабатдан чиқиб кетган ҳолда (юримдик шахснинг қайта ташкил этилиши, фуқаронинг вафот этиши ва мажбуриятлардаги шахслар ўзгаришининг бошқа ҳолларида) суд бу тарафни унинг ҳуқуқий вориси билан алмаштиради.

Ҳуқуқий ворислик маъмурий суд ишларини юримишнинг ҳар қандай босқичида амалга оширилиши мумкин.

Тарафни ҳуқуқий ворис билан алмаштириш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Тарафни ҳуқуқий ворис билан алмаштириш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Тараф ҳуқуқий ворис билан алмаштирилганидан кейин маъмурий суд ишларини юримиш алмаштириш амалга оширилган босқичнинг ўзида давом эттирилади.

Ҳуқуқий ворис ишга киришгунига қадар суд процессида амалга оширилган барча ҳаракатлар ҳуқуқий ворисга ўрнини бўшатиб берган шахсга қай даражада мажбурий бўлган бўлса, ҳуқуқий ворис учун ҳам шу даражада мажбурийдир.

44-модда. Низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахслар

Низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахслар биринчи инстанция суди ҳал қилув қарорини қабул қилгунига қадар ишга киришиши мумкин. Улар аризачининг барча ҳуқуқларидан фойдаланадилар ва унинг барча мажбуриятларини ўз зиммасига олади.

Агар низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахс ишга суд муҳокамаси бошланганидан кейин киришса, ишни кўриш бошидан бошланади.

45-модда. Низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар

Низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар биринчи инстанция суди ҳал қилув қарорини қабул қилгунига қадар, агар иш ушбу шахсларнинг тарафлардан бирига нисбатан ҳуқуқлари ёки мажбуриятларига таъсир кўрсатиши мумкин бўлса, аризачи ёхуд жавобгар тарафида ишга киришиши мумкин. Улар тарафнинг илтимосномаси билан ёки суднинг ташаббуси билан ҳам ишда иштирок этишга жалб қилиниши мумкин.

Низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар тарафнинг процессуал ҳуқуқларидан фойдаланади ва унинг процессуал мажбуриятларини ўз зиммасига олади, бундан арз қилинган талабнинг асосини ёки

предметини ўзгартириш, талабдан воз кечиш, арз қилинган талабни тан олиш, суд ҳужжатининг мажбурий ижро этилишини талаб қилиш ҳуқуқи мустасно.

Низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахсни ишда иштирок этишга жалб қилиш ҳақида ёки уни рад этиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Агар низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс ишга суд муҳокамаси бошланганидан кейин киришса, ишни кўриш бошидан бошланади.

46-модда. Ишда прокурорнинг иштироки

Прокурор барча ишлар бўйича суд мажлисида иштирок этишга ҳақли.

Прокурор фуқаролар ва юридик шахсларнинг, шунингдек жамият ва давлатнинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиб, судга ариза билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эга.

Ариза туман (шаҳар) маъмурий судларига Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар, туманлар (шаҳарлар) прокурорлари ва уларга тенглаштирилган прокурорлар ёки уларнинг ўринбосарлари, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар маъмурий судига эса Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар прокурорлари ёки уларнинг ўринбосарлари томонидан тақдим этилади.

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ёки унинг ўринбосари Ўзбекистон Республикасининг барча маъмурий судларига ариза тақдим этишга ҳақли.

Прокурорнинг ўз аризасидан воз кечиши аризачини ишни мазмунан кўриб чиқишни талаб қилиш ҳуқуқидан маҳрум этмайди.

Прокурор томонидан аризачининг ҳуқуқини ҳимоя қилиш мақсадида тақдим этилган талабдан аризачининг воз кечиши аризани кўрмасдан қолдиришга олиб келади.

Қонунда назарда тутилган ёки суд мазкур ишда прокурор иштирок этиши зарур деб топган ҳолларда, шунингдек прокурорнинг аризаси асосида қўзғатилган ишларда прокурор иштирок этиши шарт.

Ишда иштирок этувчи прокурор ишнинг мазмуни бўйича фикрини баён қилади, бундан унинг бошқа шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилишга доир аризаси бўйича қўзғатилган ишлар мустасно.

Фуқаронинг, юридик шахснинг, жамият ва давлатнинг манфаатларини кўзлаб ариза тақдим этган прокурор аризачининг ҳуқуқларидан фойдаланади ҳамда унинг мажбуриятларини ўз зиммасига олади.

47-модда. Ишда давлат органлари ва бошқа шахсларнинг иштироки

Қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда, давлат органлари ва бошқа шахслар фуқаролар ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ҳамда қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида ариза бериши мумкин. Ариза берган мазкур органлар ва шахслар аризачининг барча ҳуқуқларидан фойдаланади ҳамда унинг мажбуриятларини ўз зиммасига олади.

Давлат органи ва бошқа шахснинг ўзи берган аризадан воз кечиши аризачини ишни мазмунан кўриб чиқишни талаб қилиш ҳуқуқидан маҳрум этмайди.

Давлат органи ва бошқа шахс томонидан аризачининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақсадида тақдим этилган талабдан аризачининг воз кечиши аризани кўрмасдан қолдиришга олиб келади.

48-модда. Одил судловни амалга оширишга кўмаклашувчи шахслар

Маъмурий суд ишларини юритишда ишда иштирок этувчи шахслар билан бир қаторда одил судловни амалга оширишга кўмаклашувчи шахслар — гувоҳлар, экспертлар, мутахассислар ва таржимонлар иштирок этиши мумкин.

49-модда. Суд мажлисининг котиби

Суд мажлиси вақтида судьянинг ёрдамчиси (катта ёрдамчиси) суд мажлисининг котиби вазифаларини бажаради.

Суд мажлисининг котиби маъмурий ишларни суд муҳокамасига тайёрлаш учун зарур бўлган ҳаракатларни амалга оширади, ишда иштирок этувчи шахсларни суд муҳокамасининг вақти ва жойи ҳақида хабардор қилади ҳамда уларнинг судга келган-келмаганлигини текширади, келмаганлиги сабабларини аниқлаштиради ва бу ҳақда судьяга маълум қилади, бажарилаётган процессуал ҳаракатлар бўйича баённома юритади, судьянинг суд мажлисига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш, шунингдек суд ҳужжатини ижрога юбориш билан боғлиқ бўлган бошқа топшириқларини бажаради.

50-модда. Гувоҳ

Ишга доир бирор-бир ҳолатдан хабардор ҳар қандай шахс гувоҳ бўлиши мумкин.

Қуйидагилар гувоҳ сифатида чақирилиши ва сўроқ қилиниши мумкин эмас:

фуқаролик, иктисодий, маъмурий иш бўйича вакиллар ёки жиноят иши бўйича ҳимоячилар, маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги иш бўйича адвокатлар — вакил, ҳимоячи ёки адвокат вазифаларини бажариши муносабати билан ўзларига маълум бўлиб қолган ҳолатлар тўғрисида;

жисмоний ёки руҳий нуқсонлари сабабли фактларни тўғри идрок қилишга ёки улар ҳақида тўғри кўрсатувлар беришга лаёқатсиз шахслар.

51-модда. Гувоҳнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Гувоҳ адвокатнинг юридик ёрдамидан фойдаланиш, маъмурий суд иши юритилаётган тилни билмаса ёки етарли даражада билмаса, ўз она тилида кўрсатувлар бериш ва бу ҳолда таржимон хизматидан фойдаланиш, кўрсатувларини ўз қўли билан ёзиб бериш, кўрсатувлар беришда ёзма қайдлар ва ҳужжатлардан фойдаланиш ҳуқуқига эга.

Гувоҳ суднинг чақирувига биноан келиши, иш юзасидан ўзи хабардор бўлган маълумотлар ва ҳолатлар ҳақида тўғри кўрсатувлар бериши, судья ва ишда иштирок этувчи шахсларнинг саволларига жавоб бериши, суд мажлиси вақтида тартибга риоя этиши шарт.

Гувоҳ била туриб ёлғон кўрсатувлар берганлик учун жиноий жавобгар бўлади, суд томонидан бу ҳақда огоҳлантирилиб, тилхат олинади.

Ҳеч ким ўзига ва яқин қариндошларига қарши гувоҳлик беришга мажбур эмас.

Қонунга мувофиқ касбий бурчини бажариши жараёнида ўзига маълум бўлиб қолган маълумотлар ва ҳолатлар юзасидан кўрсатув беришни рад қилиш ҳуқуқига эга бўлган шахсларга нисбатан кўрсатув бериш мажбурияти татбиқ этилмайди.

52-модда. Эксперт

Хулоса бериш учун фан, техника, санъат ёки ҳунар соҳасида зарур махсус билимларга эга жисмоний шахс эксперт сифатида тайинланиши мумкин.

Давлат суд-экспертиза муассасаси эксперти, бошқа корхона, муассаса, ташкилот ходими ёки ўзга жисмоний шахс эксперт сифатида иштирок этиши мумкин.

Белгиланган тартибда муомалага лаёқатсиз ёки муомала лаёқати чекланган деб топилган шахслар, шунингдек қасддан содир этган жиноятлари учун судланганлик ҳолати тугалланмаган ёки судланганлиги олиб ташланмаган шахслар эксперт сифатида жалб этилиши мумкин эмас.

53-модда. Экспертнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Эксперт: экспертиза предметига тааллуқли иш материаллари билан танишиш, улардан зарур маълумотларни ёзиб олиш ёки кўчирма нусхалар олиш; жойида кўздан кечиришда иштирок этиш ва экспертизани ўтказиш учун зарур кўшимча материаллар ва текшириш объектлари тақдим этилиши ҳақида илтимосномалар бериш; суд муҳокамасида экспертиза предметига оид далилларни текширишда иштирок этиш ҳамда ишда иштирок этувчи шахсларга ва гувоҳларга суднинг руҳсати билан саволлар бериш; ашёвий далиллар ва ҳужжатларни кўздан кечириш; ўз хулосасида нафақат ўз олдида қўйилган саволлар бўйича, балки экспертиза предметига оид ва иш учун аҳамиятга молик бошқа масалалар бўйича ҳам

хулосаларини баён этиш; ўз хулосаси ёки кўрсатувлари ишда иштирок этувчи шахслар ва гувоҳлар томонидан нотўғри талқин қилинганлиги хусусида суд мажлиси баённомасига киритилиши лозим бўлган баёнотлар бериш; агар у маъмурий суд иши юритилаётган тилни билмаса ёки етарлича билмаса, ўз она тилида хулоса тақдим этиш ва кўрсатувлар бериш ҳамда бундай ҳолда таржимон хизматидан фойдаланиш; агар ишни юритаётган суднинг ҳал қилув қарорлари, судьянинг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) экспертнинг ҳуқуқ ва эркинликларини бузаётган бўлса, бу қарорлар, ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) устидан қонунда белгиланган тартибда шикоят қилиш ҳуқуқига эгадир.

Эксперт: ушбу Кодекснинг 21 ва 22-моддаларида назарда тутилган асослар мавжуд бўлган тақдирда, ўзини ўзи рад этиши ҳақида дарҳол арз қилиши; ўзига тақдим этилган текшириш объектларини ҳар томонлама ва тўлиқ текширишдан ўтказиши, ўз олдида кўйилган саволлар юзасидан асосли ва ҳолисона ёзма хулоса бериши; суд мажлисида шахсан иштирок этиш учун суднинг чақирувига биноан келиши; ўзи ўтказган экспертиза хусусида кўрсатувлар бериши ва ўзи берган хулосани тушунтириш учун қўшимча саволларга жавоб бериши; экспертиза ўтказилиши муносабати билан ўзига маълум бўлиб қолган маълумотларни ошкор қилмаслиги; тақдим этилган текшириш объектлари ва иш материалларининг бут сақланишини таъминлаши; суд муҳокамаси вақтида тартибга риоя қилиши шарт.

Эксперт била туриб нотўғри хулоса берганлик учун жиноий жавобгар бўлади.

Агар эксперт қўйилган саволларни ўзининг махсус билимлари асосида ҳал қилиш мумкин бўлмаслигига ёки унга тақдим этилган текшириш объектларининг ёхуд материалларнинг яроқсизлигига ёки хулоса бериш учун етарли эмаслигига ва уларни тўлдириб бўлмаслигига ёхуд фан ва суд-экспертлик амалиётининг ҳолати қўйилган саволларга жавоб топиш имкониятини бермаслигига ишонч ҳосил қилса, у хулоса беришнинг иложи йўқлиги тўғрисида асослантирилган далолатнома тузади ҳамда уни экспертизани тайинлаган судга юборади.

54-модда. Мутахассис

Маслаҳатлар (тушунтиришлар) бериш ва илмий-техника воситаларини қўллашда ёрдам кўрсатиш йўли билан далилларни тўплаш, текшириш ва баҳолашда кўмаклашиш мақсадида фан, техника, санъат ёки ҳунар соҳасида махсус билим ва кўникмаларга эга бўлган, вояга етган, иш натижасидан манфаатдор бўлмаган шахс суд мажлисида ёки процессуал ҳаракатларда иштирок этиш учун суд томонидан мутахассис сифатида жалб қилиниши мумкин.

Мутахассисни суд мажлисида иштирок этиш учун жалб қилиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Суднинг мутахассисни чақириш ҳақидаги талаби унинг иш берувчиси учун мажбурийдир.

Суд мутахассисни тарафнинг илтимосномасига кўра ҳам жалб этишга ҳақли. Ишда иштирок этувчи шахслар махсус билим ва кўникмаларга эга бўлган аниқ шахсни мутахассис сифатида жалб этиш тўғрисида судга илтимоснома бериши мумкин.

55-модда. Мутахассиснинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Мутахассис сифатида чақирилган шахс: қандай мақсадда чақирилганлигини билиш; агар тегишли билим ва кўникмаларга эга бўлмаса, иш юритишда иштирок этишни рад қилиш; суднинг руҳсати билан процессуал ҳаракат иштирокчиларига саволлар бериш; процессуал ҳаракат иштирокчиларининг эътиборини ўзининг далилларни тўплаш, текшириш ва баҳолашда, илмий-техника воситаларини қўллашда, экспертиза тайинлаш учун материаллар тайёрлашда кўмаклашиш чоғидаги ҳаракатлари билан боғлиқ ҳолатларга қаратиш; ўзи иштирок этган процессуал ҳаракат баённомаси, шунингдек суд мажлиси баённомасининг тегишли қисми билан танишиш ва унинг иштирокида амалга оширилган ҳаракатларнинг кечиши ҳамда натижалари қайд қилинишининг тўлиқлиги ва тўғрилиги хусусида баённомага киритилиши лозим бўлган арзлар ва фикрларни билдириш; агар иш юритишда иштирок этиш унинг хизмат вазифалари доирасига кирмаса, процессуал ҳаракатларни амалга оширишдаги

иштироки билан боғлиқ ҳаражатларнинг ўрни қопланиши ва бажарган иши учун пул мукофоти олиш ҳуқуқига эга.

Мутахассис сифатида жалб этилган шахс: суднинг чақируви бўйича келиши; процессуал ҳаракатларни амалга оширишда ва суд муҳокамасида махсус билим, кўникмалардан ва илмий-техника воситаларидан фойдаланган ҳолда иштирок этиши; маслаҳатлар бериши ва ўзи бажараётган ҳаракатлар юзасидан тушунтиришлар бериши шарт.

Агар мутахассис суд узрсиз деб топган сабабларга кўра суднинг чақируви бўйича келмаса, шунингдек маслаҳатлар (тушунтиришлар) беришни асоссиз равишда рад этса, унга нисбатан ушбу Кодексда белгиланган тартибда жарима солиниши мумкин.

Жарима солиниши мутахассисни келиш ва маслаҳатлар (тушунтиришлар) бериш мажбуриятидан озод қилмайди.

56-модда. Таржимон

Таржима қилиш учун зарур тилларни биладиган ҳамда ушбу Кодексда назарда тутилган ҳолларда суд томонидан тайинланган шахс таржимондир.

Маъмурий суд ишларини юритишнинг бошқа иштирокчилари, гарчи таржима қилиш учун зарур тилларни билса ҳам, таржимон вазифаларини ўз зиммасига олишга ҳақли эмас.

57-модда. Таржимоннинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Таржимон: таржимани аниқлаштириш учун суд мажлиси иштирокчиларига саволлар бериш; агар таржима қилиш учун тегишли билимга эга бўлмаса, суд муҳокамасида иштирок этишни рад қилиш; суд мажлиси баённомаси билан танишиш; таржима ёзувларининг ёзилиши тўғрилиги хусусида эътирозлар тақдим этиш ҳуқуқига эга.

Таржимон суднинг чақируви бўйича келиши; таржимани аниқ, тўлиқ ва тўғри амалга ошириши; суд мажлиси вақтида тартибга риоя этиши шарт.

Таржимон била туриб нотўғри таржима қилганлик учун жиноий жавобгар бўлади, суд томонидан бу ҳақда огоҳлантирилиб, ундан тилхат олинади.

3-§. Судда вакиллик

58-модда. Вакиллар орқали иш юритиш

Судда юридик шахсларнинг ишларини уларнинг конун ҳужжатларида ёки таъсис ҳужжатларида берилган ваколатлар доирасида ҳаракат қиладиган органлари ва (ёки) уларнинг вакиллари юритади.

Фуқаролар ўз ишларини судда шахсан ўзлари ва (ёки) вакиллари орқали юритишга ҳақлидир. Фуқаронинг ишда шахсан иштирок этиши уни иш бўйича вакилга эга бўлиш ҳуқуқидан маҳрум қилмайди.

59-модда. Қонуний вакиллик

Муомалага лаёқатсиз ёки муомала лаёқати чекланган шахсларнинг ҳуқуқлари ва конун билан кўриқланадиган манфаатларини судда уларнинг қонуний вакиллари (ота-оналари, уларни фарзандликка олганлар, васийлар, ҳомийлар) ҳимоя қилади.

Белгиланган тартибда бедарак йўқолган деб топилган фуқаро иштирок этиши лозим бўлган иш бўйича унинг вакили сифатида бедарак йўқолган шахснинг мол-мулкни кўриқлаш ва бошқариш учун тайинланган шахс қатнашади.

Вафот этган ёки белгиланган тартибда вафот этган деб эълон қилинган шахснинг меросхўри иштирок этиши керак бўлган иш бўйича, агар меросни ҳали ҳеч ким қабул қилиб олмаган бўлса, васий ёхуд мерос мол-мулкни сақлаш ва бошқариш учун тайинланган сақловчи меросхўрнинг вакили сифатида қатнашади.

Қонуний вакил судда иш олиб боришни ўзи вакил сифатида танлаган бошқа шахсга топшириш ҳуқуқига эга.

Ўн тўрт ёшга тўлмаган вояга етмаган шахснинг, муомалага лаёқатсиз ёки бедарак йўқолган деб топилган шахснинг қонуний вакили вакиллик қилинаётган шахснинг ҳуқуқлари

ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларига тааллуқли ишлар кўриб чиқиладиганда унинг манфаатларини кўзлаб барча процессуал ҳаракатларни амалга оширади.

Ўн тўрт ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган вояга етмаган шахснинг, муомала лаёқати чекланган деб топилган шахснинг қонуний вакили ишлар кўриб чиқиладиганда шу шахснинг манфаатларини кўзлаб барча процессуал ҳаракатларни чекланган ҳуқуқлар доирасида амалга оширади.

Қонуний вакиллар ва вакиллар ўз манфаатларини кўзлаб ёки уни вакил қилган шахснинг манфаатларига зид равишда процессуал ҳаракатларни амалга оширишга ҳақли эмас.

60-модда. Шартнома бўйича (ихтиёрий) вакиллик

Ишонч билдирувчи ўз ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш учун судда иш юритишни шартнома бўйича (ихтиёрий) вакилликка биноан вакилга топширади.

Қуйидагилар шартнома бўйича (ихтиёрий) вакил бўлиши мумкин:

- 1) адвокатлар;
- 2) насл-насаб шажараси бўйича тўғри туташган ёки ён шажара бўйича қариндошлар, шунингдек эр (хотин) ёхуд унинг қариндошлари;
- 3) юридик шахсларнинг ходимлари — ушбу юридик шахсларнинг ишлари бўйича;
- 4) ноижорат ташкилотларнинг ваколатли вакиллари — ушбу ташкилотлар аъзоларининг ишлари бўйича;
- 5) қонунга биноан бошқа шахсларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилиш ҳуқуқи берилган ноижорат ташкилотларнинг ваколатли вакиллари;
- 6) биргаликда процессуал иштирок этувчилардан бири бошқа биргаликдаги иштирокчиларнинг топшириғи бўйича;
- 7) ишни кўриб чиқаётган суд томонидан ишда жисмоний шахсларнинг вакиллари сифатида иштирок этишга руҳсат берилган шахслар.

Судда иш юритиш бўйича вакил сифатида профессионал фаолият билан фақат адвокатлар шуғулланиши мумкин.

61-модда. Вакилнинг ваколатларини расмийлаштириш

Вакилнинг ваколатлари қонунга мувофиқ берилган ва расмийлаштирилган ишончномада кўрсатилган бўлиши керак.

Ғуқаролар томонидан бериладиган ишончномалар нотариуслар ёки нотариал ҳаракатларни амалга ошириш ҳуқуқига эга бўлган бошқа мансабдор шахслар томонидан тасдиқланади.

Давлат бошқаруви органларининг, мансабдор шахснинг вакиллари тегишли орган раҳбарининг ёки мансабдор шахснинг имзоси билан бериладиган ишончнома бўйича иш олиб боради.

Юридик шахс номидан бериладиган ишончнома раҳбар томонидан имзоланиб, имзо юридик шахснинг муҳри билан (муҳр мавжуд бўлган тақдирда) тасдиқланади.

Юридик шахсларнинг раҳбарлари судга ўз хизмат мавқеини ёки ваколатларини тасдиқлайдиган ҳужжатларни тақдим этади.

Адвокатнинг ваколатлари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда тасдиқланади.

62-модда. Вакилнинг ваколатлари

Судда иш юритиш ваколатлари вакилга барча процессуал ҳаракатларни ваколат берувчи номидан амалга ошириш ҳуқуқини беради.

Шартнома бўйича вакиллик қилувчининг арз қилинган талабдан тўлиқ ёки қисман воз кечиш, унинг асосини ёки предметини ўзгартириш, аризачининг талабларини тан олиш, ваколатларни бошқа шахсга ўтказиш (бошқа шахсга ишониб топшириш), суд ҳужжати устидан шикоят қилиш, суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани имзолаш, суд ҳужжатининг мажбурий ижро этилишини талаб қилиш

ваколатларининг ҳар бири ваколат берувчи томонидан берилган ишончномада махсус кўрсатилган бўлиши керак.

63-модда. Ишда иштирок этувчи шахсларнинг ва улар вакилларининг ваколатларини текшириш

Суд ишда иштирок этувчи шахсларнинг ва улар вакилларининг ваколатларини текшириши шарт.

Суд ишда иштирок этувчи шахсларнинг ва улар вакилларининг ваколатларини тан олиш ва уларнинг суд мажлисида иштирок этишига рухсат бериш тўғрисидаги масалани мазкур шахслар судга тақдим этган ҳужжатларни текшириш асосида ҳал этади. Ишда иштирок этувчи шахсларнинг ва улар вакилларининг ваколатларини тасдиқловчи ҳужжатлар тўғрисидаги маълумотлар суд мажлиси баённомасига киритилади, зарур бўлганда эса уларнинг кўчирма нусхалари ишга қўшиб қўйилади.

Ишда иштирок этувчи шахс, унинг вакили ўз ваколатларини тасдиқлаш учун зарур ҳужжатларни тақдим этмаган ёки қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ бўлмаган ҳужжатларни тақдим этган тақдирда, суд тегишли шахснинг ишда иштирок этишига оид ваколатларини тан олишни рад этади, бу ҳақда суд мажлиси баённомасида кўрсатилади.

64-модда. Судда вакил бўла олмайдиган шахслар

Қуйидаги шахслар судда вакил бўла олмайди:

- 1) вояга етмаган шахслар, бундан қонун ҳужжатларида белгиланган ҳоллар мустасно;
- 2) васийлик ва ҳомийлик белгиланган шахслар;
- 3) судьялар, прокурорлар, терговчилар, суриштирувчилар, суд девони ходимлари бундан улар қонуний вакил (ота-оналар, фарзандликка олганлар, васийлар, ҳомийлар) сифатида, шунингдек тегишли суд, прокуратура, суриштирув ва тергов органларининг вакили сифатида иштирок этган ҳоллар мустасно;
- 4) манфаатлари ваколат берувчининг манфаатларига зид бўлган шахсларга ҳуқуқий ёрдам кўрсатаётган ёки илгари ёрдам кўрсатган шахслар;
- 5) судья, прокурор, суд мажлисининг котиби, эксперт, мутахассис, таржимон билан қариндошлик муносабатларида бўлган шахслар.

7-боб. Далиллар ва исботлаш

65-модда. Далиллар тушунчаси ва уларнинг турлари

Иш бўйича далиллар ушбу Кодексда ва бошқа қонунларда назарда тутилган тартибда олинган фактлар ҳақидаги маълумотлар бўлиб, улар асосида суд ишда иштирок этувчи шахсларнинг арз қилинган талаблари ва эътирозларини асословчи ҳолатлар, шунингдек низони тўғри ҳал қилиш учун аҳамиятга эга бўлган бошқа ҳолатлар мавжудлиги ёки мавжуд эмаслигини аниқлайди. Бундай маълумотлар ёзма ва ашёвий далиллар, экспертларнинг хулосалари, мутахассисларнинг маслаҳатлари (тушунтиришлари), гувоҳларнинг кўрсатувлари, ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришлари билан аниқланади.

Қонунни бузган ҳолда олинган далиллардан фойдаланишга йўл қўйилмайди.

66-модда. Исботлаш

Исботлаш ишни мазмунан кўриш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатларни аниқлаш мақсадида далилларни тўплаш, текшириш ва баҳолашдан иборатдир.

67-модда. Исботлаш мажбурияти

Ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Маъмурий органларнинг низолашилаётган ҳужжатларининг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органлари қарорларининг, улар мансабдор шахслари ҳаракатларининг (ҳаракатсизлигининг) қонунийлигини исботлаш мажбурияти тегишли органлар ва мансабдор шахслар зиммасига юклатилади. Мазкур органлар ва мансабдор шахслар ўз эътирозларига асос қилиб келтираётган фактларни ҳам тасдиқлаши шарт.

Ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўзининг арз қилинган талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган далилларни ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдида, агар ушбу Кодексда бошқача қоида белгиланмаган бўлса, суд мажлиси бошлангунига қадар ёки суд белгилаган муддат доирасида очиб бериши керак.

Ишда иштирок этувчи шахслар фақат ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдиндан таништирилган далилларга асосланишга ҳақли.

Агар тараф суд томонидан талаб этилаётган далилни ўзида ушлаб турган ва суд сўрови билан белгиланган муддатда уни тақдим этмаётган бўлса, ундаги маълумотлар шу тараф манфаатларига қарши қаратилган деб фараз қилинади ва у томонидан тан олинган деб ҳисобланади.

68-модда. Далилларни тақдим этиш ва талаб қилиб олиш

Далиллар ишда иштирок этувчи шахслар томонидан тақдим этилади.

Суд ишни тўғри ҳал қилиш мақсадида далилларни ишда иштирок этувчи шахсларнинг илтимосномасига кўра ёки ўз ташаббуси билан талаб қилиб олиши мумкин.

Ишда иштирок этувчи шахс ишда иштирок этаётган ёки иштирок этмаётган шахсдаги зарур далилларни мустақил олиш имконига эга бўлмаса, ўша далилни талаб қилиб олиш тўғрисида судга илтимоснома билан мурожаат қилишга ҳақли. Илтимосномада ушбу далил билан иш учун аҳамиятга эга бўлган қандай ҳолатлар аниқланиши мумкинлиги, далилнинг аломатлари ва у турган жой кўрсатилиши керак.

Далилни талаб қилиб олиш тўғрисида суд томонидан ажрим чиқарилиб, унда ушбу далилни тақдим этиш муддати ва тартиби кўрсатилади.

Ажримнинг кўчирма нусхаси ишда иштирок этаётган шахсларга, шунингдек суд томонидан талаб қилинаётган далилни сақлаётган шахсга, юборилади.

Суд талаб қилаётган далилни сақлаётган шахс уни бевосита судга юборади ёки судга топшириш учун тегишли ажримни тақдим этган шахсга беради.

Агар шахс суд талаб қилаётган далилни тақдим этиш имкониятига эга бўлмаса ёки суд белгилаган муддатда тақдим эта олмаса, у шу муддат ичида бу ҳақда судни сабабларни кўрсатган ҳолда хабардор қилиши шарт.

Далилни сақлаётган шахс талаб қилинаётган далилни тақдим этиш мажбуриятини суд узрсиз деб топган сабабларга кўра бажармаган тақдирда, уни сақлаётган шахсга ушбу Кодексда белгиланган тартибда жарима солинади.

Талаб қилинаётган далилга эга бўлган шахсга жарима солиниши уни далилни судга тақдим этиш мажбуриятидан озод қилмайди.

69-модда. Далилларни улар турган жойда кўздан кечириш ва текшириш

Судга олиб келиш имконияти бўлмаган ёки олиб келиниши қийин бўлган далилларни, шунингдек тез бузиладиган ашёвий далилларни суд улар турган жойда кўздан кечириши ва текшириши мумкин.

Далилларни улар турган жойда кўздан кечириш ва текшириш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Зарур ҳолларда, далилларни кўздан кечириш ва текширишда иштирок этиш учун одил судловни амалга оширишга кўмаклашувчи шахслар чақирилиши мумкин.

Тез бузиладиган ашёвий далиллар ишда иштирок этувчи шахсларни хабардор қилмасдан суд томонидан дарҳол кўздан кечирилиши ва текширилиши мумкин.

Ёзма ва ашёвий далилларни улар турган жойда бевосита кўздан кечириш ва текшириш жараёнида ушбу Кодекснинг **175-моддасида** белгиланган тартибда суд томонидан баённома тузилади.

Далилларни мустаҳкамлаш учун баённома тузиш билан бирга аудио-, видеоёзувга олиш, фотосуратга тушириш, кўчирма нусхалар, режалар, чизмалар тайёрлаш ва ахборотни акс эттиришнинг бошқа усуллари қўлланилиши мумкин. Далилларни мустаҳкамлашнинг бундай усули қўлланилганлиги баённомада акс эттирилади, маълумотларни акс эттирувчи материаллар баённомага илова қилинади.

70-модда. Далилларнинг алоқадорлиги

Суд фақат ишга алоқадор бўлган далилларни қабул қилади.

Агар тақдим этилган далиллар кўрилатган ишга алоқадор бўлмаса, улар иш материалларига қўшиб қўйилмайди, уларнинг далил сифатида рад қилинганлиги суд ҳужжатида акс эттирилади.

71-модда. Далилларнинг мақбуллиги

Қонун ҳужжатларига мувофиқ муайян далиллар билан тасдиқланиши лозим бўлган иш ҳолатлари бошқа далиллар билан тасдиқланиши мумкин эмас.

72-модда. Исботлашдан озод қилиш асослари

Ишнинг маъмурий суд томонидан барчага маълум деб топилган ҳолатларини исботлаш талаб этилмайди.

Маъмурий суднинг илгари кўрилган иш бўйича қонуний кучга кирган ҳал қилув қарори билан аниқланган ҳолатлар суд шу шахслар иштирок этаётган бошқа ишни кўраётганида янгидан исбот қилинмайди.

Фуқаролик ишлари бўйича суднинг ёки иқтисодий суднинг қонуний кучга кирган ҳал қилув қарори бошқа ишни кўраётган маъмурий суд учун фуқаролик ишлари бўйича суднинг ёки иқтисодий суднинг ҳал қилув қарорида аниқланган ва ишда иштирок этувчи шахсларга дахлдор бўлган ҳолатларга доир масалалар бўйича мажбурийдир.

Жиноят ишлари бўйича суднинг қонуний кучга кирган ҳукми муайян ҳаракатлар содир этилганлиги ёки содир этилмаганлиги ва улар кимлар томонидан содир этилганлиги масалалари бўйича маъмурий суд учун мажбурийдир.

73-модда. Далилларга баҳо бериш

Суд далилларга ишнинг барча ҳолатларини жамлаб, уларни суд мажлисида қонунга амал қилган ҳолда ҳар томонлама, тўлиқ ва холис кўриб чиқишга асосланган ўз ички ишончига кўра баҳо беради.

Ҳар бир далил ишга алоқадорлиги, мақбуллиги ва ишончлилиги нуқтаи назаридан, далилларнинг йиғиндиси эса, етарлилиги нуқтаи назаридан баҳоланиши лозим.

Агар текшириш натижасида далилнинг ҳақиқатга тўғри келиши аниқланса, у ишончли деб тан олинади.

Ҳеч қандай далил суд учун олдиндан белгилаб қўйилган кучга эга эмас.

Суд ҳужжатнинг ёки бошқа ёзма далилнинг фақат кўчирма нусхаси билан тасдиқланадиган ҳолатларни, агар ҳужжатнинг асл нусхаси йўқотилган ҳамда судга топширилмаган бўлса, ва ушбу ҳужжатнинг низолашаётган тарафларнинг ҳар бири томонидан тақдим этилган кўчирма нусхалари ўзаро бир хил бўлмаса, ва ҳужжатнинг асл мазмунини бошқа далиллар ёрдамида аниқлаб бўлмаса, исбот қилинган деб ҳисоблаши мумкин эмас.

74-модда. Ёзма далиллар

Иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатлар тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган ҳужжатлар, шартномалар, маълумотномалар, амалий ёзишмалар, шу жумладан факсимил, электрон ёки бошқа алоқа воситасида ёхуд ҳужжатнинг ишончлилигини аниқлаш имконини берувчи бошқа усулда олинган ўзга ҳужжатлар ва материаллар ёзма далиллардир.

Ёзма далиллар асл нусхада ёки тегишли тарзда тасдиқланган кўчирма нусхада тақдим этилади. Агар кўрилатган ишга ҳужжатнинг фақат бир қисми алоқадор бўлса, унинг тасдиқланган кўчирмаси тақдим этилиши мумкин.

Иш ҳолатлари қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳужжатларнинг фақат асл нусхалари билан тасдиқланиши лозим бўлса, шунингдек бошқа зарур ҳолларда суднинг талаби билан уларнинг асл нусхалари тақдим этилади.

Судга тақдим этиладиган, тўлиқ ёки қисман чет тилида тузилган ёзма далилларга уларнинг тегишли тарзда тасдиқланган таржималари илова қилинади.

Чет давлатда олинган ҳужжат, агар у қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда легаллаштирилган бўлса, судда ёзма далил деб тан олинади.

Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида назарда тутилган ҳолларда чет давлатда олинган ҳужжат легаллаштирилмасдан судда ёзма далил деб тан олинади.

75-модда. Ҳужжатларнинг аслини қайтариш

Ишда мавжуд бўлган ҳужжатларнинг асли уларни тақдим этган шахсларнинг илтимосномасига кўра суднинг ҳал қилув қарори қонуний кучга киргандан кейин, агар суд ҳужжатни қайтариш низонинг тўғри ҳал қилинишига зарар етказмайди деган хулосага келса, ишни юритиш жараёнида ҳал қилув қарори қонуний кучга киргунга қадар уларга қайтариб берилиши мумкин. Илтимоснома билан бир вақтда мазкур шахслар ҳужжат аслининг тегишлича тасдиқланган нусхасини тақдим этадилар ёки ишда қолаётган нусханинг аслига тўғрилиги суд томонидан тасдиқланишини илтимос қиладилар.

76-модда. Ашёвий далиллар

Ўзининг ташқи кўриниши, ички хоссалари ва мазмуни, турган жойи ёки бошқа белгилари билан иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатларни аниқлаш воситаси бўлиб хизмат қила оладиган ашёлар ашёвий далиллардир.

77-модда. Ашёвий далилларни сақлаш

Ашёвий далиллар судда сақланади.

Судга олиб келиниши мумкин бўлмаган ашёвий далиллар турган жойида сақланади. Улар батафсил тавсифланиши, зарур бўлган тақдирда эса муҳраб кўйилиши, фотосуратга ёки видеоёзувга туширилиши лозим.

Суд ва ашёвий далилларни сақловчи уларни ўзгармайдиган ҳолатда сақлаш бўйича чоралар кўради.

Ашёвий далилларни сақлаш харажатлари ушбу Кодекснинг [115-моддасида](#) белгиланган қоидаларга мувофиқ тарафлар ўртасида тақсимланади.

78-модда. Ашёвий далилларни қайтариш

Суднинг ҳал қилув қарори қонуний кучга киргандан кейин ашёвий далиллар кимдан олинган бўлса, ўша шахсларга қайтариб берилади ёки суд шу ашёларга кимнинг ҳуқуқи бор деб топган бўлса, ўша шахсларга берилади ёхуд суд томонидан белгиланадиган бошқа тартибда реализация қилинади.

Айрим ҳолларда, суд ашёвий далилларни кўздан кечириб ва текшириб чиққанидан кейин, агар ашёвий далилларни тақдим этган шахслар уларни қайтариб беришни илтимос қилган бўлса ва бундай илтимосноманинг қаноатлантирилиши низонинг тўғри ҳал этилишига зарар келтирмаса, улар кимдан олинган бўлса, ўша шахсларга ишни юритиш жараёнида қайтариб берилиши мумкин.

Суд ашёвий далилларни қайтариш масалалари юзасидан ажрим чиқаради.

Қонунга мувофиқ айрим шахсларнинг эғалигида туриши мумкин бўлмаган ашёлар тегишли ташкилотларга топширилади.

79-модда. Экспертиза

Ишни кўриб чиқиш вақтида юзага келадиган, фан, техника, санъат ёки ҳунар соҳасида махсус билимларни талаб қиладиган масалаларни тушунтириб бериш учун суд ишда иштирок этувчи шахснинг илтимосномасига кўра ёки ишда иштирок этувчи шахсларнинг розилиги билан экспертиза тайинлайди. Агар экспертизани тайинлаш қонунда белгилаб қўйилган ёки шартномада назарда тутилган бўлса ёки тақдим этилган далилнинг қалбакилаштирилганлиги тўғрисидаги аризани текшириш учун ёхуд қўшимча экспертиза тайинлаш зарур бўлса, суд экспертизани ўз ташаббуси билан тайинлаши мумкин.

Экспертиза ўтказилиши зарур бўлган масалаларнинг доираси ва мазмуни суд томонидан белгиланади. Ишда иштирок этувчи шахслар судга экспертиза ўтказиш вақтида

тушунтириб берилиши лозим бўлган саволларни тақдим этишга ҳақли. Суд ишда иштирок этувчи шахслар тақдим этган саволлар рад қилинганлигини асослаб бериши шарт.

Ишда иштирок этувчи шахслар: ўзлари кўрсатган шахсларни эксперт сифатида жалб этиш тўғрисида ёки экспертизани муайян экспертиза муассасасида ўтказиш ҳақида илтимос қилишга, экспертни рад этиш тўғрисида арз қилишга; экспертиза тайинлаш ҳақидаги ажримга эксперт олдига қўйилган масалаларга қўшимча масалалар киритиш тўғрисида илтимоснома билан мурожаат қилишга; экспертга тушунтиришлар беришга; эксперт хулосаси билан ёки хулоса беришнинг имкони бўлмаганлиги ҳақидаги хабар билан танишишга; қўшимча ёки такрорий экспертиза ўтказиш ҳақида илтимоснома киритишга ҳақли.

Экспертиза тайинлаш тўғрисида ёки экспертиза тайинлаш ҳақидаги илтимосномани қаноатлантиришни рад этиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Экспертиза тайинлаш тўғрисидаги ажримда: экспертизани тайинлаш асослари; экспертнинг фамилияси, исми ва отасининг исми ёки экспертиза ўтказилиши лозим бўлган экспертиза муассасасининг номи; эксперт олдига қўйилган саволлар; эксперт ихтиёрига тақдим этиладиган материаллар ва ҳужжатлар; экспертизани ўтказиш ва судга хулосани тақдим этиш керак бўлган муддат кўрсатилади.

Тараф экспертизада иштирок этишдан бўйин товлаган, экспертларга текшириш учун зарур материаллар ва ҳужжатларни тақдим этмаган ҳолларда ҳамда бошқа ҳолларда, агар ишдаги мавжуд ҳолатларга кўра ва шу тарафнинг иштирокисиз экспертиза ўтказиш имкони бўлмаса, суд айнан қайси тараф экспертизадан бўйин товлаётганлигидан, шунингдек унинг учун экспертиза қандай аҳамиятга эга эканлигидан келиб чиқиб, қайси факт юзасидан экспертиза тайинланган бўлса, ўша фактни тасдиқланган ёки инкор этилган деб топишга ҳақли.

80-модда. Экспертизани ўтказиш тартиби

Экспертиза суд мажлисида ёки, агар текширишнинг хусусиятига кўра зарур бўлса ёхуд текшириш объектларини суд мажлисига олиб келиш имкони бўлмаса, суд мажлисидан ташқарида ўтказилади. Ишда иштирок этувчи шахслар экспертиза ўтказилаётганда ҳозир бўлишга ҳақли, бундан ушбу иштирок этиш экспертнинг нормал ишлашига халақит бериши мумкин бўлган ҳоллар мустасно.

81-модда. Қўшимча ва такрорий экспертизалар

Қўшимча экспертиза эксперт (экспертлар комиссияси) хулосасидаги бўшлиқларни тўлдириш учун тайинланади ва шу ёки бошқа эксперт (экспертлар комиссияси) томонидан ўтказилади.

Эксперт (экспертлар комиссияси) хулосаси асосланмаган бўлса ёки унинг тўғрилигига шубҳа туғилганда ёхуд унга асос қилиб олинган далиллар ишончли эмас деб топилганда ёки экспертизани ўтказишнинг процессуал қоидалари жиддий бузилганда такрорий экспертиза тайинланади.

Такрорий экспертиза тайинланганда эксперт (экспертлар комиссияси) олдига илгари қўлланилган текшириш усуллариининг илмий асосланганлиги тўғрисидаги масала қўйилиши мумкин.

Такрорий экспертизани тайинлаш тўғрисидаги ажримда такрорий экспертизани тайинлаган суднинг биринчи (олдинги) экспертиза хулосасига рози эмаслиги сабаблари кўрсатилиши лозим.

Такрорий экспертизани ўтказиш бошқа экспертга (экспертлар комиссиясига) топширилади. Биринчи (олдинги) экспертизани ўтказган эксперт (экспертлар комиссияси) такрорий экспертизани ўтказишда ҳозир бўлиши ва тушунтиришлар бериши мумкин, лекин у текширишда ва хулоса тузишда иштирок этмайди.

82-модда. Экспертизанинг экспертлар комиссияси томонидан ўтказилиши

Экспертиза бир хил (комиссиявий экспертиза) ёки турли хил (комплекс экспертиза) суд-эксперт ихтисослигидаги бир нечта эксперт томонидан ўтказилиши мумкин.

Экспертизанинг экспертлар комиссияси томонидан ўтказилиши экспертизани тайинлаган суд ёки мазкур экспертизанинг ўтказилишини ташкил этувчи давлат суд-экспертиза муассасаси ёхуд бошқа корхона, муассаса, ташкилот раҳбари томонидан белгиланади.

Экспертизани ўтказиш топширилган экспертлар комиссияси ўз олдига қўйилган саволларни ҳал этиш заруриятидан келиб чиқиб, ўтказиладиган текширишларнинг мақсади, кетма-кетлиги ва ҳажмини келишиб олади.

Экспертизани ўтказиш ўзига топширилган экспертлар комиссияси таркибида ҳар бир эксперт текширишларни мустақил ва алоҳида ўтказади, шахсан ўзи ва комиссиянинг бошқа аъзолари томонидан олинган натижаларни баҳолайди ҳамда қўйилган саволлар юзасидан хулосаларини ўз махсус билимлари доирасида шакллантиради.

Текширишларнинг экспертлар комиссияси таркибига киритилмаган шахслар томонидан тўлиқ ёки қисман ўтказилишига йўл қўйилмайди.

83-модда. Комиссиявий экспертиза

Комиссиявий экспертиза ўтказилаётганда экспертларнинг ҳар бири текширишларни тўлиқ ҳажмда ўтказади ва улар олинган натижаларни биргаликда таҳлил қилади. Экспертлар умумий фикрга келганидан сўнг биргаликдаги хулосани ёки хулоса беришнинг иложи йўқлиги тўғрисидаги ҳужжатни тузади ва имзолайди.

Экспертлар ўртасида келишмовчиликлар келиб чиққан тақдирда, уларнинг ҳар бири келишмовчиликлар келиб чиққан барча ёки айрим масалалар бўйича алоҳида хулоса беради.

84-модда. Комплекс экспертиза

Комплекс экспертиза иш учун аҳамиятга молик ҳолатларни фақат турли махсус билим соҳаларидан фойдаланган ҳолда бир нечта текшириш ўтказиш йўли билан аниқлаш мумкин бўлган ҳолларда тайинланади.

Комплекс экспертизани ўтказишда экспертларнинг ҳар бири ўз ваколати доирасида текширишлар олиб боради. Комплекс экспертизанинг хулосасида экспертларнинг ҳар бири қайси текширишларни ва қанча ҳажмда олиб борганлиги, қайси фактларни шахсан ўзи аниқлаганлиги ҳамда қандай хулосаларга келганлиги кўрсатилади. Экспертларнинг ҳар бири хулосанинг ушбу текширишлар баён этилган қисмини имзолайди ва улар учун жавобгар бўлади.

Умумий хулоса (хулосалар) олинган натижаларни баҳолашга ва ушбу хулосани (хулосаларни) шакллантиришга ваколатли бўлган экспертлар томонидан чиқарилади. Агар экспертлар комиссияси якуний хулосасининг ёки унинг бир қисмининг асоси экспертлардан бири (алоҳида экспертлар) томонидан аниқланган фактлардан иборат бўлса, бу ҳақда хулосада кўрсатилиши керак.

Экспертлар ўртасида келишмовчиликлар келиб чиққан тақдирда, уларнинг ҳар бири келишмовчиликлар келиб чиққан барча ёки айрим масалалар бўйича алоҳида хулоса беради.

Агар комплекс экспертизани ўтказиш давлат суд-экспертиза муассасасига топширилган бўлса, экспертизани ташкил этиш унинг раҳбари зиммасига юклатилади.

85-модда. Экспертнинг ёки экспертлар комиссиясининг хулосаси

Эксперт ёки экспертлар комиссияси текширишларни ўтказиб бўлганидан кейин тегишинча эксперт ёхуд экспертлар комиссияси таркибига кирувчи ҳар бир эксперт имзоси билан тасдиқланадиган хулоса тузади.

Хулосада: экспертиза ўтказилган сана ва жой; экспертизани ўтказиш асоси; экспертизани тайинлаган суд тўғрисидаги маълумотлар; эксперт тўғрисидаги (фамилияси, исми, отасининг исми, маълумоти, ихтисослиги, иш стажи, илмий даражаси, илмий унвони, эгаллаб турган лавозими) ва экспертизани ўтказиш топширилган ташкилот ҳақидаги маълумотлар; била туриб нотўғри хулоса берганлик учун жиноий жавобгарлик тўғрисида экспертнинг огоҳлантирилганлиги; эксперт олдига қўйилган саволлар; экспертга тақдим этилган текшириш объектлари ва иш материаллари; экспертиза ўтказилаётганда ҳозир бўлган

шахслар ҳақидаги маълумотлар; текширишларнинг қўлланилган усуллар кўрсатилган ҳолдаги мазмуни ва натижалари, шунингдек бу текширишлар, агар экспертлар комиссияси ишлаган бўлса, ким томонидан ўтказилганлиги; текшириш натижаларининг баҳоланиши, қўйилган саволларга берилган асосли жавоблар; иш учун аҳамиятга эга бўлган ва экспертнинг ташаббусига кўра аниқланган ҳолатлар акс эттирилган бўлиши керак.

Хулосани ва унинг натижаларини тасвирловчи материаллар ушбу хулосага илова қилинади ҳамда унинг таркибий қисми бўлиб хизмат қилади. Текширишнинг олиб борилиши, шарт-шароитлари ва натижаларини ҳужжатлаштирадиган материаллар давлат суд-экспертиза муассасасида ёки бошқа корхонада, муассасада, ташкилотда қонун ҳужжатларида белгиланган муддатларда сақланади. Улар экспертизани тайинлаган суднинг талабига биноан ишга қўшиб қўйиш учун тақдим этилади.

Агар тақдим этилган текшириш объектларининг, материалларнинг ёки экспертнинг махсус билимлари етарли эмаслиги текшириш давомида маълум бўлиб қолса, хулоса қўйилган айрим саволларга жавоб беришни рад этиш асосини ўз ичига олган бўлиши керак.

Текшириш тугаганидан сўнг хулоса, текшириш объектлари ва иш материаллари экспертизани тайинлаган судга юборилади.

Хулоса суд мажлисида текширилади ҳамда бошқа далиллар билан бир қаторда баҳоланади.

86-модда. Мутахассиснинг маслаҳати (тушунтириши)

Мутахассис маслаҳатни (тушунтиришни) судга оғзаки ёки ёзма шаклда беради.

Мутахассиснинг ёзма шаклда берилган маслаҳати (тушунтириши) суд мажлисида ўқиб эшиттирилади, текширилади ва ишга қўшиб қўйилади. Оғзаки маслаҳат (тушунтириш) бевосита суд мажлисининг (процессуал ҳаракатнинг) баённомасига ёзиб қўйилади.

Маслаҳатни (тушунтиришни) ойдинлаштириш ва тўлдириш мақсадида мутахассисга саволлар берилиши мумкин.

87-модда. Гувоҳнинг кўрсатувлари

Ишда иштирок этувчи шахснинг илтимосномаси бўйича суд гувоҳни суд мажлисида кўрсатувлар бериш учун чақиртириши мумкин.

Гувоҳни чақиртириш ҳақида илтимоснома киритувчи шахс иш учун аҳамиятга молик қайси ҳолатларни гувоҳ тасдиқлаши мумкинлигини кўрсатиши ва унинг фамилияси, исми, отасининг исми ва яшаш жойини судга маълум қилиши шарт.

Гувоҳ иш бўйича ўзига маълум бўлган маълумотлар ва ҳолатларни судга оғзаки хабар қилади. Гувоҳ суднинг таклифига кўра ўз кўрсатувларини ёзма шаклда баён қилиши мумкин.

Агар гувоҳ ўзи билган маълумотларнинг манбаини кўрсатиб бера олмаса, у хабар қилган маълумотлар далил ҳисобланмайди.

88-модда. Ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришлари

Ишда иштирок этувчи шахсларнинг иш учун аҳамиятга эга бўлган ўзларига маълум ҳолатлар тўғрисидаги тушунтиришлари текширилиши ва бошқа далиллар билан бирга баҳоланиши лозим. Ишда иштирок этувчи шахс суднинг таклифига кўра ўз тушунтиришларини ёзма шаклда баён этиши мумкин.

Бошқа шахс ўз талабларини ёки эътирозларини асослаётган фактларнинг ишда иштирок этувчи шахс томонидан тан олинishi суд учун мажбурий эмас.

Суд тан олинган фактни, агар унда фактни тан олиш ишнинг ҳолатларига мувофиқ эканлигига, алдаш, зўрлик ишлатиш, қўрқитиш, чалғитиш таъсирида ёки ҳақиқатни яшириш мақсадида қилинмаганига шубҳа туғилмаса, аниқланган деб ҳисоблаши мумкин.

89-модда. Далилларни таъминлаш

Зарур далилларни тақдим этиш мумкин бўлмай қолади ёки қийинлашади деб ҳисоблашга асоси бўлган шахслар ишни ўз юритувига қабул қилган суддан ушбу далилларни таъминлаш тўғрисида илтимос қилиши мумкин.

Далилларни таъминлаш тўғрисидаги аризада таъминланиши зарур бўлган далиллар, тасдиқланиши учун ушбу далиллар зарур бўлган ҳолатлар, далилларни таъминлаш тўғрисида аризачини илтимоснома билан мурожаат қилишга ундаган сабаблар кўрсатилиши керак.

Далилларни таъминлаш тўғрисидаги масала ушбу Кодекснинг 95-моддасида назарда тутилган тартибда ҳал этилади.

90-модда. Суд топшириқлари

Ишни кўраётган суд бошқа туман ёки шаҳар ҳудудидаги далилларни олиш зарур бўлган тақдирда, тегишли судга муайян процессуал ҳаракатларни бажаришни топширишга ҳақли.

Суд топшириғи тўғрисидаги ажримда кўрилатган ишнинг мазмуни қисқача баён қилинади, аниқланиши лозим бўлган ҳолатлар, топшириқни бажарадиган суд тўплаши керак бўлган далиллар кўрсатилади.

Суд топшириғи тўғрисидаги ажрим топшириқ берилган суд учун мажбурийдир ва ажрим олинган пайтдан эътиборан ўн беш кунгача бўлган муддатда бажарилиши керак.

91-модда. Суд топшириғини бажариш тартиби

Суд топшириғи ушбу Кодексда белгиланган қоидалар бўйича суд мажлисида бажарилади. Ишда иштирок этувчи шахслар мажлиснинг вақти ва жойи тўғрисида хабардор қилинади. Бироқ, уларнинг судга келмаганлиги суд мажлисини ўтказишга тўсқинлик қилмайди.

Суд топшириғининг ижроси тўғрисида ажрим чиқарилиб, у ишни кўраётган судга дарҳол барча материаллар билан бирга юборилади.

Ишда иштирок этувчи шахслар, суд топшириғини бажарган судга тушунтиришлар ёки кўрсатувлар берган гувоҳлар ишни кўраётган суд мажлисида ўзлари иштирок этган тақдирда, умумий тартибда тушунтиришлар ва кўрсатувлар берадилар.

8-боб. Маъмурий суд ишларини юритишда дастлабки ҳимоя чоралари

92-модда. Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш асослари

Ишда иштирок этувчи шахснинг аризасига кўра суд, агар:

1) маъмурий иш бўйича ҳал қилув қарори қабул қилингунига қадар аризачининг ёки манфаатида ариза берилган шахснинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари бузилишининг аниқ хавфи мавжуд бўлса;

2) аризачининг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини бундай чоралар кўрмай туриб, ҳимоя қилиш мумкин бўлмаса ёки қийин бўлса дастлабки ҳимоя чораларини кўриши мумкин.

93-модда. Дастлабки ҳимоя чоралари

Қуйидагилар дастлабки ҳимоя чоралари бўлиши мумкин:

1) жавобгарга муайян ҳаракатларни амалга оширишни тақиқлаш;

2) бошқа шахсларга низо предметида тааллуқли бўлган муайян ҳаракатларни амалга оширишни тақиқлаш;

3) мол-мулкни реализация қилишни тўхтатиб туриш;

4) маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг низолашилаётган ҳужжати ижросини тўлиқ ёки қисман тўхтатиб туриш.

Суд томонидан бир вақтнинг ўзида бир нечта дастлабки ҳимоя чоралари кўрилиши мумкин.

Дастлабки ҳимоя чоралари арз қилинган талабга мос бўлиши керак.

94-модда. Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги ариза

Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги ариза судга ариза (шикоят) билан бир вақтда ёки иш юритиш жараёнида берилиши мумкин.

Дастлабки ҳимоя тўғрисидаги аризада қуйидагилар кўрсатилган бўлиши керак:

1) ариза берилаётган суднинг номи;

2) тарафларнинг номлари (фамилияси, исми ва отасининг исми), жойлашган ери (почта манзили) ёки яшаш жойи;

3) талаб предмети;

4) дастлабки ҳимоя чорасини кўриш зарурлигининг асослангилганлиги;

5) аризачи кўришни сўраётган дастлабки ҳимоя чорасининг тури;

6) илова қилинаётган ҳужжатларнинг рўйхати.

Аризада бошқа маълумотлар ҳам кўрсатилиши мумкин.

Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги ариза аризачи ёки унинг вакили томонидан имзоланади.

Вакил томонидан имзоланган аризага ишончнома ёки унинг аризани имзолашга бўлган ваколатини тасдиқловчи бошқа ҳужжат илова қилинади.

Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги илтимоснома аризада (шикоятда) баён этилиши мумкин.

Агар дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги илтимоснома аризада (шикоятда) баён этилса, мазкур илтимосномада ушбу модда иккинчи қисмининг 4 ва 5-бандларида назарда тутилган маълумотлар кўрсатилган бўлиши керак.

95-модда. Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш

Ариза (шикоят) билан бирга берилган дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги ариза аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилиш ва иш қўзғатиш тўғрисидаги масалани ҳал қилиш билан бир вақтда, ишда иштирок этувчи шахсларни хабардор қилмасдан суд томонидан кўриб чиқилади.

Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги ариза суд мажлиси чоғида берилган тақдирда, у шу мажлисда кўриб чиқилиши керак.

Агар дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги ариза иш юритиш жараёнида берилган бўлса, у келиб тушганидан кейинги кундан кечиктирмай кўриб чиқилади.

Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги аризани кўриш натижалари бўйича ажрим чиқарилиб, унинг кўчирма нусхаси ишда иштирок этувчи шахсларга юборилади.

Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш ҳақидаги ёки дастлабки ҳимоя чораларини кўришни рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин. Шикоят берилиши (протест келтирилиши) ажримнинг ижросини тўхтатиб қўймайди.

96-модда. Дастлабки ҳимоя чораларининг бир турини бошқаси билан алмаштириш

Дастлабки ҳимоя чораларининг бир турини бошқаси билан алмаштиришга йўл қўйилади.

Дастлабки ҳимоя чоралари турини алмаштириш ишни кўраётган суд томонидан ишда иштирок этувчи шахснинг илтимосномасига кўра амалга оширилиши мумкин.

Дастлабки ҳимоя чоралари турини алмаштириш тўғрисидаги масала суд мажлисида ҳал этилади. Ишда иштирок этувчи шахслар ушбу Кодекснинг 124-моддасида назарда тутилган тартибда суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида хабардор қилинади. Бироқ уларнинг келмаганлиги дастлабки ҳимоя чоралари турини алмаштириш тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш учун тўсқинлик қилмайди.

Дастлабки ҳимоя чоралари турини алмаштириш тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш натижалари бўйича ажрим чиқарилади.

Дастлабки ҳимоя чоралари турини алмаштириш ҳақидаги ёки алмаштиришни рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Шикоят берилиши (протест келтирилиши) ажримнинг ижросини тўхтатиб қўймайди.

97-модда. Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги ажримни ижро этиш

Дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги ажрим суд ҳужжатларини ижро этиш учун белгиланган тартибда дарҳол ижро этилади.

Кўрилган дастлабки ҳимоя чораларини ижро этиш мажбурияти суд томонидан зиммасига юклатилган шахсга дастлабки ҳимоя чораларини кўриш тўғрисидаги ажримни ижро этмаганлик учун ушбу Кодексда белгиланган тартибда суд жаримаси солинади.

98-модда. Дастлабки ҳимоя чораларини бекор қилиш

Дастлабки ҳимоя чоралари ишни кўраётган суд томонидан ишда иштирок этувчи шахснинг илтимосномасига кўра бекор қилиниши мумкин.

Дастлабки ҳимоя чораларини бекор қилиш тўғрисидаги масала суд мажлисида ҳал қилинади. Ишда иштирок этувчи шахслар мажлиснинг вақти ва жойи тўғрисида ушбу Кодекснинг **124-моддасида** назарда тутилган тартибда хабардор қилинади. Бироқ уларнинг келмаганлиги дастлабки ҳимоя чораларини бекор қилиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқишга тўсқинлик қилмайди.

Дастлабки ҳимоя чораларини бекор қилиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш натижалари бўйича ажрим чиқарилади.

Ажримнинг кўчирма нусхаси ишда иштирок этувчи шахсларга у чиқарилган кундан кейинги кундан кечиктирмасдан юборилади.

Ариза (шикоят) қаноатлантирилган тақдирда, дастлабки ҳимоя чоралари суд ҳужжати амалда ижро этилгунигача қадар ўз кучини сақлайди.

Аризани (шикоятни) қаноатлантириш рад этилган, ариза (шикоят) кўрмасдан қолдирилган, иш юритиш тугатилган ҳолларда, дастлабки ҳимоя чоралари тегишли суд қарори қонуний кучга киргунигача қадар ўз кучини сақлайди. Бироқ суд кўрсатилган ҳужжатларни қабул қилиш билан бир вақтда ёки улар қабул қилинганидан кейин дастлабки ҳимоя чораларини бекор қилиш ҳақида ажрим чиқариши мумкин.

Дастлабки ҳимоя чораларини бекор қилиш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

9-боб. Иш юритишни тўхтатиб туриш

99-модда. Суднинг иш юритишни тўхтатиб туриш мажбурияти

Суд куйидаги ҳолларда иш юритишни тўхтатиб туриши шарт:

1) мазкур ишни Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди, фуқаролик ишлари бўйича суд, жиноят ишлари бўйича суд, маъмурий суд ёки иқтисодий суд томонидан кўрилатган бошқа иш ёки масала юзасидан, шунингдек тергов ҳаракатлари олиб борилаётган иш ёки масала юзасидан қарор қабул қилингунигача қадар кўриш мумкин бўлмаганда;

2) ишда иштирок этувчи шахс бўлган фуқаро вафот этганда, агар низоли ҳуқуқий муносабатлар ҳуқуқий ворисликка йўл қўйса;

3) ишда иштирок этувчи шахс бўлган фуқаро муомала лаёқатини йўқотганда.

100-модда. Суднинг иш юритишни тўхтатиб туриш ҳуқуқи

Суд куйидаги ҳолларда иш юритишни тўхтатиб туришга ҳақли:

1) суд томонидан экспертиза тайинланганда;

2) ишда иштирок этувчи шахс бўлган юридик шахс қайта ташкил этилганда;

3) аризачи бўлган фуқаро давлат мажбуриятини бажариш учун жалб қилинганда.

101-модда. Иш юритишни тўхтатиб туриш муддатлари

Иш юритиш:

1) ушбу Кодекс 99-моддасининг **1-бандида** назарда тутилган ҳолларда — тегишли суднинг суд ҳужжати қонуний кучга киргунигача ёки тергов ҳаракатлари тугаллангунигача қадар;

2) ушбу Кодекс 99-моддасининг **2** ва **3-бандларида** ва 100-моддасининг **2-бандида** назарда тутилган ҳолларда — ишда иштирок этувчи шахснинг ҳуқуқий вориси аниқлангунигача, муомалага лаёқатсиз шахсга вакил тайинлангунигача, янги ташкил этилган юридик шахс давлат рўйхатидан ўтгунигача қадар;

3) ушбу Кодекс 100-моддасининг **1-бандида** назарда тутилган ҳолларда — суд томонидан экспертиза хулосаси олингунигача қадар;

4) ушбу Кодекс 100-моддасининг 3-бандида назарда тутилган ҳолларда — иш юритишни тўхтатиб туриш учун асос бўлган ҳолат бартараф этилгунига қадар тўхтатиб турилади.

102-модда. Иш юритишни тўхтатиб туришнинг ҳуқуқий оқибатлари

Иш юритиш тўхтатиб турилган тақдирда, ушбу Кодексада ёки бошқа қонунларда белгиланган ёхуд суд томонидан тайинланган муддатларнинг ўтиши тўхтатиб турилади.

Иш юритиш тиклангунига қадар суд бирор-бир процессуал ҳаракатни амалга оширишга ҳақли эмас, бундан дастлабки ҳимоя чораларини кўришга ва далилларни таъминлашга қаратилган ҳаракатлар мустасно.

103-модда. Иш юритишнинг тикланиши

Иш юритишни тўхтатиб туришга сабаб бўлган ҳолатлар бартараф қилинганидан кейин иш юритиш тикланади.

104-модда. Иш юритишни тўхтатиб туриш ва уни тиклаш тартиби

Иш юритишни тўхтатиб туриш, уни тиклаш тўғрисида ёки уни тиклашни рад этиш ҳақида суд ажрим чиқаради.

Ажримнинг кўчирма нусхаси ишда иштирок этувчи шахсларга юборилади.

Иш юритишни тўхтатиб туриш тўғрисидаги, иш юритишни тиклашни рад этиш ҳақидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

10-боб. Аризани (шикоятни) кўрмасдан қолдириш

105-модда. Аризани (шикоятни) кўрмасдан қолдириш асослари

Суд куйидаги ҳолларда аризани (шикоятни) кўрмасдан қолдиради, агар:

1) фуқаролик ишлари бўйича суд, маъмурий суд иш юритувида айна бир шахслар ўртасидаги, айна бир предмет тўғрисидаги ва айна бир асослар бўйича низо юзасидан иш мавжуд бўлса;

2) ариза (шикоят) имзоланмаган бўлса ёки уни имзолаш ҳуқуқига эга бўлмаган шахс томонидан ёхуд мансаб мавқеи ёки фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари кўрсатилмаган шахс томонидан имзоланган бўлса;

3) аризачи биринчи суд мажлисига келмаган ва ишни ўзининг иштирокисиз кўрилиши тўғрисида арз қилмаган бўлса;

4) аризачининг манфаатларини кўзлаб прокурор, давлат органи ва бошқа шахс томонидан арз қилинган талабдан аризачи воз кечган бўлса.

106-модда. Аризани (шикоятни) кўрмасдан қолдириш тартиби

Аризани (шикоятни) кўрмасдан қолдириш тўғрисида суд ажрим чиқаради.

Суд ажримда ишда иштирок этувчи шахслар ўртасида суд харажатларини тақсимлаш тўғрисидаги, давлат божини бюджетдан қайтариш ҳақидаги масалалар ҳал қилиниши мумкин.

Ажримнинг кўчирма нусхаси ишда иштирок этувчи шахсларга юборилади.

Аризани (шикоятни) кўрмасдан қолдириш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

107-модда. Аризани (шикоятни) кўрмасдан қолдириш оқибатлари

Аризани (шикоятни) кўрмасдан қолдириш учун асос бўлиб хизмат қилган ҳолатлар бартараф этилганидан кейин аризачи судга ариза (шикоят) билан умумий тартибда янгидан мурожаат қилишга ҳақли.

11-боб. Иш юритишни тугатиш

108-модда. Иш юритишни тугатиш асослари

Суд куйидаги ҳолларда иш юритишни тугатади, агар:

1) иш маъмурий судга тааллуқли бўлмаса;

- 2) суднинг айти бир шахслар ўртасидаги, айти бир предмет тўғрисидаги ва айти бир асослар бўйича низо юзасидан қонуний кучга кирган ҳал қилув қарори мавжуд бўлса;
- 3) аризачи бўлган юридик шахс тугатилган бўлса;
- 4) ишда тараф ҳисобланган фуқаронинг вафот этганидан сўнг низоли ҳуқуқий муносабат ҳуқуқий ворисликка йўл қўймаса;
- 5) аризачи талабидан воз кечган ва суд уни қабул қилган бўлса;
- 6) давлат рўйхатидан ўтишни рад этиш ёки бундан бўйин товлаш тўғрисидаги аризани (шикоятни) кўрилатганда ҳуқуқ тўғрисида низо келиб чиққан бўлса;
- 7) тўпланган материалларнинг йўқотилган суд ишини ёки ижро ишини юритишни тиклаш учун етарли эмаслиги.

109-модда. Иш юритишни тугатиш тартиби ва оқибатлари

Иш юритишни тугатиш тўғрисида суд ажрим чиқаради.

Суд ажримда иш юритишни тугатиш асосларини кўрсатади, шунингдек суд харажатларини тарафлар ўртасида тақсимлаш ва қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда давлат божини бюджетдан қайтариш тўғрисидаги масалаларни ҳал қилади.

Ажримнинг кўчирма нусхаси ишда иштирок этувчи шахсларга юборилади.

Иш юритишни тугатиш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Иш юритиш тугатилган тақдирда, айти бир шахслар ўртасидаги, айти бир предмет тўғрисидаги ва айти бир асослар бўйича низо юзасидан судга тақдоран мурожаат қилишга йўл қўйилмайди.

12-боб. Суд харажатлари

110-модда. Суд харажатларининг турлари

Суд харажатлари давлат божидан ва ишни кўриш билан боғлиқ суд чиқимларидан иборат бўлади.

111-модда. Давлат божи

Давлат божини тўлаш асослари, миқдори ва тартиби, уни тўлашни кечиктириш ёки бўлиб-бўлиб тўлаш, тўлашдан озод қилиш тартиби, давлат божини қайтариш тартиби қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

112-модда. Давлат божини қайтариш

Давлат божи қонун ҳужжатларида белгиланган ҳолларда қайтарилиши лозим.

Суд ҳужжатида давлат божини тўлиқ ёки қисман қайтариш учун асос бўладиган ҳолатлар кўрсатилади.

Давлат божи тўланган, лекин судга келиб тушмаган ёки ушбу суд қайтарган аризалар (шикоятлар), апелляция, кассация ёки назорат шикоятларига доир давлат божлари ҳамда божни тўлиқ ёки қисман қайтариш назарда тутилган суд ҳужжатларига доир суд томонидан берилган маълумотномага асосан қайтарилади.

113-модда. Суд чиқимлари

Олдинги таҳрирга қаранг.

Суд чиқимлари суд хабарномалари ва суд ҳужжатларини юбориш билан боғлиқ почта харажатларидан, суд тайинлаган экспертизани ўтказиш, гувоҳни чақириш, далилларни жойида кўздан кечириш, суд мажлисини видеоконференцалоқа режимида ўтказиш билан боғлиқ харажатлардан, шунингдек ишни кўриш билан боғлиқ бошқа харажатлардан иборатдир.

(113-модданинг биринчи қисми Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 11 октябрдаги ЎРҚ-496-сонли Қонуни таҳририда — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон)

Олдинги таҳрирга қаранг.

Почта харажатларининг суммаси суд томонидан белгиланади, бироқ бу сумма энг кам иш ҳақининг ўндан бир қисмидан ошмаслиги керак ва суднинг депозит ҳисобварағига киритилиши лозим.

(113-модда Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 11 октябрдаги ЎРҚ-496-сонли Қонунига асосан иккинчи қисм билан тўлдирилган — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон)

Суд мажлисини видеоконференцалоқа режимида ўтказиш билан боғлиқ харажатларнинг суммаси суд томонидан белгиланади ва ишда иштирок этувчи шахслардан ишни кўриб чиқиш натижалари бўйича ушбу Кодекснинг 115-моддасига мувофиқ ундирилади.

114-модда. Экспертлар, мутахассислар, гувоҳлар ва таржимонларга тегишли суммаларни тўлаш

Экспертлар, мутахассислар, гувоҳлар ва таржимонларга судга келиш билан боғлиқ бўлган йўлқира, хона ижараси бўйича харажатларнинг ўрни қопланади ва кундалик харажатлар учун ҳақ тўланади.

Экспертлар, мутахассислар ва таржимонлар суднинг топшириғи бўйича бажарган иш уларнинг хизмат вазифалари доирасига кирмаса, улар бу иш учун ҳақ олади.

Экспертлар, мутахассислар ва гувоҳларга тўланиши лозим бўлган сумма тегишли илтимоснома билан мурожаат қилган ишда иштирок этувчи шахс томонидан суднинг депозит ҳисобварағига олдиндан ўтказилади. Агар илтимоснома иккала тарафга тегишли бўлса, талаб қилинадиган суммани улар тенг бўлиб ўтказди. Агар экспертиза суднинг ташаббуси билан тайинланса, тўланиши лозим бўлган сумма экспертга суд томонидан депозит ҳисобварағидан тўланади. Бу суммалар ишда иштирок этувчи шахслардан ушбу Кодекснинг 115-моддасига мувофиқ ундирилиб, суднинг депозит ҳисобварағига ўтказилади. Экспертлар, мутахассислар, гувоҳлар ва таржимонларга тегишли бўлган суммалар улар ўз вазифаларини бажарганларидан кейин суд томонидан тўланади.

Тўланиши лозим бўлган суммаларни тўлаш тартиби ва миқдори қонун ҳужжатларида белгиланади.

115-модда. Суд харажатларининг тақсимланиши

Суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган талаблар миқдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Ҳал қилув қарори ўз фойдасига чиқарилган тарафга иш бўйича қилинган барча суд харажатларининг ўрни, гарчи бошқа тараф давлат божини тўлашдан озод этилган бўлса ҳам ушбу бошқа тараф ҳисобидан қопланади.

Аризачи тўлашдан белгиланган тартибда озод қилинган давлат божи, агар жавобгар бож тўлашдан озод қилинмаган бўлса, қаноатлантирилган талаблар миқдорига мутаносиб равишда жавобгардан республика бюджети даромадига ундирилади.

Аризачининг талаблари у судга мурожаат қилганидан сўнг жавобгар томонидан ихтиёрий равишда қаноатлантирилса, суд харажатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилади.

Давлат божи тўлашдан озод қилинган давлат органлари ҳамда бошқа шахслар томонидан юридик шахслар ва фуқароларнинг манфаатларини кўзлаб арз қилинган талабларни қаноатлантириш рад этилган ёки улар қисман қаноатлантирилган тақдирда, давлат божи манфаатлари кўзланиб ариза тақдим этилган шахслардан талабларнинг қаноатлантирилиши рад этилган қисмига мутаносиб равишда ундирилади.

Ишда иштирок этувчи шахслар суд харажатларини тақсимлаш тўғрисида келишиб олса, суд ушбу келишувга мувофиқ ҳал қилув қарорини қабул қилади.

Ишда иштирок этувчи шахсларнинг апелляция, кассация, назорат шикоятни бериш билан боғлиқ ҳолда қилган суд харажатлари ушбу моддада баён этилган қоидаларга мувофиқ тақсимланади.

13-боб. Процессуал муддатлар

116-модда. Процессуал муддатларни белгилаш ва ҳисоблаш

Процессуал ҳаракатлар ушбу Кодексида ёки бошқа қонунларда белгиланган муддатларда амалга оширилади, процессуал муддатлар белгиланмаган ҳолларда эса улар суд томонидан тайинланади.

Процессуал ҳаракатларни амалга ошириш муддатлари албатта юз бериши керак бўлган воқеа кўрсатилган аниқ календарь сана билан ёки вақтнинг ҳаракат амалга оширилиши мумкин бўлган даври билан белгиланади.

Процессуал муддатлар йиллар, ойлар ва кунлар билан ҳисобланади.

Йиллар, ойлар ёки кунлар билан ҳисобланадиган процессуал муддатнинг ўтиши календарь сананинг эртасидан ёки бошланиши аниқланган воқеа юз берган кундан бошланади.

117-модда. Процессуал муддатларнинг тугаши

Йиллар билан ҳисобланадиган процессуал муддат белгиланган муддатнинг охириги йилининг тегишли оyi ва кунда тугайди.

Ойлар билан ҳисобланадиган процессуал муддат белгиланган муддатнинг охириги ойининг тегишли кунда тугайди.

Агар ойлар билан ҳисобланадиган процессуал муддатнинг тугаши тегишли куни бўлмаган ойга тўғри келса, муддат шу ойнинг охириги кунда тугайди.

Кунлар билан ҳисобланадиган процессуал муддат белгиланган муддатнинг охириги кунда тугайди.

Процессуал муддатнинг охириги куни иш куни бўлмаган кунга тўғри келган ҳолларда, ундан кейин келадиган биринчи иш куни муддатнинг тугаш куни деб ҳисобланади.

Процессуал ҳаракат белгиланган муддатнинг охириги куни соат йигирма тўртгача бажарилиши мумкин.

Агар ариза (шикоят) ва бошқа ҳужжатлар почтага топширилган, электрон ҳужжат тарзида юборилган, тегишли органга ёхуд уларни қабул қилиб олиш ваколатига эга бўлган шахсга процессуал муддатнинг охириги куни соат йигирма тўртга қадар берилган бўлса, муддат ўтказиб юборилган деб ҳисобланмайди.

Агар процессуал ҳаракат бевосита судда ёки бошқа ташкилотда амалга оширилиши керак бўлса, муддат ушбу судда ёки ташкилотда иш куни тугаган ёхуд тегишли операциялар тугатилган соатда тугайди.

118-модда. Процессуал муддатларни ўтказиб юбориш оқибатлари

Ишда иштирок этувчи шахслар ушбу Кодекс ва бошқа қонунларда белгиланган процессуал муддатлар ёки суд томонидан тайинланган муддат ўтиши билан процессуал ҳаракатларни амалга ошириш ҳуқуқини йўқотади. Бу ҳолатда процессуал муддатларнинг ўтиши кўрсатилган шахсларни ўз зиммаларига юклатилган мажбуриятларни бажаришдан озод қилмайди.

Процессуал муддатлар ўтгандан кейин берилган аризалар, шикоятлар ва бошқа ҳужжатлар, агар ўтказиб юборилган муддатларни тиклаш тўғрисида илтимоснома мавжуд бўлмаса ёхуд уни қаноатлантириш рад этилган бўлса, уларни тақдим этган шахсларга қайтарилади.

119-модда. Процессуал муддатларни тўхтатиб туриш

Иш юритиш тўхтатиб турилиши билан барча ўтиб кетмаган процессуал муддатларнинг ўтиши тўхтатиб турилади. Иш юритиш тикланган кундан эътиборан процессуал муддатларнинг ўтиши давом этади.

120-модда. Ўтказиб юборилган процессуал муддатларни тиклаш

Суд ушбу Кодексида ва бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган, ўтказиб юборилган процессуал муддатни, агар у ўтказиб юборилиш сабабларини узрли деб топса, ишда иштирок этувчи шахснинг аризасига кўра тиклашга ҳақли.

Ўтказиб юборилган процессуал муддатни тиклаш ҳақида ёки тиклашни рад этиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Процессуал муддатни тиклашни рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

121-модда. Суд томонидан тайинланган процессуал муддатларни узайтириш

Суд томонидан тайинланган процессуал муддатлар ишда иштирок этувчи шахснинг аризаси бўйича шу суд томонидан узайтирилиши мумкин.

Процессуал муддатни узайтириш ҳақида ёки узайтиришни рад этиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

14-боб. Суд жарималари

122-модда. Суд жарималарини солиш

Суд жарималари ушбу Кодексда назарда тутилган ҳолларда суд томонидан солинади.

Суд томонидан солинадиган суд жаримасининг миқдори энг кам иш ҳақининг беш бараваридан ошмаслиги керак.

Суд томонидан давлат органларининг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг ва бошқа органларнинг, шунингдек ташкилотларнинг мансабдор шахсларига солинган суд жарималари уларнинг шахсий маблағларидан ундирилади.

Суд жарималари республика бюджети даромадига ундирилади.

123-модда. Суд жаримаси солиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш тартиби

Суд мажлисида ҳозир бўлган шахсга нисбатан суд жаримасини солиш ҳақидаги масала шу суд мажлисида ҳал этилади.

Суд мажлисида ҳозир бўлмаган шахсга нисбатан суд жаримасини солиш ҳақидаги масала бошқа суд мажлисида ҳал этилади. Ўзига нисбатан суд жаримаси солиш тўғрисидаги масала кўрилатган шахс суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида ушбу Кодекснинг [124-моддасида](#) назарда тутилган тартибда хабардор қилинади. Бироқ тегишли тарзда хабардор қилинган шахснинг келмаганлиги суд жаримаси солиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқишга тўсқинлик қилмайди.

Суд жаримаси солиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш натижалари бўйича ажрим чиқарилади.

Суд жаримасини солиш тўғрисидаги ажримнинг кўчирма нусхаси жарима солинган шахсга юборилади.

Суд жаримасини солиш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Суд жаримасини солиш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят берилиши (протест келтирилиши) ажримнинг ижросини тўхтатиб қўймайди.

15-боб. Суд хабарномалари ва чақирувлари

124-модда. Суд хабарномалари ва чақирувларини юбориш тартиби

Ишда иштирок этувчи шахслар суд муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида суд ажрими орқали хабардор қилинади, ажрим топширилганлиги маълум қилинадиган буюртма хат орқали юборилади ёки ушбу шахсларга тилхат олиб топширилади ёхуд хабардор қилинганлиги факти қайд этилишини таъминлайдиган алоқа воситаларидан фойдаланган ҳолда хабардор қилинади. Маъмурий суд ишларини юритишнинг бошқа иштирокчилари суд ажрими орқали, зарур ҳолларда эса чақирув қоғозлари, телеграммалар, факслар, телетайплар ҳамда бошқа алоқа воситалари орқали хабардор қилинади ва судга чақирилади.

Суд хабарномалари ва чақирувлари иш материалларига қўшиб қўйилади.

125-модда. Тегишли тарзда хабардор қилиш

Агар суд маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчиси ўзига юборилган ажримнинг кўчирма нусхасини олганлиги ёки ушбу Кодексда назарда тутилган бошқа усулда хабардор

қилинганлиги тўғрисида суд мажлиси бошлангунига қадар маълумотларга эга бўлса, ушбу иштирокчи тегишли тарзда хабардор қилинган деб ҳисобланади.

Маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчиси қуйидаги ҳолларда ҳам суд томонидан тегишли тарзда хабардор қилинган деб ҳисобланади, агар:

ажрим йўлланган шахс ажримнинг кўчирма нусхасини олишни рад этган ва ушбу рад этиш қайд этилган бўлса;

суд томонидан юридик шахснинг судга маълум бўлган охириги жойлашган ери (почта манзили), фуқаронинг яшаш жойи бўйича юборилган ажримнинг кўчирма нусхаси олувчи кўрсатилган манзилда йўқлиги сабабли топширилмаган ва бу ҳақда алоқа муассасаси судни хабардор қилган бўлса;

ажримнинг кўчирма нусхаси суд томонидан электрон почта орқали ёки хабардор қилинганлик фактини тасдиқловчи бошқа алоқа воситаларидан фойдаланган ҳолда юборилган кундан эътиборан уч кун ўтган бўлса.

126-модда. Маъмурий иш юритиш вақтида манзилнинг ўзгариши

Ишда иштирок этувчи шахслар иш юритиш вақтида ўз манзили ўзгарганлиги ҳақида судга хабар бериши шарт. Бундай хабар мавжуд бўлмаган тақдирда, ажримнинг кўчирма нусхаси судга маълум бўлган охириги манзилга юборилиб, гарчи олувчи шу манзилда бўлмаса ҳам ёки яшамаса ҳам у етказиб берилган деб ҳисобланади.

Агар ишда иштирок этувчи шахслар ўз телефон ва факс рақамларини, электрон манзилини судга маълум қилган бўлса, уларнинг иш юритиш вақтида ўзгарганлиги тўғрисида судни ёзма шаклда, шу жумладан электрон ҳужжат тарзида хабардор қилиши керак.

II БЎЛИМ. БИРИНЧИ ИНСТАНЦИЯ СУДИДА ИШ ЮРИТИШ

16-боб. Иш қўзғатиш

127-модда. Иш қўзғатиш асослари

Суд:

- 1) манфаатдор шахсларнинг;
- 2) прокурорнинг;
- 3) давлат органлари ва бошқа шахслар юридик шахслар ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ҳамда қонун билан қўриқладиган манфаатларини, жамият ва давлат манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида қонун бўйича судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга бўлган ҳолларда, шу давлат органларининг ва бошқа шахсларнинг аризалари бўйича иш қўзғатади.

128-модда. Аризанинг (шикоятнинг) шакли ва мазмуни

Ариза (шикоят) судга ёзма шаклда берилади. У аризачи ёки унинг вакили томонидан имзоланади.

Аризада (шикоятда) қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) ариза (шикоят) берилаётган суднинг номи;
- 2) ишда иштирок этувчи шахсларнинг номи (фамилияси, исми ва отасининг исми), жойлашган ери (почта манзили) ёки яшаш жойи;
- 3) арз қилинган талабларга асос бўлган ҳолатлар (агар улар мавжуд бўлса);
- 4) арз қилинган талабларнинг асосларини тасдиқловчи далиллар;
- 5) аризачининг қонун ҳужжатларига асослаб келтирган талаблари, талаб бир нечта жавобгарга нисбатан тақдим этилганда эса уларнинг ҳар бирига нисбатан талаблар;
- 6) илова қилинаётган ҳужжатларнинг рўйхати.

Аризада (шикоятда) аризачининг ёки унинг вакилининг телефонлари, факслари рақамлари, электрон манзили кўрсатилиши мумкин.

Аризада (шикоятда), агар низони тўғри ҳал қилиш учун зарур бўлса, бошқа маълумотлар, шунингдек аризачидаги мавжуд бўлган илтимосномалар кўрсатилади.

Аризачи ўзаро боғлиқ бўлган бир нечта талабни, агар улар маъмурий судга тааллуқли бўлса, битта аризага (шикоятга) бирлаштиришга ҳақли.

129-модда. Аризанинг (шикоятнинг) ва унга илова қилинадиган ҳужжатларнинг кўчирма нусхаларини юбориш

Аризачи ариза (шикоят) бераётганда жавобгарга ва учинчи шахсларга аризанинг (шикоятнинг) ва унга илова қилинган, уларда бўлмаган ҳужжатларнинг кўчирма нусхаларини юбориши шарт.

130-модда. Аризага (шикоятга) илова қилинадиган ҳужжатлар

Аризага (шикоятга) қуйидагиларни тасдиқловчи ҳужжатлар илова қилинади:

1) белгиланган тартибда ва миқдорда давлат божи тўланганлигини, агар бу ушбу тоифадаги ишлар учун қонунда назарда тутилган бўлса;

Олдинги таҳрирга қаранг.

1¹) белгиланган тартибда ва миқдорда почта харажатлари тўланганлигини;

(130-модда Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 11 октябрдаги ЎРҚ-496-сонли Қонунига асосан 1¹-банд билан тўлдирилган — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон)

2) аризанинг (шикоятнинг) ва унга илова қилинган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари жавобгарга ҳамда учинчи шахсларга юборилганлигини;

3) арз қилинган талабларга асос бўлган ҳолатларни;

4) аризани (шикоятни) имзолаш ваколатини, агар у вакил томонидан имзоланган бўлса.

131-модда. Аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги масалани ҳал этиш тартиби ва муддатлари

Агар ушбу Кодексда бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, судья аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги, қабул қилишни рад этиш ёхуд қайтариш ҳақидаги масалани ариза (шикоят) судга келиб тушган кундан эътиборан беш кундан кечиктирмай яқка тартибда ҳал қилади.

Аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилиш, қабул қилишни рад этиш ёки қайтариш тўғрисида ажрим чиқарилади, унинг кўчирма нусхаси ишда иштирок этувчи шахсларга у чиқарилгандан кейинги кундан кечиктирмасдан юборилади.

132-модда. Аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилиш ва иш қўзғатиш

Судья ушбу Кодексда назарда тутилган талабларга риоя этган ҳолда берилган аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилиши ва иш қўзғатиши шарт.

Судья ушбу Кодекс 130-моддаси биринчи қисмининг 1 ва 3-бандларида назарда тутилган талабларни бузган ҳолда берилган аризани, агар аризага давлат божини тўлашни кечиктириш, бўлиб-бўлиб тўлаш тўғрисидаги ёки аризачида мавжуд бўлмаган далилларни талаб қилиб олиш ҳақидаги илтимосномалар илова қилинган ҳамда бу илтимосномалар қаноатлантирилган бўлса, иш юритишга қабул қилишга ва иш қўзғатишга ҳақли.

Судьянинг ушбу Кодекс 130-моддаси биринчи қисмининг 1 ва 3-бандларида назарда тутилган талабларни бузган ҳолда берилган аризани иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги илтимосномани қаноатлантириш ҳақидаги хулосаси аризани иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажримда асослантирилган бўлиши керак.

133-модда. Аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилишни рад этиш

Судья аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилишни қуйидаги ҳолларда рад этади, агар:

1) иш маъмурий судга тааллуқли бўлмаса;

2) маъмурий суднинг айна бир шахслар ўртасидаги, айна бир предмет тўғрисидаги ва айна бир асослар бўйича низо юзасидан қабул қилинган, қонуний кучга кирган ҳал қилув қарори ёки иш юритишни тугатиш ҳақидаги ажрими мавжуд бўлса;

3) суднинг иш юритишида айна бир шахслар ўртасидаги, айна бир предмет тўғрисидаги ва айна бир асослар бўйича низо юзасидан иш мавжуд бўлса.

Аризани (шикоятни) қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Ажрим бекор қилинган тақдирда, ариза (шикоят) судга дастлабки мурожаат қилинган кунда берилган деб ҳисобланади.

134-модда. Аризани (шикоятни) қайтариш

Судья аризани (шикоятни) ва унга илова қилинган ҳужжатларни қуйидаги ҳолларда қайтаради, агар:

1) аризанинг (шикоятнинг) ушбу Кодекснинг 128-моддасида белгиланган шакли ва мазмунига риоя қилинмаган бўлса;

2) ўзаро боғлиқ бўлган бир нечта талаб бирлаштирилган бўлиб, уларнинг айримлари маъмурий судга, бошқалари эса фуқаролик ишлари бўйича судга ёки иқтисодий судга тааллуқли бўлса;

3) ариза (шикоят) имзоланмаган бўлса ёки уни имзолаш ҳуқуқига эга бўлмаган шахс ёхуд мансаб мавқеи ёки фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари кўрсатилмаган шахс томонидан имзоланган бўлса;

4) иш мазкур суднинг судловига тегишли бўлмаса;

5) жавобгар ва учинчи шахсларга аризанинг (шикоятнинг) ва унга илова қилинган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари юборилганлигини тасдиқловчи далиллар тақдим этилмаган бўлса;

6) давлат божи ва почта харажатлари белгиланган тартибда ҳамда миқдорда тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар тақдим этилмаган бўлса, давлат божи тўлашни кечиктириш, бўлиб-бўлиб тўлаш мумкинлиги қонунда назарда тутилган ҳолларда эса бу ҳақда илтимоснома мавжуд бўлмаса ёхуд илтимоснома рад этилган бўлса;

7) битта аризада (шикоятда) бир ёки бир нечта жавобгарга нисбатан ўзаро боғланмаган бир нечта талаб бирлаштирилган бўлса;

8) аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилиш тўғрисида ажрим чиқарилгунига қадар аризани (шикоятни) қайтариб олиш тўғрисида аризачидан ариза келиб тушган бўлса.

Аризани (шикоятни) қайтариш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Ажрим бекор қилинган тақдирда, ариза (шикоят) судга дастлабки мурожаат қилинган кунда берилган ҳисобланади.

Аризанинг (шикоятнинг) қайтарилиши йўл қўйилган камчиликлар бартараф этилгандан кейин судга такроран умумий тартибда мурожаат этишга тўсқинлик қилмайди.

135-модда. Ариза (шикоят) юзасидан ёзма фикр

Ишда иштирок этувчи шахс ариза (шикоят) юзасидан арз қилинган талабга қарши эътирозларини тасдиқловчи ҳужжатлар илова қилинган ёзма фикрини ишда иштирок этувчи шахсларга ёзма фикрнинг ҳамда уларда мавжуд бўлмаган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари юборилганлигини тасдиқловчи далилларни иш кўриладиган кунгача етиб боришини таъминлайдиган муддатда судга юборишга ҳақли.

Ариза (шикоят) юзасидан ёзма фикрда ишда иштирок этувчи шахснинг ёки унинг вакилининг турган жойи (почта манзили), телефонлари, факслари рақамлари, электрон почта манзили (агар улар мавжуд бўлса) кўрсатилади.

Ариза (шикоят) бўйича ёзма фикр ишда иштирок этувчи шахс ёки унинг вакили томонидан имзоланади. Вакил томонидан имзоланган ёзма фикрга унинг иш юритишга доир ваколатини тасдиқловчи ишончнома илова қилинади.

136-модда. Ариза (шикоят)нинг асосини ёки предметини ўзгартириш, ариза (шикоят)дан воз кечиш

Аризачи ишни биринчи инстанция судида кўриш чоғида ишнинг мазмунан кўрилиши якуни бўйича чиқариладиган суд ҳужжати қабул қилингунига қадар ариза (шикоят)нинг асосини ёки предметини ўзгартиришга ҳақли.

Аризачи ишни ҳар қандай инстанция судида кўришда ишни кўриш якуни бўйича чиқариладиган суд ҳужжати қабул қилингунига қадар ариза (шикоят)дан тўлиқ ёки қисман воз кечишга ҳақли.

Суд ариза (шикоят)нинг асоси ва предмети бир вақтда ўзгартирилишини қабул қилмайди. Суд, шунингдек ариза (шикоят)дан воз кечишни, агар бу қонун ҳужжатларига зид бўлса ёки бошқа шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини бузса, қабул қилмайди. Бундай ҳолларда суд ишни мазмунан кўради.

Ариза (шикоят)нинг асосини ёки предметини ўзгартиришни, аризачининг ариза (шикоят)дан тўлиқ ёки қисман воз кечишини қабул қилиш ҳақида ёхуд қабул қилишни рад этиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

137-модда. Ишларни битта иш юритишга бирлаштириш

Биринчи инстанция суди айни бир шахслар иштирок этувчи бир турдаги бир нечта ишни битта иш юритишга бирлаштиришга ҳақли.

Ишларни бирлаштиришга суднинг иш кўриш якуни бўйича ҳужжати қабул қилингунига қадар йўл қўйилади. Ишлар бирлаштирилганда улар бўйича иш кўриш муддати кейинроқ тайинланган иш бўйича белгиланади.

Ишларни битта иш юритишга бирлаштириш тўғрисида ажрим чиқарилади.

138-модда. Талабларнинг бир қисмини алоҳида иш юритишга ажратиш

Агар суд талабларни ажратиб кўришни мақсадга мувофиқ деб топса, у бир ёки бир нечта бирлаштирилган талабни алоҳида иш юритишга ажратишга ҳақли.

Талабларнинг бир қисмини алоҳида иш юритишга ажратишга ишни кўриш якуни бўйича суд ҳужжати қабул қилингунига қадар ёки уни қабул қилиш билан бир вақтда йўл қўйилади.

Талабларнинг бир қисмини алоҳида иш юритишга ажратиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Ажратилган талаб бўйича иш кўриш муддати ажрим чиқарилган кундан бошлаб ҳисобланади.

17-боб. Ишни суд муҳокамасига тайёрлаш

139-модда. Ишни суд муҳокамасига тайёрлаш тўғрисидаги ажрим

Судья ишни суд муҳокамасига тайёрлаш тўғрисида ажрим чиқаради, унда ўзи ҳамда ишда иштирок этувчи шахслар томонидан амалга оширилиши лозим бўлган ҳаракатлар, ушбу ҳаракатлар амалга оширилиши керак бўлган муддатлар, суд муҳокамасини ўтказиш вақти ва жойи кўрсатилади.

Судьянинг ишни суд муҳокамасига тайёрлаш бўйича ҳаракатлари аризани (шикоятни) иш юритишга қабул қилиш ва иш қўзғатиш тўғрисидаги ажримда баён этилиши мумкин.

140-модда. Судьянинг ишни суд муҳокамасига тайёрлаш бўйича ҳаракатлари

Судья ишни суд муҳокамасига тайёрлаш чоғида қуйидаги ҳаракатларни ариза (шикоят) келиб тушган кундан эътиборан беш кундан кечиктирмай амалга оширади:

1) ишда иштирок этиш учун бошқа жавобгарни ёки учинчи шахсни жалб этиш масаласини кўриб чиқади;

2) манфаатдор шахсларни ишни юритиш тўғрисида хабардор қилади;

3) ишда иштирок этувчи шахсларни уларнинг видеоконференцалоқа режимидаги суд мажлисида иштирок этишга бўлган ҳуқуқлари ҳақида хабардор қилади;

4) ишда иштирок этувчи шахсларга, бошқа ташкилотларга, уларнинг мансабдор шахсларига муайян ҳаракатларни амалга оширишни, шу жумладан низони ҳал қилиш учун аҳамиятга эга бўлган ҳужжатлар ва маълумотларни тақдим этишни таклиф этади;

5) гувоҳларни чақиртиради;

6) экспертиза тайинлаш тўғрисидаги масалани кўриб чиқади;

7) тарафларга зарур далилларни олишга кўмаклашади, тарафларнинг илтимосномаси бўйича уларни талаб қилиб олади;

8) тарафларнинг илтимосномаси бўйича дастлабки ҳимоя чораларини кўриш ва далилларни таъминлаш тўғрисидаги масалаларни ҳал этади;

9) бошқа шахсларнинг ишга киришиши, ишларни битта иш юритишга бирлаштириш ёки арз қилинган талабларини алоҳида иш юритишга ажратиш, сайёр суд мажлисини ўтказиш тўғрисидаги масалаларни кўриб чиқади.

Судья ишнинг тўғри ва ўз вақтида ҳал этилишини таъминлашга қаратилган бошқа ҳаракатларни ҳам амалга оширади.

18-боб. Суд муҳокамаси

141-модда. Суд муҳокамасининг муддатлари

Агар ушбу Кодексда бошқача тартиб назарда тутилмаган бўлса, суд муҳокамаси ишни суд муҳокамасига тайёрлаш тўғрисидаги ажрим чиқарилган кундан эътиборан бир ойдан ошмаган муддатда тугалланиши керак.

Алоҳида ҳолларда, суд муҳокамасининг муддати суд раиси томонидан бир ойдан ошмаган муддатга узайтирилиши мумкин.

142-модда. Сайлов комиссияларининг хатти-ҳаракатлари (қарорлари) устидан берилган шикоятларни кўриб чиқиш муддати ва тартиби

Сайлов комиссиясининг хатти-ҳаракатлари (қарорлари) устидан берилган шикоят суд томонидан шикоят берилган кундан эътиборан уч кундан кечиктирмай кўриб чиқилиши, агар сайловга олти кундан кам вақт қолган бўлса, дарҳол кўриб чиқилиши лозим.

Шикоят суд томонидан аризачини ва тегишли сайлов комиссиясининг вакилини, шунингдек, прокурорни, агар шикоят аризачига эмас, балки бошқа фуқарога дахлдор бўлса, ўша шахсни ҳам чақирган ҳолда кўриб чиқилади. Бу шахсларнинг келмаслиги ишни кўриб чиқишга тўсқинлик қилмайди.

Суднинг ҳал қилув қарори чиқарилиши биланоқ дарҳол тегишли сайлов комиссиясига ва аризачига топширилади.

143-модда. Суд мажлиси

Иш муҳокамаси суд мажлисида амалга оширилади. Суднинг мажлиси видеоконференцалоқа режимида ўтказилиши мумкин.

Суд ташаббусига кўра ёки маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчиларининг илтимосномасига кўра суд мажлисининг аудио- ёки видеоёзуви амалга оширилиши мумкин.

Мажлисда раислик қилувчи судья:

1) суд мажлисини очади ва қандай иш кўрилишини эълон қилади;

2) маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчилари мажлисга келган-келмаганлигини, уларнинг ваколатларини, мажлисга келмаган шахслар тегишли равишда хабардор қилинган-қилинмаганлигини ҳамда уларнинг келмаганлиги сабаблари тўғрисида қандай маълумотлар борлигини текширади;

3) суд таркибини эълон қилади, прокурор, эксперт, мутахассис, суд мажлиси котиби, таржимон сифатида кимлар иштирок этаётганлигини маълум қилади ҳамда ишда иштирок этувчи шахсларга уларнинг рад қилиш ҳуқуқини тушунтиради;

4) келган гувоҳларни сўроқ қилиш бошланғунига қадар уларни мажлис залидан чиқариб юборади;

5) суд процесси иштирокчиларига уларнинг процессуал ҳуқуқлари ва мажбуриятларини тушунтиради;

6) таржимонни била туриб нотўғри таржима қилганлик учун, экспертни била туриб нотўғри хулоса берганлик учун, гувоҳни била туриб ёлғон кўрсатув берганлик учун жиноий жавобгарлик тўғрисида огоҳлантиради;

7) далилларни текшириш тартибини белгилайди;

8) иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатлар аниқланишини таъминлаб, мажлисга раҳбарлик қилади;

9) мажлисда тегишли тартибни таъминлаш чораларини кўради.

Олдинги тахрирга қаранг.

Маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчилари ва суд мажлиси залида ҳозир бўлганлар ёзма қайдлар қилиш, стенограмма юритиш ва овоз ёзиб олиш ҳуқуқига эга. Суд мажлисининг фототасвирига, видеоёзувига, шунингдек радио ва телевидение орқали трансляция қилинишига ишни кўраётган суднинг рухсати билан йўл қўйилади.

(143-модданинг тўртинчи қисми Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 10 майдаги ЎРҚ-536-сонли Қонуни тахририда — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 11.05.2019 й., 03/19/536/3114-сон)

144-модда. Суднинг видеоконференцалоқа режимидаги мажлисида иштирок этиш

Ишда иштирок этувчи шахслар ва одил судловни амалга оширишга кўмаклашувчи шахслар видеоконференцалоқа режимидаги суд мажлисида иштирок этишга ҳақли.

Видеоконференцалоқа режимидаги суд мажлисида шахсларнинг иштирок этиш ҳуқуқи ҳақида ишни суд муҳокамасига тайёрлаш тўғрисидаги ажримда кўрсатилиб, ажрим ишда иштирок этувчи шахсларга, одил судловни амалга оширишга кўмаклашувчи шахсларга ҳамда уларнинг бундай мажлисда иштирок этишига кўмаклашадиган тегишли судга юборилади.

Видеоконференцалоқа режимидаги суд мажлисини ўтказишга кўмаклашадиган суд ишда иштирок этувчи шахсларнинг ва одил судловни амалга оширишга кўмаклашувчи шахсларнинг вакиллари ваколатларини тасдиқловчи ишончномалар, шунингдек суд мажлисида тақдим этилган далиллар ишни кўраётган судга юборилишини таъминлайди.

Ишда иштирок этувчи шахсларнинг ва одил судловни амалга оширишга кўмаклашувчи шахсларнинг видеоконференцалоқа режимидаги суд мажлисида иштирок этиш ҳуқуқи биринчи, апелляция, кассация ва назорат инстанциялари судларининг суд мажлисида амалга оширилиши мумкин.

145-модда. Суд мажлисидаги тартиб

Судьялар мажлис залига кириб келганида ва ундан чиқиб кетаётганида залда ҳозир бўлганларнинг барчаси ўринларидан туради.

Суд процесси иштирокчилари судга «Хурматли суд!» деган сўзлар билан мурожаат қилади. Улар судга ўз тушунтиришлари ва кўрсатувларини, саволларга жавобларини тик туриб беради. Бу қоидадан четга чиқишга фақат раислик қилувчининг рухсати билан йўл қўйилиши мумкин.

Суд мажлиси суднинг нормал ишлашини ва суд процесси иштирокчиларининг хавфсизлигини таъминлайдиган шароитларда ўтказилади. Суд мажлиси залида ҳозир бўлган ҳамда суднинг рухсати билан суд мажлисининг фототасвирини, видеоёзувини, радио ва телевидение орқали трансляциясини амалга ошираётган шахсларнинг ҳаракатлари суд мажлисидаги тартибга халақит бермаслиги керак. Бу ҳаракатлар суд томонидан вақт бўйича чекланиши мумкин.

Мажлис вақтида тартиб бузилган тақдирда, раислик қилувчи тартибни бузган шахсни суд номидан огоҳлантиради. Тартиб такроран бузилган тақдирда, мазкур шахс раислик қилувчининг фармойиши билан суд мажлиси залидан чиқариб юборилиши мумкин.

Суднинг ҳал қилув қарорини мажлис залида ҳозир бўлганларнинг барчаси тик туриб эшитади.

146-модда. Далилларни текшириш

Суд муҳокамаси давомида суд иш бўйича далилларни текширади: ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришларини, гувоҳларнинг кўрсатувларини, экспертларнинг хулосаларини, мутахассисларнинг маслаҳатларини (тушунтиришларини) эшитади, ёзма

далиллар билан танишади, ашёвий далилларни кўздан кечиради, шунингдек ёзма шаклда тақдим этилган тушунтиришлар, кўрсатувлар ва хулосаларни ўқиб эшиттиради.

Аудио- ва видеоёзувларни намойиш қилиш суд мажлиси залида ёки ушбу мақсад учун махсус жиҳозланган бошқа хонада амалга оширилади. Аудио- ва видеоёзувлар намойиш қилинганлиги факти суд мажлиси баённомасида акс эттирилади.

147-модда. Суднинг ишда иштирок этувчи шахсларнинг аризалари ва илтимосномаларини ҳал қилиши

Ишда иштирок этувчи шахсларнинг янги далилларни талаб қилиб олиш тўғрисидаги ҳамда иш муҳокамаси билан боғлиқ бошқа барча масалалар бўйича аризалари ва илтимосномалари ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг фикрлари суд томонидан эшитиб бўлинганидан кейин ҳал қилинади.

Ишда иштирок этувчи шахсларнинг аризалари ва илтимосномаларини кўриш натижалари бўйича ажрим чиқарилади.

Суднинг ишда иштирок этувчи шахсларнинг аризалари ва илтимосномаларини қаноатлантириш тўғрисидаги ёки қаноатлантиришни рад этиш ҳақидаги хулосалари ишни кўриш натижалари бўйича чиқарилган суд ҳужжатида баён қилиниши мумкин.

148-модда. Ариза (шикоят) юзасидан ёзма фикр, қўшимча далиллар тақдим этилмаганлиги, шунингдек ишда иштирок этувчи шахслар судга келмаганлиги оқибатлари

Суд ишда иштирок этувчи шахсларга ариза (шикоят) юзасидан тақдим этишни таклиф қилган ёзма фикр ёки қўшимча далиллар тақдим этилмаганлиги ишни мавжуд материаллар бўйича кўришга тўсқинлик қилмайди.

Иш муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган аризачи суд мажлисига келмаса, аризачининг ишни унинг йўқлигида кўриш тўғрисидаги аризаси бўлган тақдирда, арз қилинган талаб унинг йўқлигида ҳал қилиниши мумкин.

Иш муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган жавобгар, учинчи шахслар суд мажлисига келмаса, иш уларнинг йўқлигида кўрилиши мумкин.

149-модда. Суд муҳокамасини кейинга қолдириш

Суд куйидаги ҳолларда суд муҳокамасини кейинга қолдиришга ҳақли:

агар суд мажлисининг вақти ва жойи ҳақида тегишли тарзда хабардор қилинган ишда иштирок этувчи шахс суд мажлисига кела олмаслиги сабабларини асослаган ҳолда суд муҳокамасини кейинга қолдириш тўғрисида илтимоснома билан мурожаат қилган бўлса ва башарти ушбу шахснинг иштирокисиз ишни кўриш мумкин бўлмаса;

ишда иштирок этувчи шахснинг ўз вакили суд мажлисига узрли сабабга кўра кела олмаганлиги муносабати билан қилган илтимосномаси бўйича;

суд процесси иштирокчиларидан бирортаси, агар суд ишни унинг иштирокисиз кўриш мумкин эмас деб ҳисобласа, келмаган тақдирда;

тарафнинг қўшимча далиллар тақдим этиш зарурати билан боғлиқ ҳолда суд муҳокамасини кейинга қолдириш тўғрисидаги илтимосномаси бўйича;

суд мажлиси видеоконференцалоқа режимида ўтказилаётганда видеоконференцалоқа ўрнатиш имкони бўлмаган тақдирда.

Суд суднинг мажлисида ишни кўриш мумкин бўлмаган бошқа ҳолларда ҳам суд муҳокамасини кейинга қолдиришга ҳақли.

Суд муҳокамаси уни кейинга қолдиришга асос бўлиб хизмат қилган ҳолатларни баргараф этиш учун зарур бўлган муддатга, ушбу Кодексда суд муҳокамаси учун белгиланган муддат доирасида кейинга қолдирилиши мумкин.

Суд муҳокамасини кейинга қолдириш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Агар суд мажлисида тарафлар ҳозир бўлса, суд келган гувоҳларни суд муҳокамаси кейинга қолдирилгунига қадар сўроқ қилишга ҳақли. Бу гувоҳларнинг кўрсатувлари янги суд

мажлисида ўқиб эшиттирилади. Ушбу гувоҳларни янги суд мажлисига такроран чақириш фақат зарур ҳолларда амалга оширилади.

Ишда иштирок этувчи, аммо суд мажлисига келмаган шахслар ушбу Кодекснинг 124-моддасида назарда тутилган тартибда янги суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида хабардор қилинади. Суд мажлисига келган ишда иштирок этувчи шахслар иш материалларига қўшиб қўйиладиган тилхат орқали хабардор қилинади.

Суд муҳокамаси кейинга қолдирилганидан сўнг давом эттирилади.

Зарурат бўлганда, ишнинг муҳокамаси у қолдирилганидан кейин бошидан бошланади.

150-модда. Суд мажлисида танаффус

Суд ишда иштирок этувчи шахснинг илтимосномасига ёки ўз ташаббусига кўра суд мажлисида танаффус эълон қилиши мумкин.

Суд мажлисида танаффус уч кундан ошмаган муддатга эълон қилиниши мумкин. Танаффус ҳақида суд мажлиси баённомасида кўрсатилади.

Танаффус тугаганидан кейин суд мажлиси давом эттирилади, бу ҳақда раислик қилувчи суд мажлисида эълон қилади. Танаффусдан олдин текширилган далиллар такроран кўриб чиқилмайди, шу жумладан ишда иштирок этувчи шахсларнинг вакиллари алмаштирилганда ҳам такроран кўриб чиқилмайди.

Ишда иштирок этувчи шахслар танаффус эълон қилингунига қадар суд мажлисида ҳозир бўлганлигидан ёки бўлмаганлигидан қатъи назар суд мажлисининг вақти ва жойи ҳақида тегишли тарзда хабардор қилинган ҳисобланади ҳамда уларнинг танаффус тугаганидан кейин суд мажлисига келмаганлиги суд мажлисини давом эттиришга тўсқинлик қилмайди.

151-модда. Суд музокаралари

Барча далиллар текширилганидан кейин суд мажлисида раислик қилувчи ишда иштирок этувчи шахслардан уларда иш бўйича қўшимча материаллар бор-йўқлигини аниқлайди. Суд бундай материаллар мавжуд бўлмаган тақдирда, суд музокараларига ўтади.

Суд музокаралари ишда иштирок этувчи шахсларнинг оғзаки чиқишларидан иборат бўлади. Музокараларда улар иш бўйича ўз нуқтаи назарини асослайди.

Суд музокараларида биринчи бўлиб аризачи, кейин низонинг предметиға нисбатан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахс ва жавобгар сўзга чиқади. Низонинг предметиға нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс ишда қайси аризачининг ёки жавобгарнинг тарафида иштирок этаётган бўлса, шу аризачидан ёки жавобгардан кейин сўзга чиқади

Бошқа шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида судга мурожаат этган прокурор, шунингдек давлат органларининг ва бошқа шахсларнинг вакиллари суд музокараларида биринчи бўлиб сўзга чиқади.

Суд музокаралари иштирокчилари суд томонидан аниқланмаган ҳолатларга ва суд мажлисида текширилмаган ёки суд томонидан йўл қўйиб бўлмайдиган деб тан олинган далилларга таянишга ҳақли эмас.

Ишда иштирок этувчи прокурор суд музокараларида низонинг мазмуниға доир фикрини охирида баён этади, бундан ушбу модданинг **тўртинчи қисмида** назарда тутилган ҳоллар мустасно.

152-модда. Далилларни текширишни тиклаш

Агар суд музокаралари вақтида ёки кейин қўшимча ҳолатларни аниқлаш ёки янги далилларни текшириш зарур деб топса, у далилларни текширишни тиклайди, бу ҳақда суд мажлиси баённомасида кўрсатилади.

Далилларни қўшимча текшириш тугаганидан кейин суд музокаралари ушбу Кодексда белгиланган тартибда ўтказилади.

153-модда. Суд ҳужжатини қабул қилиш учун суднинг алоҳида хонаға (маслаҳатхонаға) кириши

Суд иш бўйича далилларни текшириш ва суд музокаралари тугаганидан кейин суд ҳужжатини қабул қилиш учун алоҳида хонага (маслаҳатхонага) киради.

19-боб. Суднинг ҳал қилув қарори

1-§. Ҳал қилув қарорини қабул қилишнинг умумий қоидалари

154-модда. Ҳал қилув қарорини қабул қилиш

Суд ишни мазмунан кўриб чиқиш натижалари бўйича ҳал қилув қарорини қабул қилади.

Суд ҳал қилув қарорини Ўзбекистон Республикаси номидан қабул қилади.

Суднинг ҳал қилув қарори суд муҳокамаси тугаганидан кейин қабул қилинади.

Суднинг ҳал қилув қарори қонуний ва асосланган бўлиши керак. У суд мажлисида текширилган далилларгагина асосланган бўлиши мумкин.

155-модда. Ҳал қилув қарори қабул қилинишининг сир тугилиши

Суднинг ҳал қилув қарори алоҳида хонада (маслаҳатхонада) қабул қилинади.

Иш ҳайъатда кўриб чиқиладиганда ҳал қилув қарори судьялар маслаҳати сирини сақлаш таъминланадиган шароитларда, суд мажлисида иштирок этаётган судьялар томонидан кўпчилик овоз билан қабул қилинади.

Суд ҳал қилув қарорини қабул қилаётган маслаҳатхонада фақат ишни кўриб чиқаётган суд таркибига кирадиган судьялар бўлиши мумкин. Ушбу хонага бошқа шахсларнинг кириши, шунингдек суд таркибига кирмайдиган шахслар билан мулоқотда бўлишнинг бошқа усуллари тақиқланади.

Судьялар ҳал қилув қарорини қабул қилиш чоғидаги муҳокама мазмуни тўғрисидаги, суд таркибига кирган айрим судьяларнинг нуқтаи назари ҳақидаги маълумотларни бирор-бир шахсга хабар қилишга, судьялар маслаҳати сирини бошқа усулда ошкор қилишга ҳақли эмас.

156-модда. Ҳал қилув қарорини қабул қилиш чоғида ҳал этиладиган масалалар

Ҳал қилув қарорини қабул қилиш чоғида суд:

1) ишда иштирок этувчи шахсларнинг ўз талаблари ва эътирозларини асослантириш учун келтирган далиллари ва эътирозларига баҳо беради;

2) иш учун аҳамиятга эга бўлган қайси ҳолатлар аниқланганлигини ва қайсилари аниқланмаганлигини белгилайди;

3) ишда иштирок этувчи шахслар асос қилиб келтирган қайси қонун ҳужжатларини ушбу иш бўйича қўллаш мумкин эмаслигини ҳал қилади;

4) ушбу иш бўйича қайси қонун ҳужжатларини қўллаш зарурлигини аниқлайди;

5) ишда иштирок этувчи шахсларнинг қандай ҳуқуқ ва мажбуриятлари борлигини белгилайди;

6) талабни қаноатлантириш лозимлигини ёки лозим эмаслигини ҳал қилади.

Зарур бўлган ҳолларда, суд дастлабки ҳимоя чораларини сақлаб қолиш ёки бекор қилиш, ҳал қилув қарорининг ижросини таъминлаш, ҳал қилув қарорини ижро этишнинг тартиби ва муддати, ашёвий далилларнинг кейинги тақдири; суд харажатларини тақсимлаш билан боғлиқ бўлган бошқа масалаларни ҳам ҳал қилади.

Суд ҳал қилув қарорини қабул қилишда далилларни қўшимча текшириш ёки иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатларни аниқлашни давом эттиришни зарур деб топса, суд муҳокамасини янгидан бошлайди, бу ҳақда ажрим чиқаради. Бундай ҳолда суд муҳокамаси фақат қўшимча текшириш эҳтиёжи бўлган ҳолатлар доирасида олиб борилади.

157-модда. Ҳал қилув қарорини тузиш

Ҳал қилув қарори суд мажлисида раислик қилувчи ёки ишни кўраётган суд таркибининг бошқа судьялари томонидан алоҳида ҳужжат тарзида ёзма шаклда тузилади.

Ҳал қилув қарори судья томонидан имзоланади, иш ҳайъат томонидан кўрилган тақдирда эса, ҳал қилув қарорини қабул қилишда иштирок этган барча судьялар, шу жумладан алоҳида фикрга эга бўлган судьялар томонидан имзоланади.

Ҳал қилув қарори бир нусхада тузилади ва ишга қўшиб қўйилади.

158-модда. Ҳал қилув қарорининг мазмуни

Суднинг ҳал қилув қарори кириш, баён, асослантирувчи ва хулоса қисмларидан иборат бўлади.

Ҳал қилув қарорининг кириш қисмида ҳал қилув қарорини қабул қилган суднинг номи; суд таркиби, суд мажлиси котиби; иш рақами, ҳал қилув қарори қабул қилинган сана ва жой; талаб предмети; ишда иштирок этувчи шахслар, шунингдек уларнинг вакиллари ва суд процессининг бошқа иштирокчилари кўрсатилади.

Ҳал қилув қарорининг баён қисмида ишда иштирок этувчи шахсларнинг арз қилинган талаблари ва эътирозлари, тушунтиришлари, аризалари ва илтимосномаларининг қисқача баёни бўлиши керак.

Ҳал қилув қарорининг асослантирувчи қисмида:

ишнинг суд томонидан аниқланган ҳақиқий ҳолатлари;

суднинг иш ҳолатлари тўғрисидаги хулосалари асосланган далиллар;

суднинг у ёки бу далилларни рад қилганлигининг, ишда иштирок этувчи шахсларнинг важларини қабул қилганлигининг ёки рад этганлигининг асослари;

ҳал қилув қарорини қабул қилишда суд амал қилган қонун ҳужжатлари ҳамда суд ишда иштирок этувчи шахслар асос қилиб келтирган қонун ҳужжатларини қўлламаганлигининг асослари кўрсатилиши керак.

Ҳал қилув қарорининг асослантирувчи қисмида Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг қарорларига ҳаволалар кўрсатилиши мумкин.

Ҳал қилув қарорининг хулоса қисмида арз қилинган талаблардан ҳар бирини тўлиқ ёки қисман қаноатлантириш ҳақидаги ёки қаноатлантиришни рад этиш тўғрисидаги хулосалар бўлиши керак.

Агар суд ҳал қилув қарорини ижро этиш тартибини белгилаган ёки унинг ижросини таъминлаш чораларини қабул қилган бўлса, бу ҳақда ҳал қилув қарорининг хулоса қисмида кўрсатилади.

Ҳал қилув қарорининг хулоса қисмида суд харажатларини ишда иштирок этувчи шахслар ўртасида тақсимлаш, ҳал қилув қарори устидан шикоят қилиш (протест келтириш) муддати ва тартиби кўрсатилади.

2-§. Ҳал қилув қарори қабул қилинганидан кейин суднинг ҳаракатлари

159-модда. Ҳал қилув қарорини ўқиб эшиттириш

Суднинг ҳал қилув қарори суд раислик қилувчи томонидан муҳокамаси тугалланган суд мажлисининг ўзида ўқиб эшиттирилади.

Суд муҳокамаси тугалланган суд мажлисида қабул қилинган ҳал қилув қарорининг фақат хулоса қисми ўқиб эшиттирилади.

Ҳал қилув қарорининг ўқиб эшиттириладиган хулоса қисми ҳал қилув қарорини қабул қилишда иштирок этган барча судьялар томонидан имзоланиши ва ишга қўшиб қўйилиши керак.

Ҳал қилув қарорини тўлиқ ҳажмда тузиш ва имзолаш беш кундан кўп бўлмаган муддатга кечиктирилиши мумкин.

Суд мажлисида раислик қилувчи ҳал қилув қарори ўқиб эшиттирилганидан кейин ишда иштирок этувчи шахслар асослантирилган ҳал қилув қарори билан қачон танишишлари мумкинлиги, уни ишда иштирок этувчи шахсларга юбориш тартибини, шунингдек ҳал қилув қарори устидан шикоят қилиш (протест келтириш) тартибини тушунтириб беради.

160-модда. Ҳал қилув қарорининг ўзгармаслиги

Иш бўйича ҳал қилув қарори эълон қилинганидан сўнг ҳал қилув қарорини қабул қилган суднинг ўзи уни бекор қилишга ёки ўзгартиришга ҳақли эмас, бундан қонуний кучга кирган суд ҳужжатининг янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўрилиши мустасно.

161-модда. Ҳал қилув қарорининг кўчирма нусхаларини юбориш

Суд ҳал қилув қарорининг кўчирма нусхаларини топширилганлиги маълум қилинадиган буюртма хат орқали ишда иштирок этувчи шахсларга ҳал қилув қарори эълон қилинган кундан эътиборан беш кун ичида юборади ёки тилхат олиб топширади, ушбу шахсларнинг электрон почта манзиллари мавжуд бўлган тақдирда эса ҳал қилув қарори электрон ҳужжат тарзида юборилиши мумкин.

Ушбу Кодексда назарда тутилган ҳолларда ва тартибда суд ҳал қилув қарорининг кўчирма нусхаларини бошқа шахсларга ҳам юборади.

162-модда. Қўшимча ҳал қилув қарори

Ҳал қилув қарорини қабул қилган суд қуйидаги ҳолларда қўшимча ҳал қилув қарорини қабул қилади, агар:

1) ишда иштирок этувчи шахслар далиллар тақдим этган бирор-бир талаб бўйича ҳал қилув қарори қабул қилинмаган бўлса;

2) суд ҳуқуқ тўғрисидаги масалани ҳал қилиб, жавобгар амалга ошириши шарт бўлган ҳаракатларни кўрсатмаган бўлса;

3) суд харажатлари тўғрисидаги масала ҳал этилмаган бўлса.

Қўшимча ҳал қилув қарорини қабул қилиш тўғрисидаги масала ҳал қилув қарори қонуний кучга киргунига қадар қўйилиши мумкин.

Қўшимча ҳал қилув қарори ишда иштирок этувчи шахсларнинг аризасига ёки суднинг ташаббусига кўра қабул қилиниши мумкин.

Суд томонидан қўшимча ҳал қилув қарорини қабул қилиш тўғрисидаги масала мазкур бобда белгиланган қоидалар бўйича суд мажлисида ҳал қилинади. Ишда иштирок этувчи шахслар ушбу Кодекснинг **124-моддасида** назарда тутилган тартибда суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида хабардор қилинади. Бироқ тегишли тарзда хабардор қилинган шахсларнинг келмаганлиги қўшимча ҳал қилув қарорини қабул қилиш тўғрисидаги масалани кўришга тўсқинлик қилмайди.

Қўшимча ҳал қилув қарори асосий ҳал қилув қарори билан бирга қонуний кучга киради.

Қўшимча ҳал қилув қарори устидан асосий ҳал қилув қарори билан бирга шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Қўшимча ҳал қилув қарорини қабул қилиш рад этилган тақдирда, ажрим чиқарилади.

163-модда. Ҳал қилув қарорини тушунтириш

Ҳал қилув қарори ноаниқ бўлган тақдирда, ишни ҳал қилган суд ишда иштирок этувчи шахсларнинг аризасига, шунингдек суд ҳал қилув қарорининг ижроси ўз зиммасига юклатилган органлар ва давлат ижрочисининг аризасига кўра ҳал қилув қарорини унинг мазмунини ўзгартирмаган ҳолда тушунтиришга ҳақли.

Ҳал қилув қарорини тушунтириш тўғрисидаги ариза ишда иштирок этувчи шахсларни, давлат ижрочисини ёки суд ҳужжатини ижро этиш зиммасига юклатилган бошқа органларни ушбу Кодекснинг **124-моддасида** назарда тутилган тартибда хабардор қилган ҳолда суд мажлисида кўрилади. Бироқ мазкур шахсларнинг келмаганлиги аризани кўришга тўсқинлик қилмайди.

Ҳал қилув қарорини тушунтириш тўғрисидаги ариза у берилган кундан эътиборан ўн кунлик муддатда кўриб чиқилади.

Ҳал қилув қарорини тушунтириш ҳақида ёки тушунтиришни рад қилиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

164-модда. Ёзувдаги хатоларни ва арифметик хатоларни тузатиш

Ҳал қилув қарорини қабул қилган суд ёзувда йўл қўйилган хатоларни ва арифметик хатоларни ҳал қилув қарорининг мазмунини ўзгартирмаган ҳолда, ишда иштирок этувчи

шахснинг, давлат ижрочисининг, суд ҳал қилув қарорининг ижроси зиммасига юклатилган бошқа органларнинг аризасига кўра ёки ўз ташаббуси бўйича тузатишга ҳақли.

Ёзувдаги йўл қўйилган хатоларни ёки арифметик хатоларни тузатиш тўғрисидаги ариза ишда иштирок этувчи шахсларни, давлат ижрочисини ёки суд ҳал қилув қарорининг ижроси зиммасига юклатилган бошқа органларни ушбу Кодекснинг 124-моддасида назарда тутилган тартибда хабардор қилган ҳолда суд мажлисида кўрилади. Бироқ мазкур шахсларнинг келмаганлиги аризани кўришга тўсқинлик қилмайди.

Ёзувдаги йўл қўйилган хатоларни ёки арифметик хатоларни тузатиш тўғрисидаги ариза у берилган кундан эътиборан йигирма кунлик муддатда кўриб чиқилади.

Ёзувдаги хатоларни, арифметик хатоларни тузатиш тўғрисида ёки тузатишни рад этиш ҳақида ажрим чиқарилади.

Ёзувдаги хатоларни, арифметик хатоларни тузатиш тўғрисидаги ёки тузатишни рад этиш ҳақидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

3-§. Ҳал қилув қарорининг қонуний кучга кириши ва уни ижрога қаратиш тартиби

165-модда. Ҳал қилув қарорининг қонуний кучга кириши

Ҳал қилув қарори, агар унинг устидан апелляция тартибида шикоят қилинмаган (протест келтирилмаган) бўлса, у қабул қилинган кундан эътиборан йигирма кун ўтгач, қонуний кучга киради. Апелляция шикояти (протести) берилган тақдирда ҳал қилув қарори, агар у бекор қилинмаган бўлса, апелляция инстанцияси судининг қарори қабул қилинган кундан эътиборан қонуний кучга киради.

166-модда. Ҳал қилув қарорининг ижросини таъминлаш

Ҳал қилув қарорини ижро этиш мумкин бўлмай қолади ёки қийинлашади деб ҳисоблаш учун асоси бўлган шахслар ушбу ҳал қилув қарорини қабул қилган судга унинг ижросини таъминлаш тўғрисида ариза бериши мумкин.

Аризада ижроси таъминланиши зарур бўлган ҳал қилув қарори ва уни таъминлаш тўғрисида илтимос билан мурожаат қилишга аризачини ундаган сабаблар кўрсатилиши керак.

Ҳал қилув қарорининг ижросини таъминлаш тўғрисидаги масала ушбу Кодекснинг 95-моддасида назарда тутилган тартибда ҳал этилади.

167-модда. Ҳал қилув қарорини ижрога қаратиш

Ҳал қилув қарори у қонуний кучга кирганидан сўнг ижрога қаратилади.

Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжат ва сайлов комиссияларининг хатти-ҳаракатлари (қарорлари) юзасидан низолашиш тўғрисидаги ишларга доир ҳал қилув қарорлари дарҳол ижро этилиши лозим.

20-боб. Суд ажрими ва қарори

168-модда. Ажрим чиқариш

Суд ушбу Кодексда назарда тутилган ҳолларда ажрим чиқаради.

Ушбу Кодексда тўғридан-тўғри назарда тутилган ҳолларда, ажрим алоҳида суд ҳужжати тарзида чиқарилади.

Мураккаб бўлмаган масалаларни ҳал этиш чоғида суд ажримни ўз жойида чиқариши мумкин. Бундай ажрим суд мажлисининг баённомасига киритилади. Ажримлар чиқарилганидан кейин дарҳол ўқиб эшиттирилади.

169-модда. Ажримнинг мазмуни

Алоҳида суд ҳужжати тарзида чиқариладиган ажримда қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) суднинг номи, ишнинг рақами, ажрим чиқарилган сана, суд таркиби, суд мажлиси котиби, низо предмети;
- 2) ишда иштирок этувчи шахсларнинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми);
- 3) ажрим чиқарилаётган масала;

- 4) суднинг хулосаларига олиб келган асослар ҳамда суд амал қилган қонунлар ва бошқа қонун ҳужжатлари;
- 5) кўриб чиқиладиган масала бўйича хулоса;
- 6) агар қонунда назарда тутилган бўлса, ажрим устидан шикоят қилиш (протест келтириш) тартиби ва муддати.

170-модда. Ажримни ўқиб эшиттириш

Суд мажлисида чиқарилган ажрим раислик қилувчи томонидан ўша суд мажлисининг ўзида ўқиб эшиттирилади.

171-модда. Ажримнинг кўчирма нусхаларини юбориш

Суд алоҳида суд ҳужжати тарзида ажрим чиқарган тақдирда, ажрим чиқарилганидан кейин беш кунлик муддатда унинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи шахсларга ва ажрим дахлдор бўлган бошқа шахсларга топширилганлиги маълум қилинадиган буюртма хат орқали юборилади ёки тилхат олиб топширилади, уларнинг электрон манзиллари мавжуд бўлган тақдирда эса ажрим электрон ҳужжат тарзида юборилиши мумкин.

172-модда. Ажримни ижро этиш

Агар қонунда ёки суд томонидан бошқа муддат белгиланмаган бўлса, суднинг ажрими дарҳол ижро этилади.

173-модда. Ажрим устидан шикоят қилиш (протест келтириш) тартиби ва муддатлари

Суднинг ажрими устидан ушбу Кодексда назарда тутилган ҳолларда, шунингдек ажрим ишнинг келгусидаги ҳаракатига тўсқинлик қилган тақдирда, суднинг ҳал қилув қароридан алоҳида тарзда шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Бошқа ажримлар устидан апелляция шикояти (протести) берилмайди, лекин бу ажримларга қарши эътирозлар суднинг ҳал қилув қарори устидан берилган апелляция шикоятига (протестига) киритилиши мумкин.

Агар ушбу Кодексда бошқа муддат белгиланмаган бўлса, ажрим чиқарилган кундан эътиборан йигирма кундан ошмаган муддатда унинг устидан шикоят (протест) берилиши мумкин.

174-модда. Хусусий ажрим

Ишни кўриш чоғида давлат органининг ёки бошқа органнинг, юридик шахснинг, мансабдор шахснинг ёки фуқаронинг фаолиятида қонун ҳужжатлари бузилганлиги аниқланган тақдирда, уларнинг ишда иштирокидан қатъи назар, суд хусусий ажрим чиқаришга ҳақли.

Хусусий ажрим билан суд тегишли органдан ёки мансабдор шахсдан қонун ҳужжатларининг бузилишида айбдор бўлган шахсларни жавобгарликка тортиш тўғрисидаги масалани ўзларининг ваколатига мувофиқ кўриб чиқишни талаб қилиши мумкин.

Хусусий ажрим тегишли давлат органларига ва бошқа органларга, юридик шахсларга, мансабдор шахсларга юборилади, улар кўрилган чоралар тўғрисида бир ойлик муддатда судга хабар қилиши шарт.

Хусусий ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Агар суд низони кўраётганида шахсларнинг хатти-ҳаракатларида жиноят аломатларини аниқласа, у жиноят ишини кўзғатиш тўғрисидаги масалани ҳал этиш учун бу ҳақда тегишли материалларни илова қилган ҳолда прокурорга хабар қилади.

21-боб. Суд баённомаси

175-модда. Баённоманинг мазмуни

Суд мажлиси чоғида, шунингдек суд мажлиси залидан ташқарида айрим процессуал ҳаракатлар бажарилганда баённома юритилади.

Суд мажлисининг баённомасида қуйидагилар кўрсатилади:

- 1) суд мажлиси ўтказилган йил, ой, сана ва жой;
- 2) ишни кўраётган суднинг номи, суд таркиби ва суд мажлисининг котиби;
- 3) ишнинг номи ва рақами;
- 4) ишда иштирок этувчи шахслар ва суд процессининг бошқа иштирокчилари келганлиги тўғрисидаги маълумотлар;
- 5) ишда иштирок этувчи шахсларга ва суд процессининг бошқа иштирокчиларига суд томонидан уларнинг процессуал ҳуқуқ ва мажбуриятлари тушунтирилганлиги тўғрисидаги маълумотлар;
- 6) суд томонидан алоҳида хонага (маслаҳатхонага) кирмасдан жойида чиқарилган ажримлар;
- 7) ишда иштирок этувчи шахсларнинг оғзаки арзлари ва илтимосномалари;
- 8) ишни кўриш чоғида судга тақдим этилган барча ёзма ва ашёвий далиллар, экспертларнинг ёзма хулосалари ҳақидаги маълумотлар;
- 9) ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришлари, гувоҳларнинг кўрсатувлари, экспертларнинг ўз хулосаларини оғзаки тушунтиришлари, мутахассисларнинг маслаҳатлари (тушунтиришлари), ашёвий ва ёзма далилларнинг кўздан кечирилганлиги, олиб қўйилганлиги, схемалар тузилганлиги, видео ва фототасвирга олинганлиги ҳақидаги маълумотлар;
- 10) алоҳида процессуал ҳаракатларни амалга ошириш чоғида олинган маълумотлар;
- 11) суд музокараларининг мазмуни ва прокурорнинг фикри;
- 12) суднинг ҳал қилув қарори, ажрими ёки қарори ўқиб эшиттирилганлиги ҳақидаги маълумотлар.

Суд мажлиси баённомасида бошқа маълумотлар ҳам кўрсатилиши мумкин.

Суд мажлиси аудио- ёки видеоёзувга олинган тақдирда, суд мажлиси баённомасида фақат мазкур модда иккинчи қисмининг **1 — 4, 6 — 8, 11-бандларида** назарда тутилган масалалар юзасидан ёзув киритилади, ишда иштирок этувчи шахслар берган тушунтиришларнинг бошланган ва тугаган вақти, гувоҳларнинг кўрсатувлари, экспертларнинг ўз хулосалари юзасидан берган оғзаки тушунтиришлари, музокаралар ва прокурорнинг фикри акс эттирилади, шунингдек суд мажлисини ёзиб олишнинг техник воситаларидан фойдаланилганлиги тўғрисида белги қўйилади. Электрон ёхуд бошқа аудио-ёки видеоёзувлар жамланган воситалар суд мажлиси баённомасига қўшиб қўйилади.

Суд мажлиси видеоконференцалоқа режимида ўтказилган тақдирда, суд мажлиси баённомасида ушбу модданинг **иккинчи қисмида** назарда тутилганлардан ташқари қуйидаги маълумотлар ҳам кўрсатилиши керак:

суд мажлиси видеоконференцалоқа режимида ўтказилганлиги тўғрисидаги;

суд мажлисини видеоконференцалоқа режимида ўтказишга кўмаклашган суднинг номи ҳақидаги;

суд мажлисини видеоконференцалоқа режимида ўтказишга кўмаклашаётган судга келган ишда иштирок этувчи шахслар ва суд процессининг бошқа иштирокчилари тўғрисидаги;

суд мажлисини видеоконференцалоқа режимида ўтказишга кўмаклашаётган суднинг ҳамда ишни кўраётган суднинг ахборот-коммуникация технологиялари ходимлари ҳақидаги.

176-модда. Баённома юритиш

Баённома суд мажлиси котиби томонидан суд мажлисининг ўзида ёки алоҳида процессуал ҳаракат бажарилганида суд мажлиси залидан ташқарида юритилади.

Баённома суд мажлиси тугаганидан ёки алоҳида процессуал ҳаракат амалга оширилганидан сўнг уч кундан кечиктирмасдан раислик қилувчи ва суд мажлиси котиби томонидан имзоланиши керак.

177-модда. Баённома юзасидан фикр-мулоҳазалар

Суд процесси иштирокчилари суд мажлисининг баённомаси билан танишиб чиқишга ҳақли ва у имзоланган кундан эътиборан беш кун ичида баённома юзасидан баённомада йўл

қўйилган хатоликларни ёки ундаги маълумотларнинг тўлиқ эмаслигини кўрсатган ҳолда ёзма фикр-мулоҳазалар бериши мумкин.

Суд мажлисининг баённомаси юзасидан ёзма фикр-мулоҳазалар улар берилган кундан кейин беш кун ичида суд процесси иштирокчиларини чақирмасдан кўриб чиқилиши керак.

Суд мажлисининг баённомаси юзасидан берилган ёзма фикр-мулоҳазаларни раислик қилувчи кўриб чиқади ва ушбу фикр-мулоҳазаларга қўшилса, уларни қабул қилади, қўшилмаган тақдирда эса уларни рад этади.

Суд мажлисининг баённомаси юзасидан ёзма фикр-мулоҳазалар қабул қилинганлиги ҳақида ёки рад этилганлиги тўғрисида ажрим чиқарилади.

Суд мажлисининг баённомаси юзасидан судга беш кунлик муддатни ўтказиб тақдим этилган ёзма фикр-мулоҳазалар суд томонидан кўриб чиқилмайди ва ишга қўшиб қўйилади, бу ҳақда ёзма фикр-мулоҳазалар берган шахсга маълум қилинади.

Суд процесси иштирокчилари суд мажлисининг аудио- ёки видеоёзуви билан танишиш ҳуқуқига эга.

Суд мажлисининг аудио- ёки видеоёзувининг кўчирма нусхалари суд процесси иштирокчиларига ишни кўриб чиққан суднинг рухсати билан берилади.

22-боб. Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ишлар бўйича иш юритиш

178-модда. Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ишларни кўриш тартиби

Фуқаролар ёки юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларига дахлдор бўлган, вазирликлар, давлат кўмиталари ва идоралар томонидан қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни (бундан буён матнда идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжат деб юритилади) ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ишлар ушбу Кодексда назарда тутилган умумий қоидалар бўйича, мазкур бобда белгиланган хусусиятларни инобатга олган ҳолда кўрилади.

179-модда. Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ариза билан судга мурожаат қилиш ҳуқуқи

Ўзига нисбатан идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг амал қилиши татбиқ этиладиган фуқаро ёки юридик шахс мазкур ҳужжат Ўзбекистон Республикаси [Конституцияси](#) ва қонунлари билан кафолатланган унинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини бузган деб ҳисобласа, ушбу идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни тўлиқ ёки қисман ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ариза билан судга мурожаат қилишга ҳақли.

180-модда. Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги аризанинг мазмуни

Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ариза ушбу Кодекснинг [128-моддасида](#) назарда тутилган талабларга мувофиқ бўлиши керак.

Аризада қуйидагилар ҳам кўрсатилиши керак:

- 1) идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилган органнинг номи;
- 2) идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг номи, рақами, қабул қилинган санаси, эълон қилиш манбаи ва у тўғрисидаги бошқа маълумотлар;
- 3) аризачининг фикрига кўра, унинг ушбу идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжат ёки унинг айрим қисмлари билан бузилаётган ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатлари;
- 4) аризачининг фикрига кўра, идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжат ёки унинг алоҳида қисмлари нисбатан юқори юридик кучга эга бўлган қайси қонун ҳужжатиغا зид бўлса, ўша қонун ҳужжатининг номи;
- 5) аризачининг идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни тўлиқ ёки қисман ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги талаби.

Аризага ушбу Кодекснинг 130-моддасида кўрсатилган ҳужжатлар, шунингдек низолашилаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг матни илова қилинади.

Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисида судга ариза берилганлиги низолашилаётган ҳужжатнинг ёки унинг айрим қоидаларининг амал қилишини тўхтатиб турмайди.

181-модда. Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ишни кўриб чиқиш хусусиятлари

Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги иш суд томонидан ҳайъат таркибида кўрилади.

Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги иш низолашилаётган ҳужжатни қабул қилган орган вакилларининг мажбурий иштирокида кўриб чиқилади.

Суд идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ишни кўришда унинг тўлалигича ёки муайян қисми нисбатан юқори юридик кучга эга бўлган қонун ҳужжатига мувофиқлигини, шунингдек низолашилаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилган органнинг ваколатларини ҳамда унинг Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида давлат руйхатидан ўтганлигини текширади.

182-модда. Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги иш бўйича суднинг ҳал қилув қарори

Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги иш бўйича ҳал қилув қарори ушбу Кодекснинг 19-бобида белгиланган қоидалар бўйича суд томонидан қабул қилинади.

Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ишни кўриш натижаси бўйича суд аризани қаноатлантириш ҳақида ёки қаноатлантиришни рад этиш тўғрисида ҳал қилув қарори қабул қилади.

Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги аризани қаноатлантириш ҳақидаги ҳал қилув қарорининг хулоса қисмида қуйидагилар кўрсатилган бўлиши керак:

1) идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилган органнинг номи, ҳужжатнинг номи, рақами ва қабул қилинган санаси;

2) идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжат тўлиқ ёки қисман ҳақиқий эмас деб топилганлиги;

3) суд харажатларини тақсимлаш.

Суднинг идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ишни кўриш натижаси бўйича қабул қилган ҳал қилув қарори у қабул қилинган пайдан эътиборан қонуний кучга киради.

Суд томонидан тўлиқ ёки қисман ҳақиқий эмас деб топилган идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжат ёки унинг айрим қисмлари суднинг ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган пайдан эътиборан қўлланилмайди ва улар ҳужжатни қабул қилган орган томонидан нисбатан юқори юридик кучга эга бўлган қонун ҳужжатига мувофиқлаштирилиши керак.

183-модда. Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги иш бўйича суднинг ҳал қилув қарорини эълон қилиш

Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги иш бўйича қонуний кучга кирган ҳал қилув қарори суд томонидан давлат органларининг низолашилаётган ҳужжат эълон қилинган расмий нашрларига юборилади ҳамда кўрсатилган нашрларда дарҳол эълон қилиниши лозим.

23-боб. Маъмурий органларнинг ва фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, улар мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги ишларни юритиш

184-модда. Маъмурий органларнинг ва фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, улар мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги ишларни кўриб чиқиш тартиби

Маъмурий органларнинг ва фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, улар мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги ишлар суд томонидан ушбу Кодексда назарда тутилган умумий қоидаларга кўра, мазкур бобда белгиланган хусусиятларни инобатга олган ҳолда кўриб чиқилади.

Маъмурий органларнинг ва фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, улар мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги ишлар, агар уларни кўриб чиқиш қонун билан бошқа давлат органларининг ваколатига киритилмаган бўлса, судда кўриб чиқилади.

Маъмурий органларнинг ва фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, улар мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги ишларни юритиш фуқаролар ёки юридик шахсларнинг (бундан буюн матнда манфаатдор шахс деб юритилади) аризалари асосида қўзғатилади.

185-модда. Маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг, улар мансабдор шахсларининг қарори, ҳаракати (ҳаракатсизлиги) устидан ариза (шикоят) билан судга мурожаат этиш ҳуқуқи

Манфаатдор шахс маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг қарорларини ҳақиқий эмас, улар мансабдор шахсларининг ҳаракатларини (ҳаракатсизлигини) қонунга хилоф деб топиш тўғрисида ариза (шикоят) билан, агар бу қарор, ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) туфайли:

унинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини бузган;

унинг ҳуқуқлари, эркинликларини амалга оширишга ва қонуний манфаатларини рўёбга чиқаришга тўсиқлар вужудга келтирган;

унинг зиммасига қонунга хилоф равишда бирор-бир мажбурият юклаган;

унинг у ёки бу соҳадаги фаолиятни амалга ошириши учун бошқа тўсиқлар вужудга келтирган деб ҳисобласа, судга мурожаат қилишга ҳақли.

186-модда. Маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг, улар мансабдор шахсларининг қарори, ҳаракати (ҳаракатсизлиги) устидан ариза (шикоят) билан судга мурожаат этиш муддатлари

Агар ушбу Кодексда ёки ўзга қонунларда бошқа муддатлар белгиланмаган бўлса, маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг, улар мансабдор шахсларининг қарори, ҳаракати (ҳаракатсизлиги) устидан ариза (шикоят) манфаатдор шахсга ўзининг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари бузилганлиги тўғрисида маълум бўлган пайдан эътиборан уч ой ичида судга берилиши мумкин.

Давлат ижрочисининг қарорини ҳақиқий эмас, ҳаракатларини (ҳаракатсизлигини) қонунга хилоф деб топиш тўғрисидаги ариза (шикоят) манфаатдор шахсга ўзининг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари бузилганлиги тўғрисида маълум бўлган пайдан эътиборан ўн кун ичида судга берилиши мумкин.

Ариза (шикоят) беришнинг узрли сабабга кўра ўтказиб юборилган муддати суд томонидан тикланиши мумкин.

187-модда. Маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг, улар мансабдор шахсларининг қарорини ҳақиқий эмас, ҳаракатларини (ҳаракатсизлигини) қонунга хилоф деб топиш тўғрисидаги аризанинг (шикоятнинг) шакли ва мазмуни

Маъмурий органларнинг ва фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг қарорларини ҳақиқий эмас, улар мансабдор шахсларининг, ҳаракатларини (ҳаракатсизлигини) қонунга хилоф деб топиш тўғрисидаги ариза (шикоят) ушбу Кодекснинг 128-моддасида назарда тутилган талабларга мувофиқ бўлиши керак.

Аризада (шикоятда) куйидагилар ҳам кўрсатилиши керак:

1) устидан шикоят қилинаётган қарорни қабул қилган ёки шикоят қилинаётган ҳаракатни (ҳаракатсизликни) содир этган маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг номи, мансабдор шахснинг фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари;

2) устидан шикоят қилинаётган қарорнинг номи, рақами, у қабул қилинган сана, устидан шикоят қилинаётган ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) содир этилган сана ва жой;

3) аризачининг фикрига кўра, устидан шикоят қилинаётган қарор, ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) туфайли унинг бузилаётган ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари тўғрисидаги маълумотлар;

4) аризачининг фикрига кўра, устидан шикоят қилинаётган қарорнинг, ҳаракатларнинг (ҳаракатсизликнинг) қайси қонун ҳужжатига зид эканлиги;

5) аризачининг қарорни ҳақиқий эмас, ҳаракатларни (ҳаракатсизликни) қонунга хилоф деб топиш тўғрисидаги талаби.

Аризага (шикоятга) ушбу Кодекснинг **130-моддасида** кўрсатилган ҳужжатлар, шунингдек устидан шикоят қилинаётган қарорнинг матни илова қилинади.

188-модда. Маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг, улар мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги ишлар бўйича суд муҳокамасининг хусусиятлари

Маъмурий органларнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, улар мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги иш устидан шикоят қилинаётган қарорни қабул қилган ёки устидан шикоят қилинаётган ҳаракатни (ҳаракатсизликни) содир этган органнинг ёки мансабдор шахснинг вакиллари иштирокида кўриб чиқилади. Бироқ суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган ушбу шахсларнинг келмаганлиги ишни кўриш учун тўсқинлик қилмайди.

Устидан шикоят қилинаётган қарорни қабул қилган ёки устидан шикоят қилинаётган ҳаракатни (ҳаракатсизликни) содир этган маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг, мансабдор шахснинг вакиллари суд мажлисига келишини суд мажбурий деб топиши ва уларни тушунтиришлар бериш учун суд мажлисига чақириши мумкин.

Маъмурий органларнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, улар мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги ишни кўриб чиқиш чоғида суд устидан шикоят қилинаётган қарор ёки унинг айрим қисмлари, ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) қонунийлигини, устидан шикоят қилинаётган қарорни қабул қилган ёхуд устидан шикоят қилинаётган ҳаракатни (ҳаракатсизликни) содир этган органнинг ёки мансабдор шахснинг ваколатларини текширади, шунингдек устидан шикоят қилинаётган қарор ёки унинг айрим қисмлари ёхуд ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) аризачининг ҳуқуқлари ва қонун билан кўриқланадиган манфаатларини бузганлигини аниқлайди.

189-модда. Маъмурий органнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг, улар мансабдор шахсларининг қарори, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги иш бўйича суднинг ҳал қилув қарори

Маъмурий органларнинг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, улар мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш тўғрисидаги иш бўйича ҳал қилув қарори ушбу Кодекснинг **19-бобида** белгиланган қоидаларга кўра суд томонидан қабул қилинади.

Суд устидан шикоят қилинаётган қарор ёки унинг айрим қисмлари ёхуд ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) қонун ҳужжатларига зид эканлигини ҳамда аризачининг ҳуқуқлари ва қонун билан кўриқланадиган манфаатларини бузаётганлигини аниқласа, қарорни ёки унинг айрим

қисмларини ҳақиқий эмас, ёхуд ҳаракатларни (ҳаракатсизликни) қонунга хилоф деб топиш тўғрисида ҳал қилув қарори қабул қилади.

Суд агар устидан шикоят қилинаётган қарор ёки унинг айрим қоидалари ёхуд ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) қонунга мувофиқ эканлигини ҳамда аризаچининг ҳуқуқлари ва қонун билан кўриқланадиган манфаатларини бузмаётганлигини аниқласа, у арз қилинган талабни қаноатлантиришни рад этиш тўғрисида ҳал қилув қарори қабул қилади.

Қарорни ҳақиқий эмас, ҳаракатларни (ҳаракатсизликни) қонунга хилоф деб топиш тўғрисидаги аризани қаноатлантириш ҳақидаги ҳал қилув қарорининг ҳулоса қисмида қуйидагилар кўрсатилган бўлиши керак:

1) қарорни қабул қилган ёки ҳаракатларни (ҳаракатсизликни) содир этган органнинг (мансабдор шахснинг) номи, қарорнинг номи, рақами, у қабул қилинган сана, устидан шикоят қилинаётган ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) содир этилган сана ва жой;

2) қарорнинг тўлиқ ёки қисман ҳақиқий эмас ёки ҳаракатларнинг (ҳаракатсизликнинг) қонунга хилоф деб топилганлиги;

3) суд ҳаракатларини тақсимлаш.

Қарор ҳақиқий эмас, ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) қонунга хилоф деб топилган тақдирда суд тегишли органнинг ёки мансабдор шахснинг зиммасига қуйидаги мажбуриятларни юклайди:

қонунга мувофиқ қарор қабул қилиш ёки муайян ҳаракатларни амалга ошириш ёхуд аризаچининг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларининг бузилишларини бошқача усулда бартараф этиш;

йўл қўйилган бузилишларни бартараф этиш ва ҳал қилув қарорининг ижроси тўғрисида судга ва аризаچига, агар суд томонидан бошқача муддат белгиланмаган бўлса, суднинг ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган кундан эътиборан бир ой ичида хабар қилиш.

Суднинг ишни кўриш натижаси бўйича қабул қилинган ҳал қилув қарори, агар унинг устидан апелляция тартибида шикоят қилинмаган (протест келтирилмаган) бўлса, у қабул қилинган пайтдан эътиборан йигирма кун ўтгач, қонуний кучга киради.

24-боб. Муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисида иш юритиш

190-модда. Муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисида илтимоснома бериш

Муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштиришга асослар аниқланган тақдирда, ички ишлар органи бундай шахс ички ишлар органига келтирилган пайтдан эътиборан 48 соат ичида уни реабилитация марказига ўттиз суткадан кўп бўлмаган муддатга жойлаштириш тўғрисида судга илтимоснома юбориш учун материалларни тайёрлаши шарт.

Муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисидаги илтимоснома ва уни реабилитация марказига жойлаштириш зарурлигини тасдиқловчи материаллар муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахс аниқланган ёки реабилитация маркази жойлашган ердаги туман (шаҳар) судига ички ишлар органи томонидан берилади.

191-модда. Илтимосноманинг шакли ва мазмуни

Муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисидаги илтимоснома судга ёзма шаклда берилади ва ички ишлар органининг раҳбари ёки унинг ўринбосари томонидан имзоланади.

Илтимосномада қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) ариза берилаётган суднинг номи;
- 2) ички ишлар органининг номи ва жойлашган ери (почта манзили);
- 3) муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахснинг фамилияси, исми, отасининг исми;
- 4) илтимосномага асос бўлган ҳолатлар;
- 5) берилган илтимосноманинг асосларини тасдиқловчи далиллар;

6) муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисидаги илтимос, жойлаштириш муддатини кўрсатган ҳолда;

7) илова қилинаётган ҳужжатларнинг рўйхати.

Илтимосномада ички ишлар органининг телефон, факс рақамлари, электрон манзили кўрсатилиши мумкин.

Муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисида ушбу моддада назарда тутилган талабларни бузган ҳолда берилган илтимоснома ички ишлар органига қайтарилади.

192-модда. Илтимосномага илова қилинадиган ҳужжатлар

Муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисидаги илтимосномага қуйидагилар илова қилинади:

1) муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни аниқлаган мансабдор шахснинг шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисида судга илтимоснома киритиш тўғрисидаги, тегишли туман (шаҳар) ички ишлар органи раҳбари томонидан тасдиқланган қарори;

2) яшаш манзиллари (манзиллар бўйича бюро) ҳақида ахборот берувчи органининг маълумотномаси, шунингдек муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахснинг Ўзбекистон Республикасидаги маълум бўлган охириги яшаш жойини текшириш натижалари тўғрисидаги маълумот;

3) муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахснинг тушунтириши ёки бундай шахс томонидан тушунтириш бериш рад этилганлиги тўғрисида тегишли тарзда тузилган далолатнома;

4) муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни тиббий кўрикдан ўтказиш натижалари тўғрисида тиббий маълумотнома;

5) муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахснинг ҳуқуқлари, шу жумладан адвокатнинг юридик ёрдамидан фойдаланиш ва ўз яқинларига телефон орқали қўнғироқ қилиш ҳуқуқи тушунтирилганлиги ҳақидаги баённома.

Илтимосномага билдирилган илтимосномани асословчи бошқа ҳужжатлар ҳам илова қилиниши мумкин.

193-модда. Илтимосноманинг суд томонидан кўриб чиқилиши

Муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисидаги илтимоснома тақдим этилган пайтдан эътиборан 24 соат ичида судья томонидан ёпиқ суд мажлисида якка тартибда кўриб чиқилади.

Ўзига нисбатан реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисидаги илтимоснома кўриб чиқилаётган шахс ва ички ишлар органининг вакили суд мажлисида иштирок этиши шарт. Суд мажлисида адвокат иштирок этиши мумкин.

Илтимосномани кўриб чиқиш ички ишлар органи вакилининг муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш зарурлиги ва жойлаштириш муддати асослаб бериладиган маърузаси билан бошланади. Сўнгра ўзига нисбатан илтимоснома кўриб чиқилаётган шахс, агар суд мажлисида иштирок этаётган бўлса, адвокат, судга келган бошқа шахслар эшитилади, тақдим этилган материаллар текширилади.

Қарор судья томонидан алоҳида хонада чиқарилади.

Илтимосномани кўриб чиқиш натижаси бўйича суд қуйидаги қарорлардан бирини чиқаради:

илтимосномани қаноатлантириш ва муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисида;

илтимосномани қаноатлантиришни рад этиш тўғрисида.

Илтимосномани қаноатлантириш ёки қаноатлантиришни рад этиш тўғрисидаги қарор у ўқиб эшиттирилган пайтдан эътиборан кучга киради ва дарҳол ижро этилиши лозим.

Қарор ижро этиш учун дарҳол ички ишлар органи вакилига, агар суд мажлисида иштирок этган бўлса, адвокатга ва ўзига нисбатан қарор чиқарилган шахсга топширилади.

Муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисидаги илтимосномани кўриб чиқиш натижаси бўйича чиқарилган қарор устидан у чиқарилган кундан эътиборан уч кун ичида апелляция тартибида шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Апелляция инстанцияси суди қарор устидан берилган шикоятни (протестни) у келиб тушган кундан эътиборан уч кун ичида кўриб чиқиб, унинг натижаси бўйича қуйидаги қарорлардан бирини чиқаради:

қарорни ўзгаришсиз, шикоятни (протестни) эса қаноатлантirmасдан қолдириш тўғрисида;

муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштиришга оид илтимосномани қаноатлантириш ҳақидаги қарорни бекор қилиш ва шахсни реабилитация марказидан озод қилиш тўғрисида;

илтимосномани қаноатлантirmасдан қолдириш ҳақидаги қарорни бекор қилиш ва муайян яшаш жойига эга бўлмаган шахсни реабилитация марказига жойлаштириш тўғрисида.

25-боб. Йўқолган суд ишини юритишни тиклаш

194-модда. Йўқолган суд ишини юритишни тиклашнинг умумий қоидалари

Суд йўқолган суд ишини юритишни ишда иштирок этувчи шахсларнинг, прокурорнинг аризасига, шунингдек ўз ташаббусига кўра тиклаши мумкин.

Йўқолган суд ишини юритиш тўлиқ ёки унинг суд фикрига кўра тикланиши зарур бўлган қисми тикланади. Суднинг ҳал қилув қарори ёки иш юритишни тугатиш тўғрисидаги ажримни, агар улар иш юзасидан чиқарилган бўлса, тикланиши шарт.

Аризачи йўқолган суд ишини юритишни тиклаш тўғрисидаги ишни кўриб чиқиш чоғида суд томонидан қилинган суд харажатларини тўлашдан озод қилинади. Била туриб ёлғон ариза берилганда суд харажатлари аризачидан ундириб олинади.

195-модда. Йўқолган суд ишини юритишни тиклаш тўғрисидаги ариза

Йўқолган суд ишини юритишни тиклаш тўғрисидаги ариза ишни кўриб чиққан судга берилади.

Аризада иш тўғрисидаги батафсил маълумотлар бўлиши керак.

Аризачида сақланиб қолган ва ишга дахлдор бўлган ҳужжатлар ёки уларнинг кўчирма нусхалари, гарчи улар белгиланган тартибда тасдиқланмаган бўлса ҳам аризага илова қилинади.

196-модда. Йўқолган суд ишини юритишни тиклаш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш

Суд йўқолган суд ишини юритишни тиклаш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш чоғида иш юритишнинг сақланиб қолган қисмидан, суд ишини юритиш йўқолгунига қадар ушбу ишдан фуқаролар ва ташкилотларга олиб берилган ҳужжатлардан, бу ҳужжатларнинг кўчирма нусхаларидан, шунингдек ишга дахлдор бўлган бошқа ҳужжатлардан фойдаланади.

Суд процессуал ҳаракатларни амалга ошириш чоғида ҳозир бўлган шахсларни, суднинг ҳал қилув қарорини ижро қилган шахсларни, зарур ҳолларда эса йўқолган суд ишини кўриб чиққан суд таркибига кирган шахсларни ҳам гувоҳ сифатида сўроқ қилиши мумкин.

197-модда. Йўқолган суд ишини юритишни тиклаш тўғрисидаги ариза бўйича суднинг ҳал қилув қарори

Йўқолган суд ҳал қилув қарорини ёки иш юритишни тугатиш тўғрисидаги ажримни тиклаш тўғрисидаги суд ҳал қилув қарорида суд тикланаётган суд ҳужжатининг мазмуни судга тақдим этилган ва йўқолган иш бўйича суд процессининг барча иштирокчилари иштирокидаги суд мажлисида текширилган қайси аниқ маълумотлар асосида аниқланган деб ҳисоблаши кўрсатилади.

198-модда. Йўқолган суд ишини юритишни тиклаш тўғрисидаги ариза бўйича иш юритишни тугатиш

Тўпланган материаллар йўқолган суд ишини юритишни аниқ тиклаш учун етарли бўлмаса, суд ажрим чиқариб, иш юритишни тугатади. Бу ҳолда аризадаги умумий тартибда ариза (шикоят) тақдим этишга ҳақли.

199-модда. Йўқолган суд ишини юритишни тиклаш билан боғлиқ суд ҳужжатлари устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши)

Йўқолган суд ишини юритишни тиклаш тўғрисидаги ишлар бўйича суд ҳужжатлари устидан шикоят қилиш (протест келтириш) мумкин.

III БЎЛИМ. СУД ҲУЖЖАТЛАРИНИ ҚАЙТА КЎРИШ

26-боб. Апелляция инстанцияси судида иш юритиш

200-модда. Апелляция шикояти бериш (протест келтириш) ҳуқуқи

Ишда иштирок этувчи шахслар, шунингдек ишда иштирок этишга жалб қилинмаган, аммо ҳуқуқлари ва мажбуриятлари тўғрисида суд ҳал қилув қарори қабул қилган шахслар биринчи инстанция судининг қонуний кучга кирмаган ҳал қилув қарори устидан апелляция шикояти беришга, прокурор эса апелляция протести келтиришга ҳақли.

Суднинг ҳал қилув қарори устидан тўлиқ ёки қисман шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

201-модда. Апелляция шикоятини (протестини) кўрувчи суд

Апелляция шикояти (протести):

туман (шаҳар) маъмурий судининг ҳал қилув қарори ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоят, Тошкент шаҳар маъмурий суди томонидан биринчи инстанцияда қабул қилинган ҳал қилув қарори устидан берилганда — Қорақалпоғистон Республикаси, вилоят, Тошкент шаҳар маъмурий суди томонидан;

худудий ҳарбий суднинг ҳал қилув қарори ва Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий суди томонидан биринчи инстанцияда қабул қилинган ҳал қилув қарори устидан берилганда — Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий суди томонидан;

Ўзбекистон Республикаси Олий суди томонидан биринчи инстанцияда қабул қилинган ҳал қилув қарори устидан берилганда — Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъати томонидан кўрилади.

202-модда. Апелляция шикоятини (протестини) бериш тартиби

Апелляция шикояти (протести) апелляция инстанцияси судига йўлланади, бироқ ҳал қилув қарорини қабул қилган судга берилади.

Ҳал қилув қарорини қабул қилган суд шикоят (протест) келиб тушган кундан эътиборан беш кунлик муддатда уни апелляция инстанцияси судига иш билан бирга юбориши шарт.

203-модда. Апелляция шикоятини (протестини) бериш муддати

Агар қонунда бошқа муддат белгиланмаган бўлса, апелляция шикояти (протести) ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан эътиборан йигирма кун ичида берилиши мумкин.

Апелляция шикоятини (протестини) беришнинг ўтказиб юборилган муддати шикоят (протест) берган шахснинг илтимосномаси бўйича апелляция инстанцияси суди томонидан, агар илтимоснома ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан эътиборан икки ойдан кечиктирмасдан берилган ва апелляция шикоятини (протестини) бериш муддати ўтказиб юборилишининг сабаблари суд томонидан узрли деб топилган бўлса, тикланиши мумкин.

Апелляция шикоятини (протестини) беришнинг ўтказиб юборилган муддатини тиклаш ҳақида апелляция шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажримда кўрсатилади.

Апелляция шикоятини (протестини) бериш муддатини тиклашни рад этиш ҳақида апелляция шикоятини (протестини) қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажримда кўрсатилади.

204-модда. Апелляция шикоятининг (протестининг) шакли ва мазмуни

Апелляция шикояти (протести) судга ёзма шаклда берилади ва шикоятни (протестни) берган шахс ёки унинг вакили томонидан имзоланади.

Апелляция шикоятида (протестида) қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) апелляция шикояти (протести) йўлланаётган суднинг номи;
- 2) шикоят (протест) бераётган шахснинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми);
- 3) устидан шикоят (протест) берилаётган ҳал қилув қарорини қабул қилган суднинг номи, ишнинг рақами ва ҳал қилув қарори қабул қилинган сана, талабнинг предмети;
- 4) шикоят (протест) бераётган шахснинг талаблари ҳамда шикоят (протест) берган шахснинг қонунлар ва бошқа қонун ҳужжатларига, иш ҳолатларига ва далилларга ҳавола қилган ҳолда ҳал қилув қарорини нотўғри деб ҳисоблаш учун келтирган асослари;
- 5) шикоятга (протестга) илова қилинаётган ҳужжатларнинг рўйхати.

Апелляция шикоятида шикоят бераётган шахснинг ёки унинг вакилининг телефон, факс рақамлари, электрон манзили кўрсатилиши мумкин.

205-модда. Апелляция шикоятининг (протестининг) кўчирма нусхаларини юбориш

Апелляция шикоятини (протестини) бераётган шахс ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга апелляция шикоятининг (протестининг) кўчирма нусхасини ва унга илова қилинган, бу шахсларда мавжуд бўлмаган ҳужжатларни юбориши ёки тилхат билан шахсан топшириши керак.

206-модда. Апелляция шикоятига (протестига) илова қилинадиган ҳужжатлар

Апелляция шикоятига қуйидагилар илова қилинади:

Олдинги таҳрирга қаранг.

- 1) давлат божи ва почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжат;
(206-модданинг биринчи қисми 1-банди Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 11 октябрдаги ЎРҚ-496-сонли Қонуни таҳририда — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон)

- 2) ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга апелляция шикояти ва унга илова қилинган, ушбу шахсларда мавжуд бўлмаган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари юборилганлигини ёки топширилганлигини тасдиқловчи ҳужжат;

- 3) апелляция шикояти вакил томонидан имзоланган тақдирда, вакилнинг уни имзолашга доир ваколатини тасдиқловчи ҳужжат.

Апелляция протестига ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга протестнинг ва унга илова қилинган, ушбу шахсларда мавжуд бўлмаган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари юборилганлигини ёки топширилганлигини тасдиқловчи ҳужжат илова қилинади.

Аризани (шикоятни) қайтариш ёки аризани (шикоятни) қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан берилган апелляция шикоятига (протестига) қайтарилган ариза (шикоят) ва уни судга бериш чоғида унга илова қилинган ҳужжатлар ҳам илова қилиниши керак.

207-модда. Апелляция шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги масалани ҳал этиш тартиби ва муддати

Апелляция шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш, қабул қилишни рад этиш ёки қайтариш масаласи шикоят (протест) иш билан бирга судга келиб тушган кундан эътиборан беш кундан кечиктирмай судья томонидан яқка тартибда ҳал қилинади.

Апелляция шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш, қабул қилишни рад этиш ёки қайтариш тўғрисида ажрим чиқарилади, унинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи шахсларга у чиқарилган куннинг эртасидан кечиктирмай, ушбу Кодекснинг 171-моддасида назарда тутилган тартибда юборилади.

208-модда. Апелляция шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш

Ушбу Кодексда белгиланган шакл ва мазмун талабларига риоя қилинган ҳолда берилган апелляция шикоят (протести) апелляция инстанцияси судининг иш юритувига қабул қилинади.

Апелляция шикоятини (протестини) иш юрителишга қабул қилиш тўғрисидаги ажримда апелляция шикоятини (протестини) кўриш бўйича суд мажлисини ўтказиш вақти ва жойи кўрсатилади.

209-модда. Апелляция шикоятини (протестини) иш юрителишга қабул қилишни рад этиш

Судья апелляция шикоятини (протестини) иш юрителишга қабул қилишни қуйидаги ҳолларда рад этади, агар:

1) апелляция шикоят (протести) ҳал қилув қарори устидан шикоят қилиш (протест келтириш) ҳуқуқига эга бўлмаган шахс томонидан берилган бўлса;

2) апелляция шикоят (протести) қонун ҳужжатларига мувофиқ апелляция тартибида шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин бўлмаган суд ҳужжати устидан берилган бўлса;

3) апелляция шикоят (протести) апелляция тартибида кўрилган суд ҳужжати устидан берилган бўлса;

4) апелляция шикоятини (протестини) беришнинг ўтказиб юборилган муддатининг тикланиши рад этилган бўлса;

5) апелляция шикоятдан (протестидан) уни берган шахс воз кечганлиги (уни чақириб олганлиги) сабабли апелляция шикоят (протести) бўйича иш юрителишни тугатиш тўғрисида ажрим мавжуд бўлса.

Апелляция шикоятини (протестини) иш юрителишга қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажримда апелляция шикоятини (протестини) иш юрителишга қабул қилишни рад этиш асослари кўрсатилади, апелляция шикоятини беришда тўланган давлат божини қайтариш тўғрисидаги масала ҳал этилади.

Апелляция шикоятини (протестини) қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажримнинг кўчирма нусхаси шикоятни (протестни) берган шахсга шикоят (протест) ва илова қилинган ҳужжатлар билан бирга ушбу Кодекснинг **171-моддасида** назарда тутилган тартибда юборилади.

Апелляция шикоятини (протестини) иш юрителишга қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан кассация шикоят (протести) берилиши мумкин.

Апелляция шикоятини (протестини) иш юрителишга қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажрим бекор қилинган тақдирда, апелляция шикоят (протести) судга дастлаб мурожаат қилинган кунда берилган ҳисобланади.

210-модда. Апелляция шикоятини (протестини) қайтариш

Апелляция шикоят (протести) судья томонидан қуйидаги ҳолларда қайтарилади, агар:

1) апелляция шикоят (протести) имзоланмаган бўлса ёхуд уни имзолаш ҳуқуқига эга бўлмаган шахс ёки мансаб мавқеи ёки фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари кўрсатилмаган шахс томонидан имзоланган бўлса;

2) апелляция шикоятга (протестига) унинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи шахсларга юборилганлигини тасдиқловчи далиллар илова қилинмаган бўлса;

Олдинги таҳрирга қаранг.

3) давлат божи ва почта харажатлари белгиланган тартибда ҳамда миқдорда тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжат апелляция шикоятга илова қилинмаган бўлса, қонунда давлат божини тўлаш муддатини кечиктириш, бўлиб-бўлиб тўлаш имконияти назарда тутилган ҳолларда эса бу ҳақда илтимоснома мавжуд бўлмаса ёхуд илтимоснома рад этилган бўлса;

(210-модданинг биринчи қисми 3-банди Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 11 октябрдаги ЎРҚ-496-сонли Қонуни тахририда — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон)

4) апелляция шикоятни (протести) ҳал қилув қарорини қабул қилган судни четлаб ўтган ҳолда юборилган бўлса;

5) апелляция шикоятни (протести) белгиланган муддат ўтганидан кейин берилган бўлса ва ўтказиб юборилган муддатни тиклаш тўғрисида илтимоснома мавжуд бўлмаса;

б) апелляция шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш тўғрисида ажрим чиқарилгунига қадар шикоятни (протестни) берган шахсдан уни қайтариб олиш (чақириб олиш) тўғрисида ариза тушган бўлса.

Апелляция шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги ажримда апелляция шикоятини (протестини) қайтариш асослари кўрсатилади, апелляция шикоятини бериш чоғида тўланган давлат божини қайтариш ҳақидаги масала ҳал этилади.

Апелляция шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги ажримнинг кўчирма нусхаси шикоятни (протестни) берган шахсга шикоят (протест) ва унга илова қилинадиган ҳужжатлар билан бирга ушбу Кодекснинг 171-моддасида назарда тутилган тартибда юборилади.

Апелляция шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги ажрим устидан кассация шикоятни (протести) берилиши мумкин.

Апелляция шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги ажрим бекор қилинган тақдирда, апелляция шикоятни (протести) дастлаб судга мурожаат қилинган кунда берилган деб ҳисобланади.

Ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган ҳолатлар бартараф этилгач, шикоят (протест) берган шахс апелляция шикоятни (протести) билан судга умумий тартибда янгидан мурожаат қилишга ҳақли.

211-модда. Апелляция шикоятни (протести) юзасидан ёзма фикр

Ишда иштирок этувчи шахс апелляция шикоятининг (протестининг) кўчирма нусхасини олганидан кейин унинг юзасидан ёзма фикрини ҳамда ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга ёзма фикрнинг кўчирма нусхалари юборилганлигини тасдиқловчи далилларни апелляция шикоятни (протести) кўриб чиқиладиган кунгача етиб боришини таъминлайдиган муддатда судга юборишга ҳақли.

Апелляция шикоятни (протести) юзасидан ёзма фикр ишда иштирок этувчи шахс ёки унинг вакили томонидан имзоланади. Вакил томонидан имзоланган ёзма фикрга унинг ишни юритишга бўлган ваколатини тасдиқловчи ишончнома илова қилинади.

Апелляция шикоятни (протести) юзасидан ёзма фикрга илгари тақдим этилмаган ҳужжатлар илова қилиниши мумкин. Бу ҳолда ёзма фикрга ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга уларда мавжуд бўлмаган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари юборилганлигини тасдиқловчи далиллар илова қилинади.

212-модда. Апелляция инстанцияси суди томонидан ҳал қилув қарорининг ижросини тўхтатиб туриш

Апелляция шикоятни (протести) уни бериш муддати ўтказиб юборилган ҳолда берилган ва ушбу муддатни тиклаш тўғрисидаги илтимоснома қаноатлантирилган тақдирда, апелляция инстанцияси суди ҳал қилув қарорининг ижросини ишда иштирок этувчи шахсларнинг илтимосномасига кўра тўхтатиб туришга ҳақли.

Ҳал қилув қарорининг ижросини тўхтатиб туриш ёки унинг ижросини тўхтатиб туришни рад этиш ҳақида апелляция шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажримда кўрсатилади.

Ҳал қилув қарорининг ижроси апелляция инстанцияси суди томонидан апелляция шикоятини (протестини) кўриб чиқиш натижалари бўйича суд ҳужжати қабул қилингунига қадар бўлган муддатга тўхтатиб турилади.

213-модда. Апелляция шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдириш

Агар апелляция шикоятти (протести) иш юритишга қабул қилинганидан сўнг унинг имзоланмаганлиги ёки уни имзолаш ҳуқуқига эга бўлмаган ёхуд мансаб мавқеи ёки фамилияси ва исм-шарифининг бош ҳарфлари кўрсатилмаган шахс томонидан имзоланганлиги аниқланса, апелляция инстанцияси суди апелляция шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдиради.

Апелляция шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдириш тўғрисида суд томонидан ажрим чиқарилиб, унинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи шахсларга ушбу Кодекснинг **171-моддасида** назарда тутилган тартибда юборилади.

Апелляция шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдириш тўғрисидаги ажрим устидан назорат тартибида шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Апелляция шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдириш учун асос бўлган ҳолатлар баргараф этилганидан кейин шикоят (протест) ушбу Кодексда белгиланган тартибда судга янгидан берилиши мумкин.

214-модда. Апелляция шикоятти (протести) бўйича иш юритишни тугатиш

Апелляция инстанцияси суди апелляция шикоятти (протести) бўйича иш юритишни қуйидаги ҳолларда тугатади, агар:

1) апелляция шикоятти (протести) ушбу Кодексга мувофиқ апелляция тартибида шикоят қилинмайдиган ажрим устидан берилган ва у апелляция инстанцияси суди томонидан хатога йўл қўйилиб, иш юритишга қабул қилинган бўлса;

2) апелляция шикоятти (протести) апелляция тартибида кўрилган суд ҳужжати устидан берилган ва у апелляция инстанцияси суди томонидан хатога йўл қўйилиб, иш юритишга қабул қилинган бўлса;

3) апелляция шикоятти суд ҳужжати устидан шикоят қилиш ҳуқуқига эга бўлмаган шахс томонидан берилган бўлса;

4) апелляция шикоятти иш юритишга қабул қилинганидан сўнг шикоят берган шахс томонидан шикоятдан воз кечиш тўғрисида ариза келиб тушган ва воз кечиш апелляция инстанцияси суди томонидан қабул қилинган бўлса;

5) апелляция протести иш юритишга қабул қилинганидан сўнг протест келтирган прокурор ёки юқори турувчи прокурор томонидан протестни чақириб олиш тўғрисида ариза келиб тушган бўлса;

6) апелляция шикоятти (протести) бўйича суд ҳужжати қабул қилингунига қадар ишда тараф бўлган юридик шахс тугатилган бўлса;

7) апелляция шикоятти (протести) бўйича суд ҳужжати қабул қилингунига қадар ишда тараф бўлган фуқаро вафот этса, низоли ҳуқуқий муносабат эса ҳуқуқий ворисликка йўл қўймас.

Агар апелляция шикояттида (протесттида) шикоят қилинаётган (протест келтириляётган) ҳал қилув қарорини қабул қилган биринчи инстанция судида кўриб чиқиш предмети бўлмаган янги талаблар арз қилинган бўлса, апелляция инстанцияси суди апелляция шикоятининг (протестининг) шу талабларга тааллуқли қисми бўйича иш юритишни тугатади.

Апелляция шикоятти (протести) бўйича иш юритишни тугатиш тўғрисида суд ажрим чиқаради, унинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи шахсларга ушбу Кодекснинг **171-моддасида** назарда тутилган тартибда юборилади.

Апелляция шикоятти (протести) бўйича иш юритишни тугатиш тўғрисидаги ажрим устидан назорат тартибида шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Апелляция шикоятти (протести) бўйича иш юритиш тугатилган тақдирда, айти бир шахснинг айти шу асослар бўйича апелляция шикоятти (протести) билан судга такроран муружаат қилишига йўл қўйилмайди.

215-модда. Апелляция инстанцияси суди томонидан ишни кўриш тартиби

Апелляция инстанцияси суди ишни суд мажлисида ушбу бобда белгиланган хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда биринчи инстанция судида кўриш қоидалари бўйича кўради.

Апелляция инстанцияси судида: ишларни битта иш юритишга бирлаштириш тўғрисидаги; талабнинг предметини ёки асосини ўзгартириш ҳақидаги; ишга учинчи шахсларни жалб этиш тўғрисидаги қоидалар, шунингдек ушбу Кодексда биринчи инстанция судида ишни кўриш учун белгиланган бошқа қоидалар қўлланилмайди.

Апелляция инстанцияси судининг суд мажлисига суд муҳокамасини ўтказиш вақти ва жойи ҳақида тегишли тарзда хабардор қилинган апелляция шикоятини (протестини) берган шахснинг ва ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг келмаганлиги ишни уларнинг иштирокисиз кўришга тўсқинлик қилмайди, бундан жамият ёки давлат манфаатларини кўзлаб кўзгатирилган ишлар бўйича прокурорнинг келмаганлиги мустасно.

216-модда. Апелляция шикоятдан воз кечиш. Апелляция протестини чақириб олиш

Апелляция шикояти берган шахс ишни кўриш якуни бўйича суд ҳужжати чиқарилгунига қадар ундан воз кечишга ҳақли.

Суд шикоятдан воз кечишни ушбу Кодекс 136-моддасининг **учинчи қисмида** назарда тутилган асослар бўйича рад этишга ва ишни апелляция тартибида кўришга ҳақли.

Апелляция протести келтирган прокурор ёки юқори турувчи прокурор ишни кўриш якуни бўйича суд ҳужжати чиқарилгунига қадар протестни чақириб олишга ҳақли.

217-модда. Апелляция инстанцияси судида ишни кўриш доираси

Суд ишни апелляция инстанциясида кўриш чоғида биринчи инстанция суди ҳал қилув қарорининг қонунийлигини ва асослилигини текширади. Суд янги далилларни текшириши ва янги фактларни аниқлаши мумкин.

Апелляция инстанциясининг суди биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарорини тўлиқ ҳажмда текшириши шарт.

Биринчи инстанция судида кўриб чиқиш предмети бўлмаган янги талаблар апелляция инстанцияси суди томонидан қабул қилинмайди ва кўрилмайди.

218-модда. Апелляция шикоятини (протестини) кўриш муддати

Апелляция инстанцияси суди биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори устидан берилган апелляция шикоятини (протестини) апелляция шикояти (протести) иш юритишга қабул қилинган кундан эътиборан бир ойдан ортиқ бўлмаган муддатда кўриб чиқади.

Алоҳида ҳолларда апелляция шикоятини (протестини) кўриб чиқиш муддати суд раиси томонидан кўпи билан бир ойга узайтирилиши мумкин.

219-модда. Апелляция инстанцияси судининг ваколатлари

Апелляция инстанцияси суди апелляция шикоятини (протестини) кўриш натижалари бўйича:

- 1) суднинг ҳал қилув қарорини ўзгаришсиз қолдиришга;
- 2) ҳал қилув қарорини тўлиқ ёки қисман бекор қилишга ва янги қарор қабул қилишга;
- 3) ҳал қилув қарорини ўзгартиришга;
- 4) ҳал қилув қарорини тўлиқ ёки қисман бекор қилишга ва иш юритишни тугатишга ёхуд аризани (шикоятни) тўлиқ ёки қисман кўрмасдан қолдиришга;
- 5) ушбу Кодекс 220-моддаси тўртинчи қисмининг **4-бандида** назарда тутилган асос мавжуд бўлган тақдирда ҳал қилув қарорини бекор қилишга ва ишни янгидан кўриш учун юборишга ҳақли.

220-модда. Ҳал қилув қарорини ўзгартириш ёки бекор қилиш учун асослар

Ҳал қилув қарорини ўзгартириш ёки бекор қилиш учун қуйидагилар асос бўлади:

- 1) иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатларнинг тўлиқ аниқланмаганлиги;
- 2) суд аниқланган деб ҳисоблаган, иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатларнинг исботланмаганлиги;
- 3) ҳал қилув қарорида баён қилинган хулосаларнинг иш ҳолатларига мувофиқ эмаслиги;

4) моддий ва (ёки) процессуал ҳуқуқ нормаларининг бузилганлиги ёхуд нотўғри қўлланилганлиги.

Моддий ҳуқуқ нормаларининг бузилиши ёки нотўғри қўлланилиши қуйидагилардан иборат:

1) қўлланилиши лозим бўлган қонуннинг ёки бошқа қонун ҳужжатининг қўлланилмаганлиги;

2) қўлланилиши мумкин бўлмаган қонуннинг ёки бошқа қонун ҳужжатининг қўлланилганлиги;

3) қонуннинг ёки бошқа қонун ҳужжатининг нотўғри талқин қилинганлиги.

Процессуал ҳуқуқ нормаларининг бузилганлиги ёки нотўғри қўлланилганлиги, агар бу нотўғри ҳал қилув қарори қабул қилинишига олиб келган бўлса ёки олиб келиши мумкин бўлса, биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарорини ўзгартириш ёхуд бекор қилиш учун асос бўлади.

Қуйидаги процессуал ҳуқуқ нормаларининг бузилганлиги ёки нотўғри қўлланилганлиги ҳар қандай ҳолда биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарорини бекор қилиш учун асос бўлади:

1) иш суд томонидан ноқонуний таркибда кўрилганлиги;

2) ишнинг ишда иштирок этувчи, суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинмаган бирор-бир шахс йўқлигида кўрилганлиги;

3) суд иши юритилаётган тил тўғрисидаги қоидалар ишни кўриш чоғида бузилганлиги;

4) ишда иштирок этишга жалб қилинмаган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари тўғрисида суд томонидан ҳал қилув қарори қабул қилинганлиги;

5) ҳал қилув қарорининг судья ёки, агар иш судьялар ҳайъати таркибида кўрилган бўлса, судьяларнинг бири томонидан имзоланмаганлиги ёхуд ҳал қилув қарорида кўрсатилганидан бошқа судьялар томонидан имзоланганлиги;

6) ишда суд мажлиси баённомасининг мавжуд эмаслиги, унинг имзоланмаганлиги ёки ушбу Кодекс 176-моддасининг **иккинчи қисмида** кўрсатилганидан бошқа шахслар томонидан имзоланганлиги ёхуд, агар суд мажлисининг аудио- ёки видеоёзуви амалга оширилган бўлса, аудио- ва видеоёзунинг электрон ёки бошқа ташувчилари суд мажлиси баённомасига қўшиб қўйилмаганлиги;

7) билдирилган талаб бўйича суд томонидан ҳал қилув қарори қабул қилинмаганлиги;

8) судьялар маслаҳатининг сир сақланиши тўғрисидаги қоидаининг бузилганлиги.

221-модда. Апелляция инстанцияси судининг қарори

Апелляция инстанцияси суди апелляция шикоятини (протестини) кўриш натижалари бўйича қарор қабул қилади, қарор ишни кўрган судьялар томонидан имзоланади.

Апелляция инстанцияси судининг қарорида қуйидагилар кўрсатилади:

1) апелляция инстанцияси судининг номи, қарорни қабул қилган суд таркиби, суд мажлиси котиби;

2) ишнинг рақами, қарор қабул қилинган сана ва жой;

3) апелляция шикоятини (протестини) берган шахснинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми), унинг процессуал ҳолати;

4) ишда иштирок этувчи шахсларнинг, шунингдек улар вакилларининг ва суд процесси бошқа иштирокчиларининг номи (фамилияси, исми, отасининг исми);

5) талаб предмети;

6) биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори қабул қилинган сана, уни қабул қилган судьянинг фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари;

7) иш бўйича қабул қилинган ҳал қилув қарори мазмунининг қисқача баёни;

8) апелляция шикоятида (протестида) келтирилган ҳал қилув қарорининг қонунийлигини ва асослилигини текшириш тўғрисида талаб билдирилишига доир асослар;

9) апелляция шикояти (протести) юзасидан ёзма фикрда баён қилинган важлар;

10) ишда иштирок этувчи ва суд мажлисида ҳозир бўлган шахсларнинг тушунтиришлари;

11) апелляция инстанцияси суди томонидан аниқланган иш ҳолатлари; суднинг ушбу ҳолатлар тўғрисидаги хулосалари учун асос бўлган далиллар; суд қарорни қабул қилишда амал қилган қонунлар ҳамда бошқа қонун ҳужжатлари; суднинг у ёки бу далилларни рад этишига ва ишда иштирок этувчи шахслар ҳавола қилган қонунларни ва бошқа қонун ҳужжатларини қўлламаганлигига доир сабаблар;

12) агар биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори тўлиқ ёки қисман бекор қилинган ёхуд ўзгартирилган бўлса, апелляция инстанцияси суди унинг хулосаларига кўшилмаганлигининг сабаблари;

13) агар иш янгидан кўриш учун юборилаётган бўлса, биринчи инстанция суди томонидан бажарилиши керак бўлган ҳаракатлар;

14) апелляция шикоятини (протестини) кўриш натижалари тўғрисидаги хулосалар.

Апелляция инстанцияси судининг қарорида ишда иштирок этувчи шахслар ўртасида суд харажатларининг тақсимланиши кўрсатилади.

Суднинг ҳал қилув қарори бекор қилиниб, иш янгидан кўриш учун юборилган тақдирда, суд харажатларини тақсимлаш тўғрисидаги масала ишни янгидан кўраётган суд томонидан ҳал этилади.

Апелляция инстанцияси суди қарорининг кўчирма нусхаси ишда иштирок этувчи шахсларга у қабул қилинган кундан эътиборан беш кундан кечиктирмай, ушбу Кодекснинг **161-моддасида** назарда тутилган тартибда юборилади.

Апелляция инстанцияси судининг қарори қабул қилинган кундан эътиборан қонуний кучга кирилади.

222-модда. Биринчи инстанция судининг қарори устидан апелляция шикояти (протести)

Биринчи инстанция судининг қарори устидан ушбу Кодексда белгиланган қоидалар бўйича берилган апелляция шикояти (протести) ушбу бобда суднинг ҳал қилув қарори устидан берилган апелляция шикоятини (протестини) кўриб чиқиш учун назарда тутилган тартибда апелляция инстанцияси суди томонидан кўрилади.

223-модда. Биринчи инстанция судининг ажрими устидан апелляция шикояти (протести)

Биринчи инстанция судининг ажрими устидан ушбу Кодексда назарда тутилган ҳолларда шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Биринчи инстанция судининг ажрими устидан ушбу Кодексда белгиланган қоидалар бўйича берилган апелляция шикояти (протести) ушбу бобда суднинг ҳал қилув қарори устидан берилган апелляция шикоятини (протестини) кўриш учун назарда тутилган тартибда апелляция инстанцияси суди томонидан кўрилади.

Апелляция инстанцияси суди биринчи инстанция судининг ажрими устидан берилган шикоятни (протестни) кўриб чиқиш натижалари бўйича қуйидагиларга ҳақли:

1) ажримни ўзгаришсиз қолдиришга;

2) ажримни ўзгартиришга ёки бекор қилишга;

3) аризани (шикоятни) қабул қилишни рад этиш ҳақидаги, аризани (шикоятни) қайтариш, иш юритишни тўхтатиб туриш тўғрисидаги ажримни бекор қилишга ва аризани (шикоятни) биринчи инстанция судида кўриб чиқиш учун юборишга ҳақли.

27-боб. Кассация инстанцияси судида иш юритиш

224-модда. Кассация шикояти бериш (протести келтириш) ҳуқуқи

Ишда иштирок этувчи шахслар, шунингдек ишда иштирок этишга жалб қилинмаган, аммо ҳуқуқлари ва мажбуриятлари тўғрисида суд ҳал қилув қарори қабул қилган шахслар биринчи инстанция судининг қонуний кучга кирган, апелляция тартибда кўрилмаган ҳал қилув қарори устидан кассация шикояти, прокурор эса кассация протести беришга ҳақли.

Биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори устидан тўлиқ ёки қисман шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

225-модда. Ҳал қилув қарорларининг қонунийлигини ва асослилигини кассация тартибида текширувчи судлар

Кассация шикояти (протести):

туман (шаҳар) маъмурий судининг ҳал қилув қарори ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоят, Тошкент шаҳар маъмурий суди томонидан биринчи инстанцияда қабул қилинган ҳал қилув қарори устидан берилганда — Қорақалпоғистон Республикаси, вилоят, Тошкент шаҳар маъмурий суди томонидан;

худудий ҳарбий суднинг ҳал қилув қарори ва Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий суди томонидан биринчи инстанцияда қабул қилинган ҳал қилув қарори устидан берилганда — Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий суди томонидан;

Ўзбекистон Республикаси Олий суди томонидан биринчи инстанцияда қабул қилинган ҳал қилув қарори устидан берилганда — Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъати томонидан кўрилади.

226-модда. Кассация шикоятини (протестини) бериш тартиби

Кассация шикояти (протести) кассация инстанцияси судига йўлланади, бироқ ҳал қилув қарорини қабул қилган судга берилади.

Ҳал қилув қарорини қабул қилган суд шикоят (протест) келиб тушган кундан эътиборан беш кунлик муддатда уни кассация инстанцияси судига иш билан бирга юбориши шарт.

227-модда. Кассация шикоятини (протестини) бериш муддати

Кассация шикояти (протести) суднинг ҳал қилув қарори қонуний кучга кирганидан кейин бир ой ичида берилиши мумкин.

Кассация шикояти (протести) беришнинг ўтказиб юборилган муддати шикоят (протест) берган шахснинг илтимосномаси бўйича кассация инстанцияси суди томонидан, агар илтимоснома ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган кундан эътиборан олти ой ичида берилган ва кассация шикоятини (протестини) бериш муддати ўтказиб юборилишининг сабаблари суд томонидан узрли деб топилган бўлса, тикланиши мумкин.

Кассация шикояти (протести) беришнинг ўтказиб юборилган муддатини тиклаш ҳақида кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажримда кўрсатилади.

Кассация шикоятини (протестини) бериш муддатини тиклашни рад этиш ҳақида кассация шикоятини (протестини) қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажримда кўрсатилади.

228-модда. Кассация шикоятининг (протестининг) шакли ва мазмуни

Кассация шикояти (протести) судга ёзма шаклда берилади ва шикоят (протест) берган шахс ёки унинг вакили томонидан имзоланади.

Кассация шикоятида (протестида) қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) кассация шикояти (протести) йўлланаётган суднинг номи;
- 2) шикоят (протест) бераётган шахснинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми);
- 3) устидан шикоят (протест) берилаётган ҳал қилув қарорини қабул қилган суднинг номи;
- 4) ишнинг рақами, ҳал қилув қарори қабул қилинган сана, талаб предмети;
- 5) шикоят (протест) бераётган шахснинг талаблари ва шахс қонунларга ёки бошқа қонун ҳужжатларига, иш ҳолатларига ҳамда далилларга ҳавола қилинган ҳолда суд ҳужжатини нотўғри деб ҳисоблаш учун келтирган асослар;
- 6) шикоятга (протестга) илова қилинаётган ҳужжатларнинг рўйхати.

Кассация шикоятида уни бераётган шахснинг ёки унинг вакилининг телефон, факс рақамлари, электрон манзили кўрсатилиши мумкин.

229-модда. Кассация шикоятининг (протестининг) кўчирма нусхаларини юбориш

Кассация шикоятини (протестини) бераётган шахс ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга кассация шикоятининг (протестининг) ва унга илова қилинган, бу шахсларда мавжуд бўлмаган ҳужжатларнинг кўчирма нусхаларини юбориши ёки тилхат олиб шахсан топшириши керак.

230-модда. Кассация шикоятига (протестига) илова қилинадиган ҳужжатлар

Кассация шикоятига қуйидагилар илова қилинади:

Олдинги тахрирга қаранг.

1) давлат божи ва почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжат;
(230-модданинг биринчи қисми 1-банди Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 11 октябрдаги ЎРҚ-496-сонли Қонуни тахририда — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон)

2) ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга кассация шикоятининг ва унга илова қилинган, ушбу шахсларда мавжуд бўлмаган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари юборилганлигини ёки топширилганлигини тасдиқловчи ҳужжат;

3) кассация шикояти вакил томонидан имзоланган тақдирда, кассация шикоятига вакилнинг имзолаш ваколатини тасдиқловчи ҳужжат.

Кассация протестига ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга кассация протести ва унга илова қилинган, ушбу шахсларда мавжуд бўлмаган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари юборилганлигини ёки топширилганлигини тасдиқловчи ҳужжат илова қилинади.

Аризани (шикоятни) қайтариш тўғрисидаги, аризани (шикоятни) қабул қилишни рад этиш ҳақидаги, апелляция шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги ва апелляция шикоятини (протестини) қабул қилишни рад этиш ҳақидаги ажрим устидан берилган кассация шикоятига (протестига) қайтарилган ариза, шикоят (протест) ва судга тақдим этиш чоғида унга илова қилинган ҳужжатлар ҳам илова қилиниши керак.

231-модда. Кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги масалани ҳал этиш тартиби ва муддати

Кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш, қабул қилишни рад этиш ёки қайтариш тўғрисидаги масала шикоят (протест) судга келиб тушган кундан эътиборан беш кундан кечиктирмай судья томонидан яқка тартибда ҳал қилинади.

Кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш, қабул қилишни рад этиш ёки қайтариш тўғрисида ажрим чиқарилади, унинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи шахсларга у чиқарилган куннинг эртасидан кечиктирмай, ушбу Кодекснинг **171-моддасида** назарда тутилган тартибда юборилади.

232-модда. Кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш

Ушбу Кодексда белгиланган шакл ва мазмун талабларига риоя қилинган ҳолда берилган кассация шикояти (протести) кассация инстанцияси судининг иш юритувига қабул қилинади.

Кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажримда кассация шикоятини (протестини) кўриш бўйича суд мажлисини ўтказиш вақти ва жойи кўрсатилади.

233-модда. Кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилишни рад этиш

Кассация инстанцияси суди кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилишни қуйидаги ҳолларда рад этади, агар:

1) кассация шикояти (протести) ҳал қилув қарори устидан шикоят қилиш (протест келтириш) ҳуқуқига эга бўлмаган шахс томонидан берилган бўлса;

2) кассация шикояти (протести) қонунга мувофиқ кассация тартибида шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин бўлмаган суд ҳужжати устидан берилган бўлса;

3) кассация шикояти (протести) кассация тартибида кўрилган суд ҳужжати устидан берилган бўлса;

4) кассация шикоятини (протестини) беришнинг ўтказиб юборилган муддатининг тикланиши рад этилган бўлса;

5) кассация шикоятдан (протестидан) уни берган шахс воз кечганлиги (чақириб олганлиги) сабабли кассация шикояти (протести) бўйича иш юритишни тугатиш тўғрисидаги ажрим мавжуд бўлса;

6) кассация шикояти (протести) апелляция инстанцияси судининг қарори устидан берилган бўлса.

Кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажримда кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилишни рад этиш асослари кўрсатилади, кассация шикоятини бериш чоғида тўланган давлат божини қайтариш тўғрисидаги масала ҳал этилади.

Кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан ушбу Кодекснинг **28-бобида** белгиланган тартибда шикоят берилиши (протест келтирилиши) мумкин.

Кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги ажрим бекор қилинган тақдирда, кассация шикояти (протести) судга дастлаб мурожаат қилинган кунда берилган ҳисобланади.

234-модда. Кассация шикоятини (протестини) қайтариш

Кассация шикояти (протести) кассация инстанцияси суди томонидан куйидаги ҳолларда қайтарилади, агар:

1) кассация шикояти (протести) имзоланмаган бўлса ёхуд уни имзолаш ҳуқуқига эга бўлмаган шахс томонидан ёки мансаб мавқеи ёки фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари кўрсатилмаган шахс томонидан имзоланган бўлса;

2) шикоят (протест) ҳал қилув қарорини қабул қилган судни четлаб ўтган ҳолда юборилган бўлса;

3) кассация шикоятига (протестига) унинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи шахсларга юборилганлигига доир далиллар илова қилинмаган бўлса;

Олдинги таҳрирга қаранг.

4) давлат божи ва почта харажатлари белгиланган тартибда ва миқдорда тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжат кассация шикоятига илова қилинмаган бўлса, қонунда давлат божини тўлаш муддатини кечиктириш, бўлиб-бўлиб тўлаш имконияти назарда тутилган ҳолларда эса бу ҳақда илтимоснома мавжуд бўлмаса ёхуд илтимоснома рад этилган бўлса;

(234-модданинг биринчи қисми 4-банди Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 11 октябрдаги ЎРҚ-496-сонли Қонуни таҳририда — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон)

5) кассация шикояти (протести) белгиланган муддат ўтганидан кейин берилган бўлса ва ўтказиб юборилган муддатни тиклаш тўғрисида илтимоснома мавжуд бўлмаса;

6) шикоятни (протестни) берган шахснинг уни қайтариш (чақириб олиш) тўғрисидаги аризаси кассация шикояти (протести) иш юритишга қабул қилинганлиги тўғрисидаги суд ажрими чиқарилгунига қадар келиб тушган бўлса.

Кассация шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги ажримда кассация шикоятини (протестини) қайтариш асослари кўрсатилади, кассация шикоятини бериш чоғида тўланган давлат божини қайтариш тўғрисидаги масала ҳал этилади.

Кассация шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги ажримнинг кўчирма нусхаси шикоятни (протестни) берган шахсга шикоят (протест) ва унга илова қилинган ҳужжатлар билан бирга юборилади.

Кассация шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги ажрим устидан ушбу Кодекснинг 28-бобида белгиланган тартибда шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Кассация шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги ажрим бекор қилинган тақдирда, кассация шикояти (протести) дастлаб судга мурожаат қилинган кунда берилган ҳисобланади.

Ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган ҳолатлар бартараф этилгач, шикоятни (протестни) берган шахс кассация шикояти (протести) билан судга умумий тартибда янгидан мурожаат қилишга ҳақли.

235-модда. Кассация шикояти (протести) юзасидан ёзма фикр билдириш

Ишда иштирок этувчи шахс кассация шикоятининг (протестининг) кўчирма нусхасини олгандан кейин унинг юзасидан ёзма фикрини ҳамда ушбу ёзма фикрнинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга юборилганлигини тасдиқловчи ҳужжатларни кассация шикояти (протести) кўриб чиқиладиган кунгача етиб боришини таъминлайдиган муддатда судга юборишга ҳақли.

Кассация шикояти (протести) юзасидан ёзма фикр ишда иштирок этувчи шахс ёки унинг вакили томонидан имзоланади. Вакил томонидан имзоланган ёзма фикрга унинг ишни юритишга ваколати борлигини тасдиқловчи ишончнома илова қилинади.

236-модда. Кассация инстанцияси суди томонидан ҳал қилув қарорининг ижросини тўхтатиб туриш

Ишда иштирок этувчи шахсларнинг илтимосномасига кўра, кассация инстанцияси суди биринчи инстанция судида қабул қилинган ҳал қилув қарорининг ижросини кассация инстанциясида иш юритиш тамомлангунига қадар тўхтатиб туришга ҳақли.

Ҳал қилув қарорининг ижросини тўхтатиб туриш тўғрисида ёки унинг ижросини тўхтатиб туришни рад этиш ҳақида кассация инстанцияси суди кассация шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажримда кўрсатади.

237-модда. Кассация шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдириш

Агар кассация шикояти (протести) иш юритишга қабул қилинганидан сўнг унинг имзоланмаганлиги ёхуд уни имзолаш ҳуқуқига эга бўлмаган ёки мансаб мавқеи ёхуд фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари кўрсатилмаган шахс томонидан имзоланганлиги аниқланса, кассация инстанцияси суди кассация шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдиради.

Кассация шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдириш тўғрисида суд ажрим чиқаради.

Кассация шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдириш тўғрисидаги суд ажрими устидан ушбу Кодекснинг 28-бобида белгиланган тартибда шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Кассация шикоятини (протестини) кўрмасдан қолдириш учун асос бўлган ҳолатлар бартараф этилганидан кейин шикоят (протест) ушбу Кодексда белгиланган тартибда судга янгидан берилиши мумкин.

238-модда. Кассация шикояти (протести) бўйича иш юритишни тугатиш

Кассация инстанцияси суди кассация шикояти (протести) бўйича иш юритишни қуйидаги ҳолларда тугатади, агар:

1) кассация шикояти (протести) ушбу Кодексга мувофиқ кассация тартибда шикоят қилинмайдиган (протест келтирилмайдиган) суд ҳужжати устидан берилган ва у кассация инстанцияси суди томонидан хатога йўл қўйилиб, иш юритишга қабул қилинган бўлса;

2) кассация шикояти (протести) кассация тартибда кўрилган суд ҳужжати устидан берилган ва у кассация инстанцияси суди томонидан хатога йўл қўйилиб, иш юритишга қабул қилинган бўлса;

3) кассация шикоятти (протести) суд хужжати устидан шикоят қилиш (протест келтириш) ҳуқуқига эга бўлмаган шахс томонидан берилган бўлса;

4) шикоят берган шахс томонидан шикоятдан воз кечиш тўғрисидаги ариза кассация шикоятти иш юритишга қабул қилингандан кейин келиб тушган ва воз кечиш кассация инстанцияси суди томонидан қабул қилинган бўлса;

5) протест келтирган прокурор ёки юқори турувчи прокурор томонидан протестни чақириб олиш тўғрисидаги ариза кассация протести иш юритишга қабул қилингандан кейин келиб тушган бўлса;

6) ишда тараф бўлган юридик шахс кассация шикоятти (протести) бўйича суд хужжати қабул қилингунига қадар тугатилган бўлса;

7) ишда тараф бўлган фуқаро кассация шикоятти (протести) бўйича суд хужжати қабул қилингунига қадар вафот этса, низоли ҳуқуқий муносабат эса ҳуқуқий ворисликка йўл қўймас.

Агар кассация шикояттида (протесттида) шикоят қилинаётган (протест келтирилаётган) ҳал қилув қарорини қабул қилган биринчи инстанция суди томонидан кўриб чиқиш предмети бўлмаган янги талаблар арз қилинган бўлса, кассация инстанцияси суди кассация шикоятининг (протестининг) бу талабларга тааллуқли қисми бўйича иш юритишни тугатади.

Кассация шикоятти (протести) бўйича иш юритишни тугатиш тўғрисида ажрим чиқарилади, унда суд харажатларини тарафлар ўртасида тақсимлаш тўғрисидаги масала ҳал этилиши мумкин.

Кассация шикоятти (протести) бўйича иш юритишни тугатиш тўғрисидаги ажрим устидан ушбу Кодекснинг **28-бобида** белгиланган тартибда шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Кассация шикоятти (протести) бўйича иш юритиш тугатилган тақдирда, айти бир шахснинг айти шу асослар бўйича кассация шикоятти (протести) билан судга такроран мурожаат қилишига йўл қўйилмайди.

239-модда. Кассация инстанцияси суди томонидан ишни кўриш тартиби

Кассация инстанцияси суди ишни суд мажлисида ушбу бобда белгиланган хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда, биринчи инстанция судида кўриш қоидалари бўйича кўради.

Кассация инстанцияси судида: ишларни битта иш юритишга бирлаштириш тўғрисидаги; талабнинг предметини ёки асосини ўзгартириш ҳақидаги; ишда иштирок этишга учинчи шахсларни жалб қилиш ҳақидаги қоидалар, шунингдек ушбу Кодексда фақат биринчи инстанция судида ишни кўриш учун белгиланган бошқа қоидалар қўлланилмайди.

Кассация инстанцияси судининг суд мажлисига суд муҳокамасини ўтказиш вақти ва жойи ҳақида тегишли тарзда хабардор қилинган, кассация шикоятини (протестини) берган шахснинг ва ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг келмаганлиги ишни уларнинг иштирокисиз кўришга тўсқинлик қилмайди, бундан жамият ёки давлат манфаатларини кўзлаб кўзгатишган ишлар бўйича прокурорнинг келмаганлиги мустасно.

240-модда. Кассация шикоятдан воз кечиш. Кассация протестини чақириб олиш

Кассация шикоятти берган шахс ишни кўриш якуни бўйича суд хужжати чиқарилгунига қадар ундан воз кечишга ҳақли.

Суд шикоятдан воз кечишни ушбу Кодекс 136-моддасининг **учинчи қисмида** назарда тутилган асослар бўйича рад этишга ва ишни кассация тартибида кўришга ҳақли.

Кассация протести келтирган прокурор ёки юқори турувчи прокурор ишни кўриш якуни бўйича суд хужжати чиқарилгунига қадар протестни чақириб олишга ҳақли.

241-модда. Кассация инстанцияси судида ишни кўриш доираси

Суд ишни кассация инстанциясида кўриш чоғида биринчи инстанция суди ҳал қилув қарорининг қонунийлиги ва асослангандигини текширади. Суд янги далилларни текшириши ва янги фактларни аниқлаши мумкин.

Кассация инстанциясининг суди биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарорини тўлиқ ҳажмда текшириши шарт.

Биринчи инстанция судида кўриб чиқиш предмети бўлмаган янги талаблар кассация инстанцияси суди томонидан қабул қилинмайди ва кўрилмайди.

242-модда. Кассация шикоятини (протестини) кўриш муддати

Суднинг ҳал қилув қарори устидан берилган кассация шикояти (протести) кассация шикояти (протести) иш юритишга қабул қилинган кундан эътиборан бир ойдан ортиқ бўлмаган муддатда кўриб чиқилади.

Алоҳида ҳолларда, суднинг ҳал қилув қарори устидан кассация шикоятини (протестини) кўриб чиқиш муддати суд раиси томонидан кўпи билан бир ойга узайтирилиши мумкин.

243-модда. Кассация инстанцияси судининг ваколатлари

Кассация инстанцияси суди кассация шикоятини (протестини) кўриш натижалари бўйича:

- 1) ҳал қилув қарорини ўзгаришсиз қолдиришга;
- 2) ҳал қилув қарорини тўлиқ ёки қисман бекор қилишга ва янги қарор қабул қилишга;
- 3) ҳал қилув қарорини ўзгартиришга;
- 4) ҳал қилув қарорини тўлиқ ёки қисман бекор қилишга ва иш юритишни тугатишга ёхуд аризани (шикоятни) тўлиқ ёки қисман кўрмасдан қолдиришга;
- 5) ушбу Кодекс 244-моддаси тўртинчи қисмининг 4-бандида назарда тутилган асос мавжуд бўлган тақдирда, ҳал қилув қарорини бекор қилишга ва ишни янгидан кўриш учун юборишга ҳақли.

244-модда. Биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарорини ўзгартириш ёки бекор қилиш асослари

Биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарорини ўзгартириш ёки бекор қилиш учун қуйидагилар асос бўлади:

- 1) иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатларнинг тўлиқ аниқланмаганлиги;
- 2) суд аниқланган деб ҳисоблаган, иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатларнинг исботланмаганлиги;
- 3) ҳал қилув қарорида баён қилинган ҳулосаларнинг иш ҳолатларига мувофиқ эмаслиги;
- 4) моддий ва (ёки) процессуал ҳуқуқ нормаларининг бузилганлиги ёки нотўғри қўлланилганлиги.

Моддий ҳуқуқ нормаларининг бузилиши ёки нотўғри қўлланилиши қуйидагилардан иборат:

- 1) қўлланилиши лозим бўлган қонуннинг ёки бошқа қонун ҳужжатининг қўлланилмаганлиги;
- 2) қўлланилиши мумкин бўлмаган қонуннинг ёки бошқа қонун ҳужжати қўлланилганлиги;
- 3) қонуннинг ёки бошқа қонун ҳужжатининг нотўғри талқин қилинганлиги.

Процессуал ҳуқуқ нормаларининг бузилганлиги ёки нотўғри қўлланилганлиги, агар бу нотўғри ҳал қилув қарори қабул қилинишига олиб келган бўлса ёки олиб келиши мумкин бўлса, суднинг ҳал қилув қарорини ўзгартириш ёхуд бекор қилиш учун асос бўлади.

Биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарорини ҳар қандай ҳолда бекор қилиш учун қуйидагилар асос бўлади:

- 1) суд томонидан ишнинг қонунга хилоф таркибда кўрилганлиги;

2) ишнинг суд мажлиси вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинмаган бирор-бир ишда иштирок этувчи шахс йўқлигида кўрилганлиги;

3) суд иши юритилаётган тил тўғрисидаги қоидалар ишни кўриш чоғида бузилганлиги;

4) ишда иштирок этишга жалб қилинмаган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари тўғрисида суд томонидан ҳал қилув қарори қабул қилинганлиги;

5) ҳал қилув қарорининг судья ёки, агар иш судьялар ҳайъати таркибида кўрилган бўлса, судьяларнинг бири томонидан имзоланмаганлиги ёхуд ҳал қилув қарорида кўрсатилганидан бошқа судьялар томонидан имзоланганлиги;

6) ишда суд мажлиси баённомасининг мавжуд эмаслиги, унинг имзоланмаганлиги ёки ушбу Кодекс 176-моддасининг **иккинчи қисмида** кўрсатилганидан бошқа шахслар томонидан имзоланганлиги ёхуд, агар суд мажлисининг аудио- ёки видеоёзуви амалга оширилган бўлса, аудио- ва видеоёзунинг электрон ёки бошқа ташувчилари суд мажлиси баённомасига қўшиб кўйилмаганлиги;

7) суднинг арз қилинган талаб бўйича ҳал қилув қарори қабул қилмаганлиги;

8) судьялар маслаҳатининг сир сақланиши тўғрисидаги қоидаининг бузилганлиги.

245-модда. Кассация инстанцияси судининг қарори

Кассация инстанцияси суди кассация шикоятини (протестини) кўриш натижалари бўйича қарор қабул қилади, қарор ишни кўрган судьялар томонидан имзоланади.

Кассация инстанцияси судининг қарорида куйидагилар кўрсатилади:

1) кассация инстанцияси судининг номи, қарорни қабул қилган суд таркиби, суд мажлисининг котиби;

2) ишнинг рақами, қарор қабул қилинган сана ва жой;

3) кассация шикоятини (протестини) берган шахснинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми), унинг процессуал ҳолати;

4) ишда иштирок этувчи шахсларнинг, шунингдек улар вакилларининг ва суд процессининг бошқа иштирокчиларининг номи (фамилияси, исми, отасининг исми);

5) талаб предмети;

6) ҳал қилув қарори қабул қилинган сана, уни қабул қилган судьяларнинг фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари;

7) иш бўйича қабул қилинган ҳал қилув қарори мазмунининг қисқача баёни;

8) кассация шикоятида (протестида) келтирилган ҳал қилув қарорининг қонунийлиги ва асослилигини текшириш тўғрисида талаб арз қилинишига сабаб бўлган асослар;

9) кассация шикояти (протести) юзасидан ёзма фикрда баён қилинган вазлар;

10) ишда иштирок этувчи ва суд мажлисида ҳозир бўлган шахсларнинг тушунтиришлари;

11) кассация инстанцияси суди томонидан аниқланган иш ҳолатлари; суднинг ушбу ҳолатлар тўғрисидаги хулосалари учун асос бўлган далиллар; суд қарор қабул қилишда амал қилган қонунлар ва бошқа қонун ҳужжатлари; суднинг у ёки бу далилларни рад этишига ҳамда ишда иштирок этувчи шахслар ҳавола қилган қонунлар ва бошқа қонун ҳужжатларини кўлламаганлигига доир сабаблар;

12) агар биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори тўлиқ ёки қисман бекор қилинган бўлса, унинг хулосаларига кассация инстанцияси суди кўшилмаганлигининг сабаблари;

13) кассация шикоятини (протестини) кўриш натижалари бўйича хулосалар;

14) агар иш янгидан кўриш учун юборилаётган бўлса, суд томонидан бажарилиши керак бўлган ҳаракатлар.

Кассация инстанцияси судининг қарорида ишда иштирок этувчи шахслар ўртасида суд ҳаражатларининг тақсимланиши кўрсатилади.

Суд ҳужжати бекор қилиниб, иш янгидан кўриш учун юборилган тақдирда, суд ҳаражатларини тақсимлаш тўғрисидаги масала ишни янгидан кўраётган суд томонидан ҳал этилади.

Кассация инстанцияси суди қарорининг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи шахсларга у қабул қилинган кундан эътиборан беш кундан кечиктирмай, ушбу Кодекснинг 161-моддасида назарда тутилган тартибда юборилади.

Кассация инстанцияси судининг қарори қабул қилинган кундан эътиборан қонуний кучга киради.

246-модда. Кассация инстанцияси суди кўрсатмасининг мажбурийлиги

Кассация инстанцияси судининг қарорида баён қилинган кўрсатмалар ишни янгидан кўраётган суд учун мажбурийдир.

Кассация инстанцияси суди у ёки бу далилнинг ишончлилиги ёки ишончсизлиги, бир далилнинг бошқаларидан устунлиги тўғрисидаги, иш янгидан кўрилганида қандай ҳал қилув қарори қабул қилиниши ҳақидаги масалаларни илгаридан ҳал қилиб қўйишга ҳақли эмас.

247-модда. Биринчи инстанция судининг ажрими, қарори устидан берилган кассация шикоят (протести)

Биринчи инстанция судининг ажрими устидан ушбу Кодексда назарда тутилган ҳолларда кассация тартибида шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Биринчи инстанция судининг ажрими устидан ушбу Кодексда белгиланган қоидалар бўйича берилган кассация шикояти (протести) ушбу бобда суднинг ҳал қилув қарорлари устидан берилган кассация шикоятини (протестини) кўриш учун назарда тутилган тартибда кассация инстанцияси суди томонидан кўрилади.

Кассация инстанцияси суди биринчи инстанция судининг ажрими устидан берилган шикоятни (протестни) кўриш натижалари бўйича қуйидагиларга ҳақли:

1) ажримни ўзгаришсиз қолдиришга;

2) ажримни ўзгартиришга ёки бекор қилишга;

3) аризани (шикоятни) қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги, аризани (шикоятни) қайтариш, иш юритишни тўхтатиб туриш тўғрисидаги ажримни бекор қилишга ва аризани (шикоятни) кўриш учун биринчи инстанция судига юборишга.

Биринчи инстанция судининг қарори устидан ушбу Кодексда белгиланган қоидалар бўйича берилган кассация шикояти (протести) ушбу бобда суднинг ҳал қилув қарори устидан берилган кассация шикоятини (протестини) кўриб чиқиш учун назарда тутилган тартибда кассация инстанцияси суди томонидан кўрилади.

248-модда. Кассация инстанцияси судининг ажрими устидан шикоят (протест)

Кассация инстанцияси судининг кассация шикоятини (протестини) қайтариш тўғрисидаги, қабул қилишни рад этиш ҳақидаги ажрими ҳамда кассация инстанцияси судининг ушбу Кодексда устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) назарда тутилган бошқа ажримлари устидан шикоят (протест) назорат тартибида кўриб чиқилади.

28-боб. Назорат инстанцияси судида иш юритиш

249-модда. Суд ҳужжатлари устидан назорат тартибида шикоят қилиш (протест келтириш) ҳуқуқи

Апелляция ёки кассация тартибида кўрилган ишлар бўйича суд ҳужжатлари ишда иштирок этувчи шахслар, шунингдек ишда иштирок этишга жалб қилинмаган, аммо ҳуқуқлари ва мажбуриятлари тўғрисида суд ҳал қилув қарори қабул қилган шахслар томонидан назорат тартибида шикоят қилиниши мумкин.

Апелляция ёки кассация тартибида кўрилган ишлар бўйича суд ҳужжатлари қуйидагиларнинг протестларига кўра назорат тартибида қайта кўрилиши мумкин:

Ўзбекистон Республикаси Олий суди раиси ва Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори — Ўзбекистон Республикаси ҳар қандай судининг ҳал қилув қарорлари, ажримлари ва қарорлари устидан;

Ўзбекистон Республикаси Олий суди раисининг ўринбосарлари — Ўзбекистон Республикаси судларининг ҳал қилув қарорлари, ажримлари ва қарорлари устидан, бундан Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатининг қарорлари мустасно;

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг ўринбосарлари — Ўзбекистон Республикаси судларининг ҳал қилув қарорлари, ажримлари ва қарорлари устидан, бундан Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатининг қарорлари мустасно.

250-модда. Ишларни назорат тартибида кўрадикан судлар

Ишлар назорат тартибида:

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъати томонидан — суд ҳужжатлари устидан берилган шикоятлар (протестлар) бўйича, бундан Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатининг қарорлари мустасно;

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсати томонидан — мазкур Кодекс 249-моддасининг **иккинчи қисмида** кўрсатилган шахсларнинг протестлари бўйича кўрилади.

251-модда. Ишларни талаб қилиб олиш

Ўзбекистон Республикаси Олий суди раиси, Бош прокурори ва уларнинг ўринбосарлари, шунингдек Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьялари ишни назорат тартибида қайта кўриб чиқишга асослар мавжудлиги масаласини тўғрисидаги масалани ҳал қилиш учун тегишли маъмурий суддан ишни талаб қилиб олишга ҳақли.

252-модда. Назорат шикояти бериш (протести келтириш) тартиби ва муддати

Назорат шикояти (протест) бевосита Ўзбекистон Республикаси Олий судига берилади.

Назорат шикояти (протест) ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган кундан эътиборан бир йил ичида берилиши мумкин.

253-модда. Назорат шикоятининг (протестининг) мазмуни

Назорат шикоятида (протестида) қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) назорат шикояти (протести) берилаётган суднинг номи;
- 2) шикоятни (протестни) бераётган шахснинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми), унинг яшаш жойи ёки жойлашган ери ва ишдаги процессуал ҳолати;
- 3) ишда иштирок этаётган бошқа шахсларнинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми), уларнинг жойлашган ери (почта манзили) ёки яшаш жойи;
- 4) ишни биринчи, апелляция ёки кассация инстанциясида кўрган судлар ва улар қабул қилган қарорларнинг мазмуни;
- 5) устидан шикоят қилинаётган (протест келтирилаётган) суд ҳужжати;
- 6) важларни келтирган ҳолда суд ҳужжатини назорат тартибида қайта кўриш учун асослар;
- 7) шикоят (протест) бераётган шахснинг илтимоси.

Ишда иштирок этмаган шахснинг назорат шикоятида қонуний кучга кирган суд ҳужжати билан унинг қандай ҳуқуқлари, эркинликлари ёки қонуний манфаатлари бузилганлиги кўрсатилиши керак.

Назорат шикояти шикоят бераётган шахс ёки унинг вакили томонидан имзоланиши керак. Вакил томонидан берилган шикоятга ишончнома ёки унинг ваколатини тасдиқловчи бошқа ҳужжат илова қилинади. Протест у келтирилган мансабдор шахс томонидан имзоланиши керак.

Назорат шикоятига иш бўйича қабул қилинган, суд ҳужжатларининг кўчирма нусхалари ва шикоятнинг (протестнинг) кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи шахсларга юборилганлигини тасдиқловчи далил илова қилинади.

Олдинги таҳрирга қаранг.

Назорат шикоятига белгиланган тартибда ва миқдорда давлат божи ва почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар ҳам илова қилиниши керак.

(253-модданинг бешинчи қисми Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 11 октябрдаги ЎРҚ-496-сонли Қонуни таҳририда — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон)

254-модда. Назорат шикоятини ўрганиш

Ушбу Кодекснинг 249, 250, 252 ва 253-моддаларида белгиланган қоидаларга мувофиқ берилган назорат шикояти Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси томонидан ўрганилади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси назорат шикоятини унга илова қилинган материаллар билан бирга, зарур бўлган тақдирда эса ишни талаб қилган ҳолда ўрганади.

Назорат шикоятини ўрганиш натижалари бўйича Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси:

1) назорат шикоятини ушбу Кодекс 255-моддасининг **биринчи қисмида** назарда тутилган асосларга кўра қайтариш тўғрисида;

2) назорат шикоятини қабул қилишни ушбу Кодекс 256-моддасининг **биринчи қисмида** назарда тутилган асосларга кўра рад этиш ҳақида;

3) агар суд ҳужжатларини назорат тартибда текшириш асослари мавжуд бўлмаса, назорат шикоятини Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов хайъатида кўриб чиқиш учун ўтказишни рад этиш тўғрисида ажрим чиқаради. Бунда назорат шикояти, шунингдек шикоят қилинаётган суд ҳужжатларининг кўчирма нусхалари назорат инстанцияси судида қолади;

4) назорат шикоятини иш юритишга қабул қилиш ва уни кўриб чиқиш учун иш билан бирга Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов хайъатига ўтказиш тўғрисида ажрим чиқаради.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси назорат шикоятини қайтариш тўғрисида ва қабул қилишни рад этиш ҳақида беш кундан кечиктирмай ажрим чиқаради, назорат шикоятини Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов хайъатида кўриб чиқиш учун ўтказишни рад этиш тўғрисида ва назорат шикоятини иш юритишга қабул қилиш ҳамда уни кўриб чиқиш учун иш билан бирга Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов хайъатига ўтказиш ҳақида эса шикоят Ўзбекистон Республикаси Олий судига келиб тушган кундан эътиборан ўттиз кундан кечиктирмай ажрим чиқаради.

Ажримнинг кўчирма нусхаси назорат шикоятини берган шахсга ва ишда иштирок этувчи шахсларга ажрим чиқарилгандан кейинги кундан кечиктирмай, ушбу Кодекснинг 171-моддасида назарда тутилган тартибда юборилади.

255-модда. Назорат шикоятини қайтариш

Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси назорат шикоятини қуйидаги ҳолларда қайтаради, агар:

1) назорат шикояти ушбу Кодекс 253-моддасининг **биринчи — тўртинчи қисмларида** назарда тутилган талабларга жавоб бермаса;

Олдинги таҳрирга қаранг.

2) белгиланган тартибда ва миқдорда давлат божи ва почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар назорат шикоятига илова қилинмаган бўлса, қонунда давлат божини тўлашни кечиктириш, бўлиб-бўлиб тўлаш имконияти назарда тутилган ҳолларда эса бу ҳақда илтимоснома мавжуд бўлмаса ёхуд илтимоснома рад этилган бўлса;

(255-модданинг биринчи қисми 2-банди Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 11 октябрдаги ЎРҚ-496-сонли Қонуни таҳририда — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон)

3) назорат шикоятини қайтариш тўғрисида ариза келиб тушган бўлса.

Шикоят берган шахс ушбу модда биринчи қисмининг 1 ва 2-бандларида кўрсатилган ҳолатлар бартараф этилгач, умумий тартибда янгидан мурожаат қилишга ҳақли.

256-модда. Назорат шикоятини қабул қилишни рад этиш

Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси назорат шикоятини қабул қилишни қуйидаги ҳолларда рад этади, агар:

- 1) назорат шикояти назорат инстанцияси судига мурожаат қилиш ҳуқуқига эга бўлмаган шахс томонидан берилган бўлса;
- 2) назорат шикояти белгиланган муддат ўтганидан кейин берилган бўлса;
- 3) назорат шикояти қонунга мувофиқ назорат тартибида шикоят қилиниши мумкин бўлмаган суд ҳужжати устидан берилган бўлса;
- 4) назорат шикояти назорат тартибида кўриб чиқилган суд ҳужжати устидан берилган бўлса.

257-модда. Назорат шикоятини кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ўтказишни рад этиш тўғрисидаги ажрим

Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьясининг назорат шикоятини Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига кўриб чиқиш учун ўтказишни рад этиш тўғрисидаги ажримда қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) ажрим чиқарилган сана ва жой;
- 2) ажрим чиқарган судьянинг фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари;
- 3) назорат шикоятини берган шахснинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми);
- 4) устидан шикоят қилинаётган суд ҳужжати;
- 5) суд ҳужжатлари қабул қилинган иш мазмунининг қисқача баёни;
- 6) назорат шикоятини кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ўтказишни рад этиш сабаблари.

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг раиси ёки унинг ўринбосари назорат шикоятини кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ўтказишни рад этиш тўғрисидаги судьянинг ажримига қўшилмасликка ҳамда назорат шикоятини берган шахснинг аризаси асосида уни бекор қилиш ва иш билан бирга кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ўтказиш ҳақида ажрим чиқаришга ҳақли.

Назорат шикоятини кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ўтказишни рад этиш тўғрисидаги ажримни бекор қилиш ҳақидаги ариза суд ҳужжати устидан назорат тартибида шикоят қилиш учун белгиланган муддат доирасида берилиши мумкин.

258-модда. Назорат шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш ва уни кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ўтказиш тўғрисидаги ажрим

Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьясининг назорат шикоятини иш юритишга қабул қилиш ва уни кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ўтказиш тўғрисидаги ажримда қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) ажрим чиқарилган сана ва жой;
- 2) ажрим чиқарган судьянинг фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари;
- 3) назорат шикоятини берган шахснинг фамилияси, исми, отасининг исми;
- 4) устидан шикоят қилинаётган суд ҳужжатлари;
- 5) суд ҳужжатлари қабул қилинган иш мазмунининг қисқача баёни;
- 6) назорат шикоятини кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ўтказиш асосларининг баёни;
- 7) иш Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъати томонидан кўриб чиқилмаган жой ва сана.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси назорат шикоятини иш юритишга қабул қилиш ва уни кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ўтказиш ҳақидаги масала тўғрисида қарор қабул қилиш билан бир

вақтда низолашилаётган суд ҳужжатининг ижросини шикоятни берган шахснинг илтимосномасига кўра назорат тартибида иш юритиш тамомлангунига қадар тўхтатиб қўйишга ҳақли.

Назорат протести келиб тушганда Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси протестни иш юритишга қабул қилиш ва уни кўриб чиқиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов хайъатига ўтказиш тўғрисида ажрим чиқаради, ажримда қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) ажрим чиқарилган сана ва жой;
- 2) ажрим чиқарган судьянинг фамилияси, исм-шарифининг бош ҳарфлари;
- 3) протест келтирган шахснинг мансаб мавқеи, фамилияси ва исм-шарифининг бош ҳарфлари;
- 4) протест келтирилган суд ҳужжатларига оид маълумотлар;
- 5) суд ҳужжатлари қабул қилинган иш мазмунининг қисқача баёни;
- 6) иш Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов хайъати томонидан кўриб чиқиладиган жой ва сана.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси назорат шикоятини (протестини) ва ишни ўзи чиқарган ажрим билан бирга Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов хайъатига топширади.

259-модда. Ишни Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсати томонидан назорат тартибида кўриб чиқиш

Ўзбекистон Республикаси Олий суди раисининг, Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорнинг ёки улар ўринбосарларининг протести бўйича иш ушбу Кодекснинг **261-моддасида** назарда тутилган тартибда Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсати томонидан кўриб чиқилади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатининг котиби протестни иш билан бирга олганидан кейин ишда иштирок этувчи шахсларни Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсати мажлиси ўтказиладиган сана, вақт ва жой тўғрисида хабар қилади.

260-модда. Ишда иштирок этувчи шахсларни хабардор қилиш

Назорат шикояти (протести) берган шахс, шунингдек ишда иштирок этувчи шахслар ишни Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов хайъатида кўриш вақти ва жойи тўғрисида ушбу Кодекснинг **124-моддасида** назарда тутилган тартибда хабардор қилинади. Бироқ иш муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган мазкур шахсларнинг келмаганлиги ишни назорат тартибида кўриб чиқишга тўсқинлик қилмайди.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатида иш назорат тартибида кўриб чиқилаётганда ишда иштирок этувчи шахслар тушунтиришлар бериш учун чакиртирилиши мумкин. Бу ҳолда уларга ушбу Кодекснинг **124-моддасида** назарда тутилган тартибда назорат инстанцияси суди мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида хабарнома юборилади. Бироқ уларнинг келмаганлиги ишни кўриб чиқишга тўсқинлик қилмайди.

261-модда. Ишни назорат тартибида кўриш муддатлари ва тартиби

Иш назорат шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиш тўғрисида ажрим чиқарилган ёки протест Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатининг котибиятига келиб тушган кундан эътиборан бир ойлик муддатдан кечиктирмай назорат тартибида кўрилади.

Иш назорат тартибида Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов хайъатида, назорат шикоятини берган шахс, шунингдек ишда иштирок этувчи шахслар ва (ёки) уларнинг вакиллари иштирок этиши мумкин бўлган суд мажлисида кўрилади.

Иш назорат тартибида Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьясининг маърузаси бўйича кўрилади, судья иш ҳолатлари, иш бўйича қабул қилинган суд ҳужжатларининг мазмуни, назорат шикоятида (протестида) келтирилган вазиятни баён этади.

Суд мажлисига келган ишда иштирок этувчи шахслар иш бўйича тушунтиришлар беришга ҳақли. Назорат шикоятини (протестини) берган шахс биринчи бўлиб тушунтириш беради, агар иш прокурорнинг протести бўйича кўрилаётган бўлса, биринчи бўлиб прокурор сўзга чиқади.

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг Раёсати томонидан ишни назорат тартибида кўришда Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ёки унинг ўринбосари иштирок этиб, иш бўйича ўз фикрини баён этади.

Иш назорат тартибида кўрилаётганда барча масалалар ишни кўриб чиқишда иштирок этаётган судьяларнинг кўпчилик овози билан ҳал этилади.

Ишни назорат тартибида кўриб чиқиш натижалари бўйича қарор қабул қилинади.

Қарорнинг кўчирма нусхаси назорат шикоятини (протестини) берган шахсга ҳамда ишда иштирок этувчи шахсларга ушбу Кодекснинг **161-моддасида** назарда тутилган тартибда юборилади.

262-модда. Назорат шикоятини (протестини) тўлдириш, ўзгартириш, шикоятдан воз кечиш ва протестни чақириб олиш

Назорат шикоятини берган шахс суд мажлиси бошлангунига қадар уни тўлдиришга, ўзгартиришга ёки ундан воз кечишга ҳақли.

Протест келтирган мансабдор шахс суд мажлиси бошлангунига қадар протестни тўлдиришга, ўзгартиришга ёки протестни чақириб олишга ҳақли.

Назорат инстанцияси суди назорат шикоятдан воз кечиш қабул қилинганлиги тўғрисида ва протест чақириб олинганда, агар суд ҳужжати устидан бошқа шахслар томонидан шикоят қилинмаган бўлса, назорат ишини юритишни тугатиш ҳақида ажрим чиқаради.

263-модда. Назорат инстанцияси судининг ваколатлари

Назорат инстанцияси суди қуйидагиларга ҳақли:

1) ҳал қилув қарорини, қарорни ўзгаришсиз, назорат шикоятини (протестини) эса каноатлантирмасдан қолдиришга;

2) ушбу Кодекс 244-моддаси тўртинчи қисмининг **4** ва **7-бандларида** назарда тутилган асослар мавжуд бўлганда ҳал қилув қарорини, қарорни тўлиқ ёки қисман бекор қилишга ва ишни янгидан кўриш учун юборишга;

3) ҳал қилув қарорини, қарорни ўзгартиришга ёхуд бекор қилишга ҳамда ишни янгидан кўриш учун юбормасдан янги қарор қабул қилишга;

4) ҳал қилув қарорини, қарорни тўлиқ ёки қисман бекор қилишга ва иш юритишни тугатишга ёхуд аризани (шикоятни) тўлиқ ёки қисман кўрмасдан қолдиришга;

5) иш бўйича илгари қабул қилинган ҳал қилув қарорларидан бирини ёки қарорлардан бирини ўз кучида қолдиришга.

264-модда. Суд ҳужжатини ўзгартириш ёки бекор қилиш асослари

Суд ҳужжатининг ноқонунийлиги ёки асосsizлиги ҳал қилув қарорини, қарорни ёки ажримини назорат тартибида ўзгартириш ёки бекор қилиш учун асос бўлади.

Суднинг мазмунан тўғри бўлган ҳал қилув қарори, қарори ёки ажрими фақат юзаки асослар бўйича бекор қилиниши мумкин эмас.

265-модда. Назорат инстанцияси судининг қарори

Назорат инстанцияси судининг қарорида қуйидагилар кўрсатилиши керак:

1) қарорни қабул қилган суднинг номи ва таркиби;

2) қарор қабул қилинган сана ва жой;

3) қарор қабул қилинган иш;

4) назорат шикоятини (протестини) берган шахснинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми);

5) шикоят қилинаётган (протест келтирилаётган) суд ҳужжатларининг мазмуни;

6) назорат шикоятини (протестини) кўриш натижалари бўйича суд хулосалари;

7) назорат инстанцияси суди қайси сабабларга кўра ўз хулосаларига келган бўлса, ўша сабаблар ҳамда ўзи амал қилган қонунларга ва бошқа қонун ҳужжатларига ҳавола.

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг маъмурий ишлар бўйича судлов ҳайъати қарори суд таркиби томонидан имзоланади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатининг қарори Раёсат мажлисида раислик қилувчи томонидан имзоланади.

Назорат инстанцияси судининг қарори қабул қилинган кундан эътиборан қонуний кучга киради.

266-модда. Назорат инстанцияси суди кўрсатмаларининг мажбурийлиги

Назорат инстанцияси судининг суд ҳужжатларини бекор қилиш тўғрисидаги қарорида баён этилган кўрсатмалари мазкур ишни янгидан кўраётган суд учун мажбурийдир.

Назорат инстанцияси суди суд ҳужжатида аниқланмаган ёхуд рад этилган ҳолатларни аниқлашга ёки исботланган деб ҳисоблашга, у ёки бу далилнинг тўғрилиги ёхуд нотўғрилиги, бир далилнинг бошқаларидан устунлиги, ишни янгидан кўришда қандай ҳал қилув қарори қабул қилиниши кераклиги тўғрисидаги масалаларни олдиндан ҳал этишга ҳақли эмас.

29-боб. Қонуний кучга кирган суд ҳужжатларини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш юзасидан иш юритиш

267-модда. Суднинг қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш ҳуқуқи

Суд ўзи қабул қилган ҳамда қонуний кучга кирган суд ҳужжатини ушбу бобда назарда тутилган асосларга кўра ва тартибда янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриши мумкин.

268-модда. Қонуний кучга кирган суд ҳужжатларини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўрадиган судлар

Биринчи инстанция суди томонидан қабул қилинган, қонуний кучга кирган ҳал қилув қарори, ажрим янги очилган ҳолатлар бўйича шу ҳал қилув қарорини, ажримни қабул қилган суд томонидан қайта кўрилади.

Янги очилган ҳолатлар бўйича апелляция, кассация ёки назорат инстанциясининг суд ҳужжати ўзгартирилган ёки янги суд ҳужжати қабул қилинган қарорлари ва ажримларини қайта кўриш суд ҳужжати ўзгартирилган ёки янги суд ҳужжати қабул қилинган инстанция томонидан амалга оширилади.

269-модда. Қонуний кучга кирган суд ҳужжатларини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш асослари

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатларини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш учун асослар қуйидагилардан иборат:

1) суд ҳужжати қабул қилинган пайтда мавжуд бўлган, лекин аризачига маълум бўлмаган ва маълум бўлиши мумкин бўлмаган, иш учун муҳим ҳолатлар;

2) экспертнинг била туриб ёлғон хулоса берганлиги, гувоҳнинг била туриб ёлғон кўрсатувлар берганлиги, била туриб нотўғри таржима қилинганлиги суднинг қонуний кучга кирган ҳукми билан аниқланган бўлса ва улар мазкур иш бўйича қонунга хилоф ёки асосланмаган суд ҳужжати қабул қилинишига сабаб бўлган бўлса;

3) ишда иштирок этувчи шахснинг ёки унинг вакилининг ёхуд судьянинг мазкур ишни кўриш чоғида содир этилган, суднинг қонуний кучга кирган ҳукми, ажрими билан аниқланган жиноий қилмишлари;

4) маъмурий суднинг ёки фуқаролик ишлари бўйича суднинг, жиноят ишлари бўйича суднинг ёки иқтисодий суднинг мазкур иш бўйича суд ҳужжатини қабул қилишга асос бўлган суд ҳужжати ёхуд бошқа органнинг шундай ҳужжати бекор қилинганлиги.

270-модда. Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани бериш тартиби ва муддати

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги ариза ушбу суд ҳужжатини қабул қилган судга суд ҳужжатини қайта кўриш учун асос бўладиган ҳолатлар очилган кундан эътиборан бир ойдан кечиктирмай, ишда иштирок этувчи шахслар ёки прокурор томонидан берилади.

Аризага ариза ва унга илова қилинган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга юборилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар илова қилинади.

Ариза беришнинг ўтказиб юборилган муддати, ариза билан мурожаат қилган шахснинг илтимосномаси бўйича, агар илтимоснома қайта кўриш учун асос бўладиган ҳолатлар очилган кундан эътиборан олти ойдан кечиктирмай берилган бўлса ва суд муддатни ўтказиб юбориш сабабларини узрли деб тан олса, суд томонидан тикланиши мумкин.

271-модда. Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризанинг шакли ва мазмуни

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги ариза судга ёзма шаклда берилади. Ариза уни берган шахс ёки унинг вакили томонидан имзоланади.

Аризада қуйидагилар кўрсатилган бўлиши керак:

- 1) ариза берилаётган суднинг номи;
- 2) ишда иштирок этувчи шахсларнинг номлари (фамилияси, исми, отасининг исми), уларнинг жойлашган ери (почта манзили) ёки яшаш жойи;
- 3) аризачи янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўришни талаб қилаётган суд ҳужжатини қабул қилган суднинг номи, ишнинг рақами, суд ҳужжати қабул қилинган сана, талаб предмети;
- 4) аризачининг ҳужжатларга ҳавола қилинган фикри бўйича суд ҳужжатини қайта кўриш учун асос бўладиган янги очилган ҳолат;
- 5) ариза бераётган шахснинг талаби;
- 6) илова қилинаётган ҳужжатларнинг рўйхати.

Аризага қуйидагилар илова қилинган бўлиши керак:

- 1) янги очилган ҳолатларни тасдиқловчи ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари;
- 2) аризачи қайта кўришни талаб қилаётган суд ҳужжатининг кўчирма нусхаси;
- 3) ариза ва ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга юборилганлигини тасдиқловчи ҳужжат;
- 4) ариза вакил томонидан имзоланган тақдирда, уни имзолаш ваколатини тасдиқловчи ҳужжат.

272-модда. Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани иш юритишга қабул қилиш

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги ариза, агар у ўзининг шакли ва мазмунига нисбатан ушбу Кодексда қўйиладиган талабларга риоя этилган ҳолда берилган бўлса, тегишли суднинг иш юритишига қабул қилинади.

Аризани суднинг иш юритишига қабул қилиш тўғрисидаги масала у судга келиб тушган кундан эътиборан беш кундан кечиктирмай судья томонидан якка тартибда ҳал қилинади.

Аризани иш юритишга қабул қилиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Ажримнинг кўчирма нусхаси ишда иштирок этувчи шахсларга ушбу Кодекснинг [124-моддасида](#) назарда тутилган тартибда юборилади.

273-модда. Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани қайтариш

Суд қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани қуйидаги ҳолларда қайтаради, агар:

1) ариза ушбу Кодекснинг 270 ва 271-моддаларида белгиланган қоидалар бузилган ҳолда берилган бўлса;

2) ариза белгиланган муддат тугаганидан сўнг берилган бўлса ва уни тиклаш тўғрисида илтимоснома мавжуд бўлмаса;

3) ариза беришнинг ўтказиб юборилган муддатини тиклаш сабаблари узрсиз деб ҳисобланиб, шунга кўра ариза беришнинг ўтказиб юборилган муддатини тиклашга асослар мавжуд бўлмаса.

Аризани қайтариш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Аризани қайтариш тўғрисидаги суд ажрими устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Ушбу модда биринчи қисмининг 1 ва 2-бандларида кўрсатилган ҳолатлар бартараф этилгач, ариза берган шахс ариза билан судга янгидан муурожаат қилишга ҳақли.

274-модда. Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш тартиби ва муддати

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги ариза у судга келиб тушган кундан эътиборан бир ойдан ошмаган муддатда, ишда иштирок этувчи шахслар хабардор қилинган ҳолда суд мажлисида кўриб чиқилади. Бироқ суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган шахсларнинг келмаганлиги аризани кўриб чиқиш учун тўсқинлик қилмайди.

275-модда. Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш натижалари юзасидан суд томонидан чиқариладиган ажрим

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш натижалари юзасидан суд аризани қаноатлантириш ва илгари ўзи қабул қилган суд ҳужжатини бекор қилиш ҳақида ёки аризани қаноатлантиришни рад этиш тўғрисида ажрим чиқаради.

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш натижалари бўйича чиқарилган ажримнинг кўчирма нусхаси ишда иштирок этувчи шахсларга юборилади.

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш натижалари бўйича чиқарилган ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Суд ҳужжати янги очилган ҳолатлар бўйича бекор қилинган тақдирда, илгари ўзи қабул қилган суд ҳужжатини бекор қилган суднинг ўзи ишни ушбу Кодексда белгиланган умумий тартибда кўради.

IV БЎЛИМ. СУД ҲУЖЖАТЛАРИНИ ИЖРО ЭТИШ

276-модда. Суд ҳужжатларини ижрога қаратиш

Суд ҳужжатлари қонуний кучга киргач ижрога қаратилади, бундан қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда дарҳол ижро этиш ҳоллари мустасно.

Суд ҳужжатининг ижроси ҳал қилув қарори (қарори) асосида, пул маблағларини мажбурий ундириш бўйича суд ҳужжатининг ижроси эса суд томонидан бериладиган ижро варақаси асосида амалга оширилади.

277-модда. Ижро варақаси

Суд томонидан берилган, ундирувчининг суд ҳужжатини мажбурий тартибда ижро эттириш ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжат ижро варақасидир.

278-модда. Ижро варақасини бериш

Суд ҳужжати бўйича битта ижро варақаси берилади, бундан ушбу Кодексда назарда тутилган ҳоллар мустасно.

Агар суд ҳужжати ижро этиш турли жойларда ёхуд бир нечта ундирувчи фойдасига амалга оширилиши керак бўлса, суд ундирувчиларнинг илтимосига кўра ижро этиш жойи ёхуд суд ҳужжатининг ушбу ижро варақаси бўйича ижро этилиши лозим бўлган қисмини кўрсатган ҳолда бир нечта ижро варақасини беради.

Ижро варақаси суд ҳужжати қабул қилган суд томонидан берилади.

Суд ҳужжати қонуний кучга кирганидан сўнг беш кун ичида ижро варақаси ундирувчига берилади ёки унинг илтимосномасига кўра давлат ижрочисига ижро этиш учун юборилади.

Бюджетга маблағларни ундириш учун ижро варақаси қарздор турган жойдаги давлат ижрочисига суд ҳужжати қонуний кучга киргандан сўнг беш кун ичида юборилади.

Ижро варақаси электрон ҳужжат тарзида юборилиши мумкин.

279-модда. Ижро варақасининг мазмуни

Ижро варақасида қуйидагилар кўрсатилган бўлиши керак:

- 1) ижро варақасини берган суднинг номи;
- 2) ижро варақаси берилган иш ва унинг рақами;
- 3) ижро этилиши лозим бўлган суд ҳужжати қабул қилинган сана;
- 4) ундирувчи ва қарздорнинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми), уларнинг жойлашган ери (почта манзили) ёки яшаш жойи;
- 5) суд ҳужжатининг хулоса қисми;
- 6) суд ҳужжати қонуний кучга кирган сана;
- 7) ижро варақаси берилган сана ва уни ижрога тақдим этиш муддати.

Ижро варақаси судья томонидан имзоланади ва суднинг гербли муҳри билан тасдиқланади.

280-модда. Ижро варақасини ижрога тақдим этиш муддати

Ижро варақаси суд ҳужжати қонуний кучга кирган кундан эътиборан уч йил ичида ёки дарҳол ижро этилиши лозим бўлган суд ҳужжати қабул қилинганидан кейинги кундан эътиборан ижрога тақдим этилиши мумкин.

Агар суд ҳужжатининг ижроси тўхтатиб қўйилган бўлса, унинг ижроси тўхтатиб қўйилган вақт ижро варақасини ижрога тақдим этиш учун белгиланган муддатга қўшиб ҳисобланмайди.

281-модда. Ижро варақасини ижрога тақдим этиш муддатининг узилиши

Ижро варақасини ижрога тақдим этиш муддати:

ижро варақаси ижрога тақдим этилганда;

ижро варақаси қарздор томонидан қисман ижро этилганда узилади.

Ижро варақасини ижрога тақдим этиш муддати узилгандан сўнг муддатнинг ўтиш даври янгидан бошланади. Муддат узилгунига қадар ўтган вақт янги муддатга қўшиб ҳисобланмайди.

Ижро варақаси уни тўлиқ ёки қисман ижро этиш имконияти йўқлиги сабабли ундирувчига қайтарилган тақдирда, ижро варақасини муддат узилгандан кейин ижрога тақдим этишнинг янги муддати ижро варақаси ундирувчига қайтарилган кундан эътиборан ҳисоблаб чиқарилади.

282-модда. Ижро варақасини ижрога тақдим этишнинг ўтказиб юборилган муддатини тиклаш

Ижро варақасини ижрога тақдим этиш муддатини ўтказиб юборган ундирувчи ижро варақасини берган судга ёки у ижро этиладиган жойдаги судга ўтказиб юборилган муддатни тиклаш тўғрисидаги ариза билан мурожаат қилишга ҳақли.

Муддатни ўтказиб юбориш сабаблари суд томонидан узрли деб топилган тақдирда, ўтказиб юборилган муддат тикланиши мумкин.

Ундирувчининг ижро варақасини ижрога тақдим этиш муддатини тиклаш тўғрисидаги аризаси у судга келиб тушган кундан эътиборан йигирма кунлик муддатда суд мажлисида кўриб чиқилади.

Ундирувчи, қарздор суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида ариза келиб тушган кундан эътиборан беш кундан кечиктирмай чиқарилган суд ажрими орқали, ушбу Кодекснинг 124-моддасида назарда тутилган тартибда хабардор қилинади. Бироқ суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган шахсларнинг келмаганлиги аризани кўриб чиқиш учун тўсқинлик қилмайди.

Аризани кўриш натижалари бўйича ажрим чиқарилади, унинг кўчирма нусхаси ундирувчи ва қарздорга юборилади.

Ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

283-модда. Ижро варақасининг дубликатини бериш

Ижро варақаси йўқотилган тақдирда, уни берган суд ундирувчининг аризасига кўра ижро варақасининг дубликатини бериши мумкин.

Ижро варақасининг дубликатини бериш тўғрисидаги ариза ижро варақасини ижрога тақдим этиш учун белгиланган муддат ўтгунига қадар берилиши мумкин, бундан ижро варақаси давлат ижрочиси ёки ижрони амалга оширувчи бошқа шахс томонидан йўқотилган ва бу ҳақда ундирувчига ижро варақасини ижрога тақдим этиш учун белгиланган муддат ўтгандан сўнг маълум бўлган ҳоллар мустасно. Ушбу ҳолларда ижро варақасининг дубликатини бериш тўғрисидаги ариза ижро варақаси йўқотилганлиги ундирувчига маълум бўлган кундан эътиборан бир ой ичида берилиши мумкин.

Ижро варақасининг дубликатини бериш тўғрисидаги ариза судга келиб тушган кундан эътиборан йигирма кунлик муддатда суд мажлисида кўриб чиқилади.

Ундирувчи, қарздор суд мажлиси вақти ва жойи тўғрисида ариза келиб тушган кундан эътиборан беш кундан кечиктирмай чиқарилган суд ажрими орқали, ушбу Кодекснинг 124-моддасида назарда тутилган тартибда хабардор қилинади. Бироқ, суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган шахсларнинг келмаганлиги аризани кўриб чиқиш учун тўсқинлик қилмайди.

Аризани кўриш натижалари бўйича ажрим чиқарилади, унинг кўчирма нусхаси ундирувчи ва қарздорга юборилади.

Ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

284-модда. Суд ҳужжатининг қайтарма ижроси

Агар ижро этилган суд ҳужжати ўзгартирилиб ёки бекор қилиниб, билдирилган талабни тўлиқ ёки қисман рад этиш тўғрисида янги суд ҳужжати қабул қилинса ёхуд иш юритиш тугатилса ёки ариза (шикоят) кўрмасдан қолдирилса, бекор қилинган ёки тегишли қисми ўзгартирилган суд ҳужжати бўйича аризачининг фойдасига ундирилган ҳамма нарса жавобгарга қайтарилади.

Агар ижро этилмаган суд ҳужжати бекор қилиниб ёки ўзгартирилиб, билдирилган талабни тўлиқ ёхуд қисман рад этиш тўғрисида янги суд ҳужжати қабул қилинса ёхуд иш юритиш тугатилса ёки ариза (шикоят) кўрмасдан қолдирилса, суд бекор қилинган ёки тегишли қисми ўзгартирилган суд ҳужжати бўйича ундиришни тўлиқ ёки қисман бекор қилиш ҳақида суд ҳужжатини қабул қилади.

285-модда. Суд ҳужжатининг қайтарма ижроси тўғрисидаги масалани ҳал қилиш

Суд ҳужжатининг қайтарма ижроси тўғрисидаги масала илгари қабул қилинган суд ҳужжатини бекор қилиш ёки ўзгартириш ҳақида янги суд ҳужжатини қабул қилган суд томонидан ҳал этилади.

Агар суд ҳужжатини бекор қилиш ёки ўзгартириш тўғрисидаги қарорда унинг қайтарма ижроси тўғрисида кўрсатма бўлмаса, жавобгар биринчи инстанция судига тегишли ариза беришга ҳақли.

Суд ҳужжатининг қайтарма ижроси тўғрисидаги ариза судга келиб тушган кундан эътиборан йигирма кунлик муддатда, тарафлар чақиртирилмасдан ва суд муҳокамасисиз кўриб чиқилади.

Аризага илгари қабул қилинган суд ҳужжати ижро этилганлигини тасдиқловчи ҳужжат илова қилинади.

Суд ҳужжатининг қайтарма ижроси тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш натижалари бўйича ажрим чиқарилади.

Ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Суд ҳужжатининг қайтарма ижроси тўғрисидаги ариза қаноатлантирилган тақдирда, суд ундирилган маблағларни қайтариш учун ижро варақаси беради.

286-модда. Ижро иши юритишни тўхтатиб туриш ва тугатиш

Суд берган ижро варақаси асосида давлат ижрочиси томонидан кўзғатилган ижро ишини юритишни суд конунда назарда тутилган ҳолларда, ундирувчининг, қарздорнинг, давлат ижрочисининг аризасига кўра тўхтатиб туриши ёки тугатиши мумкин.

Маъмурий суд томонидан берилган ижро варақаси асосида кўзғатилган ижро ишини юритишни тўхтатиб туриш ва тугатиш ўша суд ёки давлат ижрочиси жойлашган ердаги маъмурий суд томонидан амалга оширилади.

Ижро ишини юритишни тўхтатиб туриш ёки тугатиш тўғрисидаги ариза у келиб тушган кундан эътиборан йигирма кунлик муддатда, тарафлар чақиртирилмасдан ва суд муҳокамасисиз кўриб чиқилади.

Ижро ишини юритишни тўхтатиб туриш ёки тугатиш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш натижалари бўйича ажрим чиқарилади, унинг кўчирма нусхаси ундирувчига, қарздорга, шунингдек давлат ижрочисига юборилади.

Ажрим устидан у чиқарилган кундан бошлаб ўн кунлик муддатда шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

287-модда. Ижро ишини юритишни тиклаш

Ижро ишини юритишни тўхтатган суд ижро ишини юритишни уни тўхтатишга асос бўлган сабаблар ёки ҳолатлар бартараф этилгандан кейин ундирувчининг, давлат ижрочисининг аризаси бўйича тиклайди.

Ижро ишини юритишни тиклаш тўғрисидаги ариза у келиб тушган кундан эътиборан ўн кунлик муддатда, тарафлар чақиртирилмасдан ва суд муҳокамасисиз кўриб чиқилади.

Аризани кўриб чиқиш натижалари бўйича ажрим чиқарилиб, унинг кўчирма нусхаси ундирувчига, қарздорга, шунингдек давлат ижрочисига юборилади.

Ижро иши юритишни тиклашни рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

288-модда. Ижро варақасини чақириб олиш ва янги ижро варақасини бериш

Суд ёзувдаги хатолар, ҳарфий хатолар, арифметик хатолар билан берилган, шунингдек ўзгартирилган (бекор қилинган) суд ҳужжати асосида берилган ижро варақасини ундирувчининг, қарздорнинг, давлат ижрочисининг аризасига ёки ўз ташаббусига кўра тарафларни чақиртирмасдан ҳамда суд муҳокамасисиз чақириб олишга ва унинг ўрнига янги ижро варақасини беришга ҳақли.

Ижро варақасини чақириб олиш ва янги ижро варақасини бериш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш натижалари бўйича ажрим чиқарилади, унинг кўчирма нусхаси ундирувчига, қарздорга, шунингдек, агар суд қарорининг ижроси давлат ижрочисининг иш юритувида бўлса, давлат ижрочисига юборилади.

Ёзувдаги хатолар, ҳарфий хатолар, арифметик хатолар билан берилган ёки ўзгартирилган (бекор қилинган) суд ҳужжати асосида берилган ижро варақаси ундирувчи ёки давлат ижрочиси томонидан уни берган судга ижро этилмасдан қайтарилади.

Ижро варақасини чақириб олиш ва янги ижро варақасини бериш тўғрисидаги ажрим устидан шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

(Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 26.01.2018 й., 02/18/МПК/0627-сон, 12.10.2018 й., 03/18/496/2043-сон; 11.05.2019 й., 03/19/536/3114-сон)